

GRAMOFON

Klasszikus és Jazz

2012-2013. TÉL

**Solti György
centenárium**

**Gitárfesztivál
Óbudán**

**Regős István
emlékezete**

**Ágócs Gergely
és a Fonó
Zenekar**

Gramofon-díj 2012:

FASSANG LÁSZLÓ

XVII. ÉVFOLYAM 4. SZÁM

ISSN 1416-1109

1 2 0 0 4

9 771416 110003

ÁRA:
900 Ft

OPERA

MAGYAR ÁLLAMI OPERAHÁZ
HUNGARIAN STATE OPERA

2012 | 2013

Programajánló

január 18., 19., 20., 22., 23., 25., 27.
február 2.

A bolygó hollandi | *R. Wagner* |

szövegíró | **Richard Wagner** ▶ rendező | **Szikora János**
díslettervező | **Szendrényi Éva** ▶ jelmeztervező | **Berzsenyi Krisztina**

PREMIER

január 24., 26., 29., 31.
február 3., 9.

A trubadúr | *G. Verdi* |

szövegíró | **Salvatore Cammarano** ▶ rendező | **Vámos László** ▶ színpadra állította | **Palcsó Sándor**
díslettervező | **Csikós Attila** ▶ jelmeztervező | **Vágó Nelly**

február 1., 3., 5., 7., 10., 12.
március 7., 8., 9., 10.

Don Giovanni | *W. A. Mozart* |

szövegíró | **Lorenzo Da Ponte** ▶ rendező | **Gianfranco de Bosio**
díslet- és jelmeztervező | **Nanà Cecchi**

február 6., 8., 10., 14., 16., 17., 23.

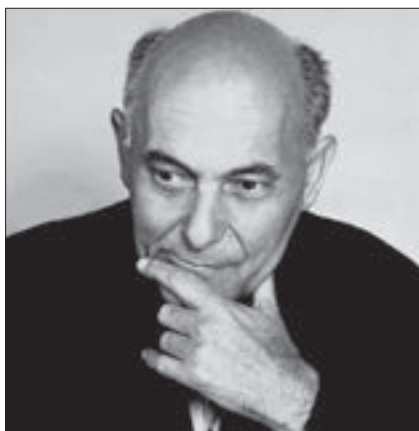
Don Quijote | *L. Minkus - M. Petipa* |

zeneszerző | **Ludwig Minkus** ▶ koreográfus | **Marius Petipa** ▶ színpadra állította | **ifj. Harangozó Gyula,**
Pongor Ildikó, Fajth Blanka ▶ díslettervező | **Csikós Attila** ▶ jelmeztervező | **Vágó Nelly**

február 13., 15., 17., 19., 21., 24.
március 2.

Xerxes | *G. F. Händel* |

szövegíró | **Niccoló Minato nyomán Silvio Stampiglia** ▶ rendező | **Kovalik Balázs**
díslettervező | **Horesnyi Balázs** ▶ jelmeztervező | **Benedek Mari** ▶ koreográfus | **Venekei Marianna**

SOLTI GYÖRGY (4–7. oldal)

BOGÁNYI GERGELY (29. oldal)

JUAN DIEGO FLÓREZ (44. oldal)

DOSSZIÉ

Solti György centenáriuma
Mesterházi Gábor írása 4

KLASSZIKUS

„Minden hang egy történet kezdete”
Találkozás Fassang László
organaművésszel 8

Gramofon-díjak 2012 12

Salzburg, a kihívások városa 14

Esztergomi Gitárfesztivál – Óbudán 16

Óévbúcsúztatás, újévköszöntés a Müpában 18

Honvéd Férfikar: operák földjén 20

Szeretet, empátia, tehetség Zuglóban 21

Zenekari körkép 22

KRITIKA 32

OPERA

Kerülni a veszélyes kliséket
Parditka Magdolna és Szemerédy
Alexandra új rendezéseikről 40

A bolygó hollandi stilizált keretekben 42

Berlini attrakciók 43

Pesaro: egy város Rossini-lázban 44

New York-i produkció nyert Szegeden
Az Armel Operaverseny és Fesztivál
ötéves mérlege 46

KRITIKA 48

JAZZ

Regős István emlékezete 52

Jazz és társadalom metszéspontjai Berlinben 54

A Broadway nagykanizsai sikerszerzője
Lezárult a Sigmund Romberg-emlékév 56

Ifjú tehetség: Vörös Niki 57

KRITIKA 58

VILÁGZENE

„Baj, hogy a magyarok nem énekelnek”
Ágócs Gergely, a Fonó Zenekar
vezetője 64

KRITIKA 66

GRAMOFON-HANG

Analóg vagy digitális? – Ujházy László sorozata
Tizenegyedik rész:
A digitális adatredukció 69

Hangolási rendszerek és a kozmosz zenéje
Beszélgetés Keuler Jenővel 72

Terjesztési pontok 74

1996-ban alapította: *Iványi Margó, Bösze Ádám, Retkes Attila és Zipernovszky Kornél*

Főszerkesztő: **Retkes Attila** Főszerkesztő-helyettes: **Bérecsi Barbara** Főmunkatársak: **Albert Mária, Ujházy László, Várkonyi Tamás, Zipernovszky Kornél** Lapterv: **Práczy István** Tervező szerkesztő: **Kondor Anna** • E számunk szerzői: **Albert Mária, Balázs Miklós, Batori Éva, Bencsik Gyula, Bérecsi Barbara, Fittler Katalin, Huszár Endre, Kiss Eszter Veronika, Kovács Ilona, Laczkó Krisztián, Lindner András, Márton Attila, Máté J. György, Mesterházi Gábor, Ókovács Szilveszter, Pallai Péter, Párniczky András, Péntek Márta, Pödör Eszter, Réfi Zsuzsanna, Retkes Attila, Szabó Bálint, Turi Gábor, Ujházy László, Várkonyi Tamás, Zay Balázs, Zipernovszky Kornél.**

Címlapon: **Fassang László** Fotó: Mohácsi Gábor

A szerkesztőség postacíme: H-1282 Budapest, Pf. 68 Telefon: 06-1-430-2870 Fax: (06-1) 436-0101 E-mail: info@gramofon.hu • **Internetes folyóirat:** www.gramofon.hu • Kiadja a **Retkes Attila Kulturális Értéktérítő Kft.** H-1037 Budapest, Fergeteg utca 11. Felelős kiadó: **Retkes Attila** • Előfizetés, hirdetés: **Kovács Veronika, 06-20-998-1499** E-mail: kovacs.veronika@gramofon.hu

Nyomás és kötés: Cerberus Kft., 1066 Budapest, Lovag utca 14. Felelős vezető: Schmidt Gábor

Megjelenik évszakonként. Előfizethető a kiadó címén, telefonon, faxon, e-mailben.
Az éves előfizetés ára 2013-ban: 3000 forint

A Gramofon megjelenését támogatja:

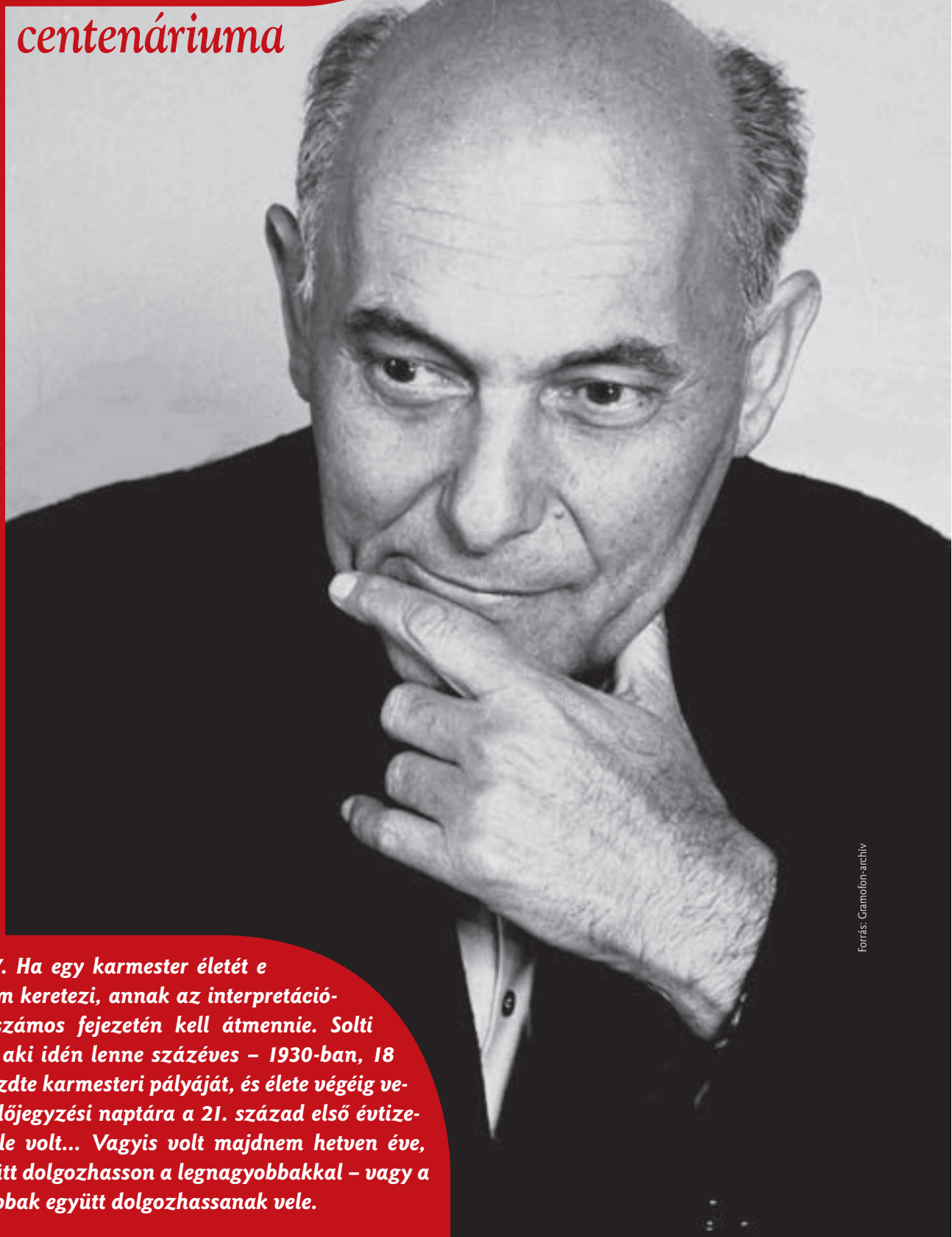

A Gramofon az ICMA nemzetközi zsűriének tagja

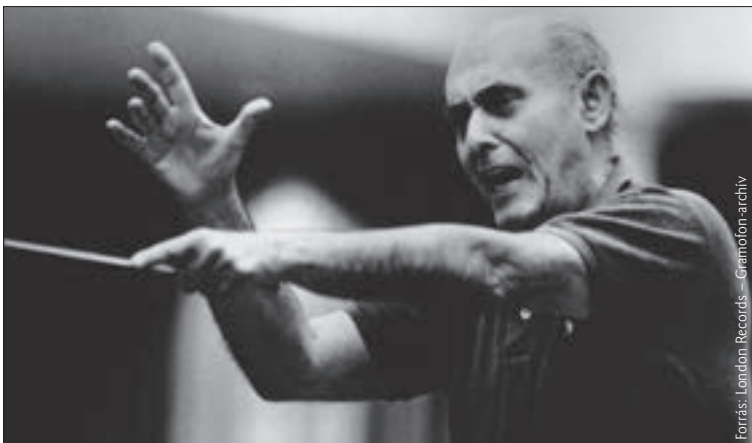
Solti György

centenáriuma

Forrás: Cramolon-archív

1912–1997. Ha egy karmester életét e két évszám keretezi, annak az interpretáció-történet számos fejezetén kell átmennie. Solti György – aki idén lenne százéves – 1930-ban, 18 évesen kezdte karmesteri pályáját, és élete végéig vezényelt, előjegyzési naptára a 21. század első évtizedére is tele volt... Vagyis volt majdnem hetven éve, hogy együtt dolgozhasson a legnagyobbakkal – vagy a legnagyobbak együtt dolgozhassanak vele.

Forrás: London Records – Gramofon-archív

Solti György egy régi hanglemezkiadói reklámfotón

Nem érdemes listát készíteni e művészekről: alig akad valaki az említésre méltók közül, akivel legalább egy koncertet ne adott volna. Csak véletlenszerűen jut eszembe két „végpont”: Kirsten Flagstad és Cecilia Bartoli. Közte mondjuk Kiri Te Kanawa, Sass Sylvia, Renée Fleming és Angela Gheorghiu, de e nevek pusztán „fejezetcímek”. Vagy mondjuk Clifford Curzon, Anda Géza, Vásáry Tamás, Vladimir Ashkenazy és Schiff András. Lehet vitatkozni, ki mindenkit fedezett fel – elsősorban operaénekeseket, dalszínház-igazgatóként, ami pályájának nagy részét kitevette –, de az biztos, hogy ma is sokan dicsekszenek azzal, hogy őket még Solti segítette pályájuk elején.

Az 1912-es születés azt jelenti, hogy már nem a „rég nagy” generáció (Toscanini, Furtwängler, Klemperer stb.) tagja, sőt talán az utánuk kialakult úrben kellett valami újat

teremtenie – Herbert von Karajan, Sergiu Celibidache vagy Leonard Bernstein nemzedéktársaként. Nem egészen véletlenül említtem épp e neveket: az öt évvel idősebb Karajan szinte élete végéig a nagy rivális; érdeklődésük, repertoárjuk is hasonló. A hat évvel fiatalabb Bernsteinnel kevesebb az érintkezési felület – talán Mahler iránti vonzalmuk a legszembeötlőbb, mégis, eltérő habitusuk és ízlésük ellenére van valami hasonlóság abban, ahogy zenekaraik megszólalnak. A Soltival egyidős Celibidache egészen más pályát jár be: sokkal kevésbé lesz sztár (igazán csak halála után), viszont – Soltihoz hasonlóan – túlél mindenkit.

A történelemmel összefüggő egyéni sors kulcskérdés Solti életében. Salzburgban, Toscanini asszisztenseként 1937-ben szerepel először, de a következő fesztivál már az Anschluss után van – Solti épp az Anschluss napján debütál az Operaházban. Az 1939-es emigrálás a karmesteri pályát szinte kettétöri – Svájcban túl sokan vannak akkoriban ahhoz, hogy egy szinte pályakezdő magyar karmester pulpitushoz juthasson. Sebaj, Solti zongoristaként nyeri az egyik leg-rangosabb versenyt (Luzern, 1942). Élete sorscsapása, hogy el kell hagynia Magyarországot, sőt 1945 után sem térhet haza. De a tragédia hozza a lehetőséget is: az első németországi állást, ahol garantáltan nem náci karmestert keresnek Münchenben a Staatsoper élére. (Tudjuk, nincs olyan, hogy mi lett volna, ha másképp történik, de képzeljük el, hogy Solti hazatér – vajon mi lett volna belőle Magyarországon? Alighanem ismét emigráns vagy olyan „lokális sztár”, mint Ferencsik János. Vagy mi lett volna, ha továbbra sem kap karmesterként lehetőséget? Alighanem világhírű zongorista válik belőle, nem biztos, hogy kisebb kaliber, mint karmesterként.)

A LEMEZKIADÁS ÚTVESZTŐI

„Az első teljes Ring-felvétel” – olvashatjuk megannyi „hiteles” helyen. Solti nevéhez fűződik a stúdióban felvett első teljes Ring, mely egyben az első sztereó Ring-felvétel. Amilyen magától értetődő a Wagner-operák lemezkiadása manapság (vagy inkább tegnap-napság?), annyira nehezen indult be az üzlet. A 78-as korszakban létezett egy több karmesteres, bő stúdió-válogatás 1927–32-ből (HMV). Az ötvenes években néhány Wagner-opera stúdiófelvétele napvilágot látott: Fricsay 1952-es Bolygó hollandija, az ugyancsak 1952-ben felvett Furtwängler-Trisztán, illetve az ő legutolsó felvétele, A walkür, 1954 őszéről. Walter Legge a teljes Ringet tervezte vele felvenni, de sajnos Furtwängler a tetralógia első napjának felvétele után meghalt, az utódként kiszemelt Karajannal pedig Legge összeveszett (ekkor lett az osztrák karmester rövid időre a Decca zenésze).

Később (döntően a hetvenes években) megjelentek a Soltiénál korábbi Ringek – pl. Furtwängler 1953-as RAI-előadása, illetve Knappertsbusch több bayreuthi előadása is, valamint más Wagner-operák (pl. Karajan Mesterdalnokója 1951-ből), de a stúdiófelvételeket még a hatvanas évek közepén is meg lehetett számol-

ni. Amikor tehát 1958–1964 között a Decca nekiállt, hogy piacra dobja a négy Wagner-dobozt, sokan anyagi csődöt, ráfizetést jósoltak. Az azóta eltelt több mint ötven év alatt Solti Ringjéből hihetetlen mennyiséget adtak el – ez tehát a lemezkiadás egyik nagy anyagi sikere lett.

A lemezkiadók butaságáról, jövőbe-nem-látásáról sokat lehetne mesélni (különösen az elmúlt évtizedek fejleményeinek fényében). Álljon itt két példa a Soltiánál idősebb karmesterektől. Otto Klemperer nagyon szerette volna lemezre venni Mahler Nyolcadikját, az Ezrek szimfóniáját. Hosszú évek gyözködése még arra se volt elég, hogy egy koncerten eljátszhassa. „Túl drága.” (Solti még Klemperer életében, 1971-ben rögzítette a maga legendás olvasatát – annyit azért hallatlanban is el tudunk képzelni, hogy Klempereré se lett volna gyengébb.) Még érthetlenebb, hogy Karl Schuricht egy olyan alapmű felvételére se tudta rábeszélni a kiadóját, mint Schubert (Kilencediknek nevezett) 7. szimfóniája (a Nagy C-dúr). Ez Schuricht Befejezetlenjének ismeretében ugyancsak rettenetes nagy melléfogás a kiadó részéről – és fájdalom, pótolhatatlan hiány.

Solti György próbál: a csellószólista Julian Lloyd Webber

Ugyanilyen sorsszerű, hogy övé lesz az első stúdióbeli Ring-ciklus: Furtwängler élete túl rövidnek bizonyul, hogy (legalább fél évtizeddel hamarabb) megvalósítsa Walter Legge álmát. Solti pályáját a technikátörténet is segíti: az LP, majd hamarosan a sztereó hangrögzítés megjelenése azt is jelenti, hogy fel kell venni a teljes repertoárt. Soltinak – aki ötven évig marad a Decca kizárólagos művésze – továbbra is oroszlánszerep jut az operarögzítésben. Az évfordulós újrakiadásban Wagner 36, Verdi 16, Richard Strauss 15 CD-t tesz ki, de jut 15 Mozartnak is. Ezek ma is etalon-értékű előadások, még ha egyikből-másikból (vagy szinte mindegyikből) tudunk is olyat mondani, amelyik közelebb áll hozzánk, mint Solti értelmezése. Igen, az övé, mert az operákban is az szól, amit ő akar – de nem mindegy, ki szólaltatja meg. Karajan egyik-másik csodálatos kései operafelvételének értékéből épp az von le, hogy az énekesek hallgathatatlanok – Soltival ilyesmi nem fordulhatott elő: az énekesekhez alighanem ő értett jobban. Operakarmester volt? Egyrészt igen: talán ebben alkotta a legtöbbet, a legmaradandóbbat, ezzel nyerte a legtöbb díjat és a legtöbb állást. Operakarmesterként tett a legtöbbet a zenei életért – kevés helyen volt „csak úgy” karmester, a legtöbb operaházban művészeti vezető, zeneigazgató is volt, aki repertoárról, énekesekről, struktúráról döntött. Ha a Covent Garden ma a világ legjobb operaházai közé számít, abban Solti keze és energiája benne van és marad is még sokáig.

Ám az opera mellett ott vannak a világ leghíresebb zenekarai, melyek élén Solti hosszabb időt eltöltött. A Londoni Filharmonikusok, rövid ideig a Dallasiak, pár évig az Orchestre de Paris, de mindenekelőtt (1969-től) a Chicagói Szimfonikus Zenekar életében kitörölhetetlen nyomot hagyott. A ma divatos (amerikai) zenekari hangzáskultúra – ha nem is egyedül Solti teremtette meg, de – az ő kezei alatt formálódott olyanná, ami ma elvárás. És

ÜVÖLTŐ KOPONYA

„The screaming skull” – vagyis üvöltő koponya. Solti ezt a „becenevet” vívta ki magának zenészei körében. Egy karmesternél nem szabad azonban túlzottan messzemenő következtetéseket levonnunk abból, hogy milyen stílusban kommunikál a próbáin. A legerőszakosabb híru karmesterek is képesek akár milyen szép és „zenékeny” előadásra, lágyságra, ha épp az kell – és ha elég nagy zenészek. Másrészt a mosolygós Bruno Walter előadásai is tudnak kellően kemények és erőszakosak lenni (hadd említsek egy korai Brahms d-moll zongoraversenyt, Horowitzcal). Vagy gondoljunk a flegmának látszó Richard Strauss felvételeire, pl. a Jupiter-szimfóniára. És nem hiszem, hogy a komorbika-képű, rezzenetlen arcú Reiner Frigyesnél bocsánatosabb lett volna hibázni, mint Soltinál. A munkamódszer még az emberi nívóról sem feltétlenül tanúskodik – az „üvöltő koponya” nem volt rossz ember.

talán azért nem tartozik Solti a személyes kedvenceim közé, mert hozzám továbbra is a Berlini Filharmonikusok hangzásvilága áll a legközelebb. Ha Karajannal hasonlítottuk össze Solti repertoárját, az évfordulós újrakiadások kapcsán érdemes a hiányokra is felhívni a figyelmet. Debussyt, Ravelt hiába keresünk ma a katalógusban az ő vezényletével, és érdekes, hogy nem kapható az orosz „hard rockot” (Glinka, Borogyin, Muszorgszkij kisebb műveit, illetve Csajkovszkij 3. szimfóniáját) tartalmazó, a maga módján zseniális lemeze. Sokáig hiányzott a Sass Sylvia–Kováts Kolos által énekelt Kékszakállú, mely a műnek ha nem is a legjobb, de kihagyhatatlan előadása. A katalógusban szereplő egyetlen Haydn, a 12 „londoni” szimfónia feledhető; a korai Mozart-szimfóniák erőszakosságával szemben a késeiek jobbára unalmasak (ebben egyébként hasonlít Karajannra).

Az emigráns magyar karmestereknél megszoktuk, hogy Lisztet, Bartókot úgy vezényeljenek, mint senki más. Solti Faust-szimfóniája beteljesíti elvárásainkat, de mondjuk az álmos Les préludes-ről ugyanez nem mondható el. A Solti által vezényelt Bartók Concertót többen etalonnak tekintik – én kb. 10 jobb vagy izgalmasabb felvételt tudnék említeni. (Solti György 7 CD-ből álló Bartók-Kodály-Weiner albumáról szóló recenziónk a 32. oldalon olvasható – a szerk.). Természetesen mindez szubjektív, az egész cikk az, nem is próbál más lenni, tehát nem érdemes vitába szállni vele: Soltiért akár rajongani is lehet. Ez különösen azoknak fog sikerülni, akik Richard Strausst hallgatnak vele. Nemcsak a rózsalovagot, melyet a szerző jelenlétében tanított (és tanult) be Münchenben, hanem bármelyiket: az Arabellát, Az árnyék nélküli asszonyt vagy A naxoszi Ariadnét, az Elektrát vagy a Salomét.

Lehet Verdivel is kezdeni: ott a remek énekesek is segítenek. Bennem egy nagyszerű Falstaff emléke él életemben. De ha valaki Wagnertől indul, akkor se csalódhat nagyot – Tannhäuserből úgyszincs sok jó előadás, de az a bizonyos Ring is elég magas mérce még mindig. Operáinak lényege, hogy a zenekar úgy szól, mintha övé lenne a főszerep – és ez a szemlélet bizony ma sem nevezhető idejétmúltnak vagy egészségtelennek. És hát ott vannak azok a felvételek, amelyeken zongorázik – a korai szonáták (Mozart, Beethoven, Brahms) Kulenkampff-fal, a kései kétzongorás Brahms-Bartók Perahiával. A kétzongorás-ütős Bartók Szonátából is létezik egy koncertfelvétel a hatvanas évek elejéről, Anda Gézával – igazi „szívtelen” előadás, semmi lacafaca: úgy jó, ahogy van. Ezeket sem érdemes kihagyni.

A végén (ünneprontásként?) álljon itt egy kis – szubjektív – összehasonlítás. Mostanában az évfordulók korát éljük – a magyar karmesterek esetében különösen: Végh Sándornak is idén van a centenáriuma; Reiner Frigyes jövőre lesz 125, Széll György 115, s ha évfordulója nem igazán kerek, egy említést megérdemel. Az emigráns karmesterek közül

Solti döntően hozzájárult a modern amerikai zenekari hangzásképző kialakításához. Képünkön a 70. születésnapjára, a Chicagói Szimfonikusokkal kiadott Richard Strauss-album borítója

világhírűvé vált még a 106 éve született Doráti Antal, az 1899-es Ormándy Jenő és a kevésbé „jegyzett”, 1907-es Somogyi László, aki az „egyedül” itthon maradt Ferencsik Jánossal egyidős. A „régii” magyar karmester-generációból én őket tartom számon, és rangsorom is van: Fricsay és Reiner az élen, Végh (a karmester) utánuk, majd Doráti és Széll (őket bizonyos felvételeiken, bizonyos szerzők előadójaként kedvelem, másoknál kevésbé érdekelnek), legkevésbé Ormándy – akitől azért igazán rossz előadást nem hallottam. Somogyi Lászlóval egyetlen felvételt ismerek, az 543-as Esz-dúr Mozart-szimfóniát, ez alapján zseniális... Mint látható, Solti e rangsorban nincs az élen: Dorátiék után, Ormándy előtt áll.

Elég sok karmester lemezeit hallgatom (ha nem is „gyűjtöm”, mert nem lepkegyűjtő, hanem zenehallgató vagyok), de Solti-lemezem kevés van. Ha viszont élne, rohannék a koncertjeire. Igen, sokakkal vagyok így: annyira nem érdekel, hogy többször meghallgassam, de egyszer nem hagynám ki. Számos tegnapi-mai karmester tartozik nálam ide: Maazel, Chailly, Dutois, Bonyngé, Levine... Közülük alighanem Soltit szeretem a legjobban. Tudom, egy évfordulós méltatást inkább úgy kellene kezdeni: „minden idők legnagyobb karmestere”. Vagy legalább „legnagyobb magyar karmestere”. Vagy „legnagyobb magyar operakarmestere”. Ezzel a megszorítással talán már közelebb jutnánk az igazsághoz, de félek, kelene még egy-két kitétel, hogy ne túlozzunk pl. Fricsay rovására. Így maradjunk annyiban: egy egészen kivételesen jó karmester, aki olykor a legnagyobbakkal is összemérhető. Bár elmehetnék még a koncertjére!

Fotó: Pető Zsuzsa/Művészetek Palotája

„Minden hang
egy történet
kezdeté”

**Találkozás
Fassang Lászlóval**

Létezik-e spirituális kapcsolat orgonaépítő, zeneszerző és orgonaművész között? Mi a rögtönzés lényege, és mi az értelme? Milyen az improvizáció magyarországi hagyománya? Miért nem mind-egy, hogy milyen elvek szerint újítanak fel egy orgonát? Hogyan lehetne a közönség körében népszerűbbé tenni a hangszerek királynőjét? Ezekre a kérdésekre is választ kapunk Fassang László orgonaművésztől, a Gramofon – Magyar Klasszikus Zenei Díj idei birtokosától.

Gramofon: *Azt hiszem, az orgonaművészet komoly hátrányban van, hiszen az átlag zenehallgató nehezen tudna megnevezni akár csak három olyan orgonista világnagyságot is, mint amilyen a zongora területén például Richter, Kempff és Cziffra György volt. Hogyan lehetne a közönség széles körét megnyerni az orgonamuzsikának?*

Fassang László: Az orgona 200–300 évvel ezelőtt más szerepet játszott egy ember életében, mint ma. Azok az orgonák, amelyeket a magyarországi közönség rendszeresen hallgathat, többségükben nem közvetítik azt a tradíciót, ami az igazán értékes hangszerek sajátja. Egyik missziómnak tartom azt elérni, hogy olyan orgonák működjenek Magyarországon, amelyeknek a létrehozásában, felújításában a történelmi hangszerek fémjelzte tradíció a lehető legtisztább formában jelenik meg. Ez csak akkor jöhet létre, ha az orgonaépítő, az orgonaművész és a zeneszerző értik egymás nyelvét, és kölcsönösen inspirálják egymást.

G.: *Mi szükség arra, hogy a felújítási vagy építési munkálatokban részt vegyen orgonaművész és zeneszerző is?*

F. L.: Ósi gondolatrendszer megfogalmazásáról van itt szó: a zeneszerző elképzeli egy hangzást. Ez a hangzás csak akkor tud megszületni, ha van egy közvetítő, egy interpretátor, aki a szerző gondolatait tolmácsolja, lefordítja, aktualizálja, illetve ha van egy olyan hangszer, amely alkalmas akusztikus valósággá alakítani ezeket a gondolatokat. Mivel zene általi gondolatközlésről van szó, ez a három terület és személy spirituális kapcsolatban kell álljon egymással. Egy orgona megépítése vagy felújítása csak részben technikai kérdés; egy orgonaépítőnek tisztában kell lennie a hang megformálhatóságával is, ehhez pedig meg kell találnia az eszközöket.

G.: *Ma, amikor érezhetően kevés pénz jut a kultúrára, utópisztikusan hangzik, hogy három szaktekintély összefogásával, körültekintően építsenek vagy újítsanak fel egy orgonát...*

F. L.: Találunk azért jó példákat. A Zeneakadémia Vörösmarty utcai épületében lévő hangszer tavaly megújult: egy magyar és egy belga orgonaépítő közreműködésével olyan átalakításokat végeztünk rajta, amelyek közelebb visznek a Bach-korabeli hangzáshoz. Az óbudai református templomban nemsokára újjáépül és kibővül az egyik neves 19. századi magyar orgonaépítő cég, az Ország Sándor-féle műhely nevével fémjelzett orgona. Zamárdiban néhány éve megépült Magyarország első francia barokk orgonája, ahová rendszeresen járunk a zeneakadémistákkal. A rekonstrukciók között talán a legfontosabb a Zeneakadémia nagytermének 1907-ben épült orgonájáé lesz.

G.: *Miért van kiemelkedő szerepe ennek a hangszernek, és milyen lesz az újjáépítés után?*

F. L.: Ez az orgona egy egységessé forrott stílus képviselője: tökéletes összhangban van a belső térrel, a századforduló korával, és legerőteljesebben a német romantika jellemvonásaival. A hangszert az a Voit és fiai cég építette, amely összesen tizenöt koncerttermi orgonát jegyzett abban az

Fotó: Monique de St. Croix

időben – ezek közül a budapesti volt a legnagyobb, és ezen kívül ma már csak a heidelbergi és a prágai áll. A kor legnagyobb művészei mind elismeréssel nyilatkoztak a Voithangszerekről, így például Charles-Marie Widor, illetve a párizsi Conservatoire egykori igazgatója, Felix Alexandre Guilmant. A zeneakadémiai hangszer párját ritkítja abban is, hogy olyan orgona, amely egyszerre szolgál koncerttermi és oktatási célokat. Hasonló kaliberű historikus hangszer oktatási intézményben – a moszkvai Csajkovszkij Konzervatóriumot és a Yale Egyetemet leszámítva – sehol nem található a világon.

G.: *Ön Franciaországban tanult improvizációt, sőt versenyt is nyert ebben a kategóriában. Mit jelent a 21. század elején az improvizáció?*

F. L.: Az improvizáció a legfontosabb eszköz arra, hogy egy művész felszabadítsa a kreativitását. Sajnos oktatási rendszerünk nagyban arra épül, hogy a diáknak feladatokat kell megoldani, a tanár pedig megmondja, hogy jól oldotta-e meg azokat, vagy sem. Sokszor hallom, hogy lebeszélnek azt, aki improvizál kiskorában, mondván, ne játsszon összevissza. Érzek ebben egyfajta álsznobizmust, alakadémizmust, ami arra utal, hogy a nagy mesterek szintjén úgysem tudunk megnyilatkozni, a középszerűségnek pedig nincs értelme. Ebben van némi igazság, de nem szabad elfelejteni, hogy a legtöbb zeneszerző rendszeresen improvizált, és nemegyszer rögtönzéseiből születtek a remekművek.

G.: *Hogyan lehet a rögtönzést tanulni?*

F. L.: Nem tanulni kell, hanem csinálni. Amikor bevezető órákat tartok a Zeneakadémián, akkor is azt mondom, hogy az embernek három paramétert kell magában egyesíteni: a belső hallást, a zenei folyamatok intellektuális megértését és a technikai megvalósítást. Ahogyan Liszt írja az

Fotó: Monique de St. Croix

ujjgyakorlatok előszavában: ajánlatos az elmét, a hallást és az ujjakat egyidejűleg kiművelni – nos, az improvizáció ehhez alapvető eszköz.

G.: Van különbség abban, ahogy az ember jazzben vagy klasszikus zenében improvizál?

F. L.: Nem szoktam azzal foglalkozni, milyen műfajban rögtönzök. Azt, hogy mit játszom, mindig az határozza meg, hogy hol, kikkel játszom. Ha van orgona, akkor azon – ha nincs, akkor más billentyűs hangszeren. Egyébként meglepő, milyen jól működik például népi hangszerekkel a Hammond-orgona!

G.: Sokat hallani arról, hogy Franciaországban nagy hagyománya van az improvizációnak. Mi a helyzet Magyarországon?

F. L.: A rögtönzés hazai gyakorlata Liszt idejére nyúlik vissza, amikor egy zongora-felvételin három feladatot kellett teljesíteniük a jelentkezőknek: hozott darabot játszani, lapról olvasni (vagyis ismeretlen művet lejátszani kottából), illetve hallás után visszajátszani egy részletet, és rögtönözve folytatni azt. A zeneakadémiai improvizáció Liszt utáni jeles képviselője volt például Antalffy-Zsiross Dezső, de ezt a vonalat folytatta Gergely Ferenc, Kistétényi Melinda, napjainkban pedig Lantos István és Pálúr János műveli nagyon magas szinten ezt a hagyományt. A tradíció tehát folyamatos, de az biztos, hogy a mostaninál jóval szélesebb körben kellene terjeszteni és ismertté tenni. Le kellene hántani az improvizációról azt a fajta misztikumot, hogy ez a műfaj csak külföldön él, a gyakorlatát pedig nem lehet elsajátítani.

G.: Mégis, miért kapcsolódott össze ilyen szorosan az improvizáció a francia zenével?

F. L.: A francia orgonaiskola mindig is sokkal jobban kötődött az improvizációhoz, mint bármelyik más nemzet Európában. Bachtól elképesztő mennyiségű orgonamű maradt fent, de például Louis Marchand – akivel Bach billentyűs párbajra is készült – alig írt le néhány művet, mert ő inkább a rögtönzésre helyezte a súlyt. Amikor a 19. század elején, a párizsi Conservatoire-on elindult az orgonaoktatás, az egyet jelentett az improvizáció tanításával. Még a késő romantikus César Franck idejében is többet foglalkoztak improvizációval, mint a régi mesterek műveinek megszólaltatásával. Ma már természetesen itt is két szakirány – interpretáció és improvizáció – közül választhat a növendék.

PÁLYAKÉP DIÓHÉJBAN

Fassang László a budapesti Zeneakadémián és a párizsi Conservatoire-on szerezte diplomáit. Számos hazai és nemzetközi elismerés birtokosa (2002: Calgary Nemzetközi Orgonaverseny – improvizációs aranyérem; 2004: Grand Prix de Chartres – első díj és közönségsdíj; 2006: Liszt-díj és Prima-díj). A Sapporói koncertterem rezidens orgonistájaként dolgozott 2000-ben, 2004–2008 között pedig improvizációt tanított a San Sebastian-i Zeneművészeti Egyetemen. Több nemzetközi orgonaverseny zsűrijének tagja (Kalinyingrád, Nürnberg, Chartres). Jelenleg a Művészetek Palotája orgonakoncertjeinek művészeti vezetője és a Zeneakadémia orgonatanára.

G.: Egy hegedűsnél vagy zongoristánál nagyjából lehet hallani, milyen szinten áll az illető. Az orgonakonzertekkel azonban úgy tűnik, még a zenekritikusok sem tudnak mit kezdeni, legalábbis nemigen találkoznak orgonakonzertről írt kritikával. Mikor orgonál valaki jól?

F. L.: Az orgonajáték minősége azon múlik, hogyan képes az ember kormányozni a rendelkezésére álló hangtömeget. Ahogyan egy orgonabillentyű lenyomásakor a hang elkezd a térben terjedni, annak mindig története van. Az orgona nem statikus hangszer. Egy sípon elkezd átáramlani a levegő, majd bekapcsolódik egy másik – minden hang egy történet kezdete, az előadónak pedig e történet részesevé kell válnia. Mindig aszerint játszom a következő hangot, hogy éppen mit hallok vissza az előző pillanatban játszottból. Ezáltal tudja az ember bevonni a körforgásba a hallgatóságot is. Ha bekukkantunk az orgonajáték kuliszszái mögé, akkor azt is látjuk, hogy a különböző építésű sípokba nem egyformán áramlik be a levegő – az ilyen és ehhez hasonló nüanszok miatt nem mindegy, hogyan billent a játékos, hogyan bánik a rendelkezésre álló levegővel és az idővel.

G.: Ön néhány éve a Művészetek Palotájához is kötődik, ahol vezető szerepet játszott az orgona megépítésében. Mi a feladata most, hogy már elkészült a hangszer?

F. L.: Müpa-beli tevékenységem három részre különíthető el. Felügyelem az orgonát, és ha bármi olyat észlelek, ami miatt javításra szorul, jelzem. Másik feladatomban az orgona bemutatása a közönségnek, ezt a sorozatot én vezetem. Számos iskolai csoport fordul meg, de jönnek külföldi turistacsoportok és nyugdíjasok is. A közönség ilyenkor közvetlenül a játszóasztal mellett foglal helyet a színpadon; betekinhetnek abba az izgalmas folyamatba, ami a hangszer megszólalása mögött zajlik. Harmadik területem az orgonakonzertekkel kapcsolatos művészeti tanácsadás, programok, fellépők, tervek ajánlása.

G.: Mi a hosszú távú elgondolása a Művészetek Palotája orgonás eseményeiről?

F. L.: Nagyon szeretnék promenád-konzertsorozatot indítani, hogy az évadonkénti hat-nyolc nagy orgonakonzert mellett gyakrabban megszólaljon ez a hangszer. Céлом, hogy a rengeteg hazai orgonaművész közül minél többen jussanak fellépési lehetőséghez. A Müpa orgonája mindig is kísérletező hangszer lesz: a lehetőségeinek nincs határa. Folytatjuk a némafilm, a világzene, a jazz, a tánc műfajaival közös sorozatokat, de tervem, hogy kortárs zeneszerzőknek is vonzóvá tegyem ezt az orgonát. Érdekes, hogy ezen a hangszeren a gépzongora mintájára előre elkészített anyagokat is meg lehet szólaltatni: olyan nehézségűeket, amelyek egyébként fizikailag lejátszhatatlanok.

G.: Felesége Rohmann Ditta gondokaművész. Milyen közös terveik vannak?

F. L.: Első számú „tervünk” jelenleg a kislányunk, aki februárban születik. A Dittával való együttzenélésben is arra

Fotó: Péter Zsuzsa/Művészetek Palotája

jövök rá, hogy hány és hány olyan darab működhet jól orgonával, amelyikről nem is gondolnánk. A cselló–orgona párosra írt irodalom nem éppen a remekművekről híres, de már látom, hogy rengeteg olyan átíratot lehet készíteni, amelyek akár még az eredeti művekkel is felveszik a versenyt. Nemrég játszottuk például Messiaen Kvartettjéből a csellóra és zongorára írt tételt – templomban, orgonával. Ez a verzió szerintem többet mutatott meg a szerző és a darab szellemiségéből, mint az eredeti változat.

G.: Mire a legbüszkébb?

F. L.: Arra, hogy nem vesztettem el a tüzet. Noha én is átélek olyan időszakokat, amelyekben kevésbé vagyok lelkes, de alapjában úgy érzem, van értelme annak, amit csinálok. A Zeneakadémia orgona tanszakával rendszeresen utazunk külföldre, meglátogatunk nevezetes, különleges orgonákat. Egy ilyen úton a csoport egyik részének haza kellett jönnie, a másik pedig még kint tudott maradni néhány napot. Még együtt volt a két csapat, amikor megnéztünk egy 1737-ben épített orgonát, ami az 1800-as évek elejétől az 1980-as évekig lepecsételve, tehát érintetlenül állt. Az egyik növendék, aki a hazautazós csoportba tartozott, leütött három akkordot a hangszeren. Rám nézett, és megrendülten kérdezte, nem lenne-e hely mégis inkább a „maradós” csoportban. Erőt ad, hogy a fiatalokban és bennem megvan az a közös alap, amellyel nemcsak intellektuálisan, hanem érzelmileg is elköteleződünk az orgona iránt. Mindannyian azt szeretnénk, hogy a magyar közönség minél többször hallja ezeket a csodálatos hangszereket.

Fassang László és Regős István Gramofon-díjas

A Gramofon című folyóirat szerkesztősége és kiadója idén már tizenkettedik alkalommal ítéli oda a **Gramofon Magyar Klasszikus Zenei Díjat** és a **Gramofon Magyar Jazz Díjat** (mint fődíjakat), illetve az év legkiválóbb hangfelvételeinek járó elismeréseket (kategóriadíjakat). A szavazásban ezúttal is Retkes Attila főszerkesztő (a zsűri elnöke), Bércesi Barbara főszerkesztő-helyettes, valamint főmunkatársaink és néhány állandó szakkritikusunk vesz részt. Nemzetközi tanácsadó testületként most is segítette munkánkat az International Classical Music Awards (ICMA) zsűrije, amelynek tagjai: Remy Franck elnök (Luxemburg), Serhan Bali (Törökország), Bernadette Beyne (Belgium), Björn Woll (Németország), Martin Hoffmeister (Németország), Stephen Hastings (Olaszország), Andrea Meuli (Svájc), John Allison (Nagy-Britannia), Irina Geraszimova (Oroszország), Fernand Weides (Luxemburg), Pierre-Jean Tribot (Franciaország), Aarno Cronvall (Finnország) és Luis Sunén (Spanyolország).

Az idei díjkiosztót december 10-én, hétfőn este 8 órai kezdettel rendezzük a Budapest Jazz Club új épületében (Budapest XIII., Hollán Ernő utca 7. – volt Odeon-Lloyd mozi). A díjkiosztó ünnepség utáni koncerttel a Gramofon az idén tavasszal elhunyt **Regős István** emléke előtt tisztelget, aki az elmúlt harminc évben meghatározó szereplője volt a magyar jazzéletnek. A koncerten közreműködő Regős István Emlékzenekar legtöbb tagja a zeneszerző-zongorista halála után megjelent *Együttműködés* című lemezen is együtt játszott vele. Most a többi között egy Regősnek írt kompozícióval emlékeznek meg a művésztől, barátjuktól. Az esten közreműködik: Nesztor Iván – ütőhangszerek, furulya, gitár; Grecsó István – saxofon; Gyárfás István – gitár; Csuha Tibor – bőgő; Jeszenszky György – dob; Winand Gábor – ének.

A GRAMOFON MAGYAR KLASSZIKUS ZENEI

DÍJ 2012. évi kitüntetettje:

FASSANG LÁSZLÓ

orgonaművész

(interjúnk a 8–11. oldalon)

A GRAMOFON MAGYAR JAZZ DÍJ

2012. évi – posztumusz – kitüntetettje:

REGŐS ISTVÁN (1947–2012)

zongora- és saxofonművész,

zeneszerző, zenepedagógus

(megemlékezésünk az 52–53. oldalon).

A díjat Regős István fia veszi át.

AZ ÉV MAGYAR KLASSZIKUS HANGLEMEZE kategória jelöltjei (a szavazás lapzártakor még nem zárult le):

- Stravinsky: Zenekari művek (Tavaszi áldozat, A tűzmadár – szvit, Scherzo a la Russe, Tango no. 72); Budapesti Fesztiválzenekar, Fischer Iván. Kiadó: Channel Classics – magyarországi terjesztő: Karsay és Társa
- Robert Schumann zongoraművei; Schiff András – zongora. ECM Records
- Britten, Bach és Ligeti György művei; Perényi Miklós – cselló. ECM Records
- Mahler: I. szimfónia; Budapesti Fesztiválzenekar, Fischer Iván. Channel Classics – Karsay és Társa
- C. P. E. Bach: Az összes billentyűs versenymű XVIII., Spányi Miklós (csembaló), Concerto Armonico. BIS – Karsay és Társa

AZ ÉV KÜLFÖLDI KLASSZIKUS HANGLEMEZE kategória két „döntőse” (a szavazás lapzártakor még nem zárult le):

- La Sublime Porte – Voix d’Istanbul 1430–1750; Hespérian XXI, Jordi Savall. Alia Vox – Karsay és Társa
- Beethoven: Diabelli-varációk (és további variációk Diabelli keringőjére); Andreas Staier – fortepiano. Harmonia Mundi – Karsay és Társa

AZ ÉV DVD PRODUKCIÓJA kategória két „döntőse” (a szavazás lapzártakor még nem zárult le):

- Mahler: IX. szimfónia; Luzerni Fesztiválzenekar, Claudio Abbado. Accentus Music
- Lully: Armide; Stéphanie D’Oustrac, Paul Agnew, Les Arts Florissant, William Christie. Fra Musica – Karsay és Társa

AZ ÉV MAGYAR JAZZLEMEZE

- Dresch Quartet: Fuhun. Fonó Records

AZ ÉV KÜLFÖLDI JAZZLEMEZE kategória jelöltjei (a szavazás lapzártakor még nem zárult le):

- Rez Abbasi’s Invocation: Suno Suno. Enja – Varga István
- Stacey Kent: Dreamer in Concert. Blue Note – EMI
- Nils Petter Molvaer: Baboon Moon. Sony Music
- Hans Lüdemann: Die Kunst des Trios 1-5. BMC Records
- Chick Corea – Gary Burton: Hot House. Concord – Universal
- Brad Mehldau Trio: Ode. Nonesuch – Magneoton
- Robert Glasper: Black Radio. Blue Note – EMI
- Pat Metheny: Unity Band. Nonesuch – Magneoton
- Trio M: The Guest House. Enja – Varga István

A kategóriagyőztesek listáját 2013. március 3-án megjelenő tavaszi számunkban közöljük.

MVM KONCERTEK

A Zongora, A Hegedű, A zongorán túl – Vásáry Tamás,
Budapesti Kamarakonzertek, Hangszerek világa gyerekeknek,
Junior Prima Díjasok hangversenysorozata,
Gödöllői Nemzetközi Hárfaesztívál, Koncertek hárfával

A hangversenyek közreműködői:

Grigorij Szokolov, Jevgenyij Kiszin, Jevgenyij Koroljov, David Fray, Igor Levit, Steven Isserlis, Hrachya Avanesyan, Ránki Dezső, Bogányi Gergely, Vásáry Tamás, Rados Ferenc, Jandó Jenő, Várjon Dénes, Simon Izabella, Farkas Gábor, ifj. Balázs János, Borbély László, Fülel Balázs, Lajkó István, Szabadi Vilmos, Kelemen Barnabás, Baráti Kristóf, Keller András, Kokas Katalin, Letizia Belmondo, Edmar Castaneda, Vigh Andrea, Drahos Béla, Budapesti Vonósok

„10. Jubileumi MVM Koncertek – A Zongora” 2012/2013

MVM Koncertek – A Zongora a Művészetek Palotájában

Jevgenyij Koroljov – 2012. november 7. (szerda), 19.30, **David Fray** – 2013. január 13. (vasárnap), 19.30

Bogányi Gergely – 2013. február 4. (hétfő), 19.30, **Ránki Dezső** – 2013. február 26. (kedd), 19.30

Grigorij Szokolov – 2013. április 10. (szerda), 19.30, **Jevgenyij Kiszin** – 2013. szeptember 16. (hétfő), 19.30

MVM Koncertek – A Zongora a Festetics Palotában

Jandó Jenő – 2012. október 27. (szombat), 19 óra, **Vásáry Tamás** – 2012. november 17-18. (szombat, vasárnap), 19 óra,

Várjon Dénes – 2012. december 8. (szombat), 19 óra, **Farkas Gábor** – 2013. január 19. (szombat), 19 óra,

Igor Levit – 2013. március 9. (szombat), 19 óra

Junior Prima Díjas zongoraművészek a Bartók Emlékházban

Ifj. Balázs János – 2012. október 30. (kedd), 18 óra, **Borbély László** – 2012. november 27. (kedd), 18 óra,

Lajkó István – 2012. december 18. (kedd), 18 óra, **Fülel Balázs** – 2013. február 12. (kedd), 18 óra

David Fray

Grigorij Szokolov

Jevgenyij Kiszin

Jegyek megrendelhetők a jakobikoncert@gmail.com e-mail címen.

A koncertekről bővebb információ olvasható a www.jakobikoncert.hu honlapon, ahol megvásárolhatja hangversenyjegyeit a „Jegyvásárlás” menüpontban.

A hangversenysorozat kiemelt támogatója:

magyar villamos művek

Salzburg, a kihívások városa

Áldást-átkot provokáló város. Neves szülöttei vagy akik hosszú időt töltöttek itt, nem ritkán ambivalensen viszonyultak hozzá. Mozartból hatalmas energiákat és becsúgyat felszabadító indulatokat váltott ki, Thomas Bernhard munkássága pedig szépen példázza az „odi et amo” két szélsőséges végletét. A város számlájára írhatjuk e reakciókat, amelyeknek megannyi értéket, műalkotást köszönhetünk. Salzburgi vissza- és előrekintés: 2012–2013.

❖ Fittler Katalin/Salzburg

Salzburg inspiráló atmoszférája kétségkívül részese az Ünnepi Játékok több mint kilenc évtizedes sikersorozatának. Változnak a vezetők, módosulhat a koncepció, az eredmény azonban mindig önmagáért beszél. Kontrollálhatóan bizonyít nemcsak a mindenkori jelennek, hanem a jövőnek is, hiszen hagyománya van annak, hogy a produkcókat megőrökitik, majd a nagy nyilvánosság számára is hozzáférhetővé teszik. Éppen húsz esztendeje kezdődött a Festspieldokumente publikálása. E két évtized alatt a csúcsprodukcók sokasága lett közkincs: több mint 300 hangfelvétel. Benne 62 teljes opera-felvétel, közülük 12 ősbemutató; a zenekari koncertek száma meghaladja a százat; a mintegy 50 dalest kínálata pedig azt sejteti, hogy ezen intim műfaj iránt is van érdeklődés. A kiadványok áttekintő katalógusából kiderül: az előadás-kínálat az 1930-as évektől a 2012-es Pünkösdi Fesztiválig terjed. Az értékek archiválói lépést tartanak a korrall: mind több eseményből készül videofelvétel is, tehát a CD-k tekintélyes választékához mindinkább felzárkózik a DVD-k kínálata.

Ily módon tehát közvetve sokan lehetnek részesei a rendezvénysorozatnak. Ráadásul a rendezvények „élő” élmé-

nye sem mindig csupán azoké, akik képesek megfizetni a borsos jegyárakat. Hála a vezetői testület nyitottságának és a rangos rendezvénysorozathoz csatlakozó szponzoroknak, az Ünnepi Játékokat nem csak a fizetővendégek élvezhetik. Példás a tájékoztatás (különböző, könnyen hozzáférhető fórumokon keresztül), s lassanként „fesztivál a fesztiválban” rangra emelkedik az immár az egész rendezvénysorozat idején hallható-látható programfolyam a Kapitelplatzton. Délutánonként elsősorban gyermek-közönség érdeklődésére számot tartó ingyenes műsor látható, este pedig, varázslatos környezetben operafelvételek, az adott évből és a múlt felejtethetetlen produkcióiból (néha színházi előadásokkal színesítve a kínálatot). A Siemens Fest-Spiel-Nächte publikuma rendkívül vegyes – ám nem tanulságok nélküli megfigyelni a zene hatását az alkalmi közönségre. A székek hamar gazdára találnak, s gyakran minden talpalatnyi helyet ellepnek a turisták, ki-ki dacolva az estére lehűlő levegővel vagy felkészülve a legviszontagságosabb időjárásra, mókásan beöltözve. Amikor felcsendül a muzsika, megszűnnek a különbségek, s csakhamar spontán figyelemmel követik a történeteket, koncerttermi közönséget megszégyenítő fegyelmességgel. Az is elgondolkodtató, hogy voltaképp bármilyen ismertségű-fajsúlyú műsornak nagy érdeklődés jut.

Tendenciózusan mutatkozik meg fesztivál-keretben a „Legyen a zene mindenkié!” célkitűzés is, néha már-már projekt-intenzitással és tudatossággal. A rendezvények különböző helyszínein és az ingyenes vetítéseken egyaránt képes kielégíteni a legszélsőségesebb érdeklődést is a már-már áttekinthetetlenül gazdag kínálat. Az utóbbi években itt is fokozottan figyelnek arra, hogy legyenek a fiatalabb közönség-generációkat (is) megszólító programok. Off-rendezvények vonzzák azokat, akik (még) nem elkötelezettjei a magaskultúrának.

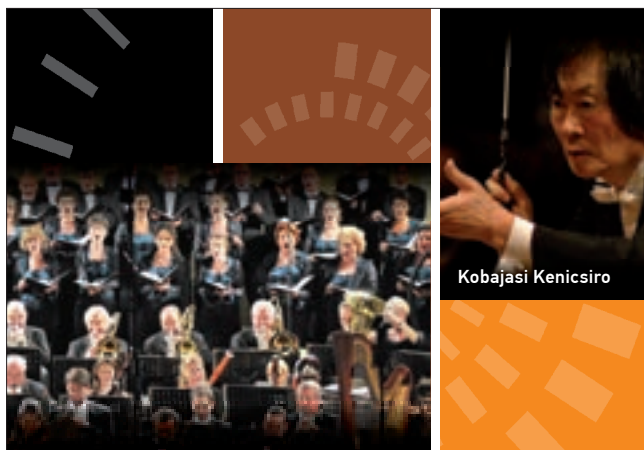
Mindeközben természetes, hogy vannak a világsztárok iránti keresletre alapozó rendezvények, s az is, hogy évről-évre szerepelnek a programban komolyzenei örökzöldek,

megunhatatlan látni/hallgatnivalók. Nézőpont kérdése, hogy bátornak vagy merésznek ítéljük azt a tendenciát, hogy szinte eleve számolnak a botrány PR-értékével. Mindig van olyan rendezés, amely ellenérzést vált ki (érzésem szerint nemritkán jogosan) –, de ez is elfér a sokszínű palettán. Kiváltképp hatásos, hogy a kommersznek minősíthető szempontokat (pl. kerek évfordulók alkalmait) rendre értékes tartalommal töltik meg. Néha úgy tűnik, a jubileum csupán ürügyként járul hozzá egy-egy produkció ideális feltételeinek megteremtéséhez.

Érdeemes megemlíteni, hogy az operaelőadásokat rögzítő stábok általában nagyszerű munkát végeznek. A 2010-es évből saját tapasztalatomat hozhatom fel ennek bizonyítására: részese lehettem a Festspielhausban Richard Strauss Elektrája megrendítő előadásának, majd hasonló katarzist éltem meg DVD-felvétele által. A két élmény nem összemérendő – de arra a DVD közelképei döbbenetek rá, hogy az élő előadás (egyik) titka épp abban rejlett, hogy a nagy színpadon is milyen részletekbe menő kidolgozottsággal, átéltséggel megformált szerepek eredményezték a hatást. Most „csak” a vetítést láttam, de az is teljes értékű, maradandó élményt jelentett. Más kérdés, hogy olykor a felvétel-készítő stábok remek felkészültsége, mű- és interpretációismerete sem tud mit kezdeni a látvánnyal. Gondolok itt A varázsfuvola idei rendezésére. Mozart e remeke megannyi megpróbáltatásnak esik áldozatul Salzburgban. Aki látta, még aligha heverte ki azt a rendezést,

amelyben Sarastro birodalma afféle „öreges otthona” volt; most pedig Jens-Daniel Herzog elképzelése tette próbára a mű iránti elkötelezett rajongásunkat. Pedig volt kivételes vonzereje ennek a produkciónak: Nikolaus Harnoncourt vezényletével, a Concentus Musicus előadásában először hangzott fel itt korhű hangszereken, historikus előadásban ez a remekmű. Sajnos a vizuális hatások olyannyira erősnek bizonyultak, hogy szinte lehetetlen volt függetleníteni magunkat a látványtól. Tehát: a tényleges zenei érdekesség hangzó háttérre degradálódott a látványvilághoz képest. Ráadásul a zenére-figyelést nehezítette, hogy a szöveg húzás nélkül ment, tehát a remek muzsika betétszámokra töredezett. S hiába reménykedtünk, nem találtuk annak hangzó bizonyosságát, hogy a mozarti muzsika ellenpontozná a néha már-már abszurd látványt. Mintha Harnoncourt is beletörődött volna, hogy asszisztál Sarastro negatív figurakénti megjelentetéséhez...

Az idei nyári Ünnepi Játékok különlegessége volt, hogy a Pütkösdí Ünnepi Játékok egyik sikerdarabját is műsorra tűzte: Händel Giulio Cesare in Egitto című operáját. A Pütkösdí Ünnepi Játékok intendánsaként is remekül helyt álló Cecilia Bartoli, valamint a három sztár-kontratenor közreműködésével e produkció is felkerült a fesztivál toplistájára. A 2013-as Pütkösdí Fesztivál programjára tekintve: több műsor is megérdemelné, hogy része legyen a nyári sztárparádénak.

Kobajasi Kenicsiro

2013. január 26., 19:30 Főnix csarnok

A karmester: Kobajasi Kenicsiro

Műsor:

G. Mahler: II. (Feltámadás) szimfónia

Közreműködik:

Cantemus Vegyeskar (karigazgató: Szabó Soma)
Kodály Kórus Debrecen (karigazgató: Pad Zoltán)
Kodály Filharmonikusok Debrecen
Debreceni Egyetem Zeneművészeti Kar
Szimfonikus Zenekara

Vezényel: Kobajasi Kenicsiro

Közönségkapcsolat és jegyértékesítés: Tourinform Iroda (Piac u. 20.) Belépők a koncertek előtt a helyszínen, valamint az Interticket országos hálózatában és a www.jegy.hu weboldalon is válthatók!

(52)-412-250 • info@kodalyfilharmonia.hu
www.kodalyfilharmonia.hu

Kodály
Filharmónia

DEBRECEN

Kodály
Filharmonikusok
DEBRECEN

Kodály Kórus
DEBRECEN

Esztergomi Gitárfesztivál – Óbudán

Fotók: Esztergomi Gitárfesztivál

Gyerekkoromtól éreztem, nagy misztikum övezi az Esztergomi Gitárfesztivált, amelynek mindig is részese akartam lenni. Olyan ez, mint mikor a nagymamám nosztalgiával mesél a régi szép időkről, és azt kívánom, bárcsak hamarabb születtem volna. Ahhoz a fiatal gitáros generációhoz tartozom, amely már az új, Óbudára költözött rendezvényen érezhette meg a fesztivál alapítójának, Szendrey-Karper László gitárművésznek szellemiségét, amelynek az esztergomi fesztivál csaknem négy évtizeden át volt a hordozója.

◆ Péntek Ágnes

Hollós Máté zeneszerző

Szendrey-Karper László, a felsőfokú gitároktaítás hazai megalapítója a világ első gitárfesztiválját hozta létre Esztergomban – a világtól elzárt itthoni tanítványaira gondolva. Célja elsősorban az volt, hogy a különböző, akár külföldi gitáriskolák, szemléletek képviselői eszmét cserélhesenek és szakmailag gazdagíthassák egymást. Végül 1973-ban – a város 1000 éves

fennállásával összekötve – elindulhatott a fesztiválok több évtizeden átívelő sora.

Az ekkor már világszerte elismert gitárművész tematikus programokkal és pedagógiai problémákat megvitató elő-

adásokkal tette gazdaggá és vonzóvá a fesztiválózóik számára a gyönyörű Duna-parti városban eltöltött hetet. Mindemmellett a résztvevő, többnyire magányosan gyakorló és fellépő gitárosokat a társas zene világába is be kívánta vezetni, ezért felkérte Farkas Ferencet, hogy írjon ünnepi kompozíciót az első fesztiválózókból álló zenekar számára. A szerző Citharoedia Strigoniensis című darabja három szólamban hangzott fel az Esztergomi Bazilikában, a több ezer fős közönség előtt tartott zárókoncerten. Így vált hagyománnyá a gitárzenekar Esztergomban, amelyre többek között Leo Brouwer, Bárdos Lajos, Szokolay Sándor, Madarász Iván és Hollós Máté is írt művet. Az első rendezvénynek óriási sikere volt, a folytatás nem lehetett kétséges. A nemzetközi sajtó és a külföldi gitárosok fokozatosan figyeltek fel Esztergomra, és alkalomról alkalomra egyre többen érkeztek a határon túlról is a kétévente megrendezett eseményre. A résztvevők száma 1983-ban érte el csúcst: ekkor több mint 400 látogató jött el 27 országból. A fesztivál elérte célját, ami Monika Rost, a Weimari Zeneakadémia tanszékvezetőjének visszaemlékezéséből is kiderül: „Akkoriban a négy égtáj felől érkező művészek és tanárok találkozási lehetősége teremtette meg a fesztivál utánozhatatlan légkörét, ez tette azokban az évtizedekben világszerte a gitáros élet kiemelkedő központjává. Nagyon kedvező volt a kor és a környezet egy ilyen összekötő jellegű nemzetközi esemény szervezéséhez, ezért Esztergom a hangszer történetében előkelő helyet vívott ki magának.” Az 1991. évi, tizedik fesztivált már Szendrey-Karper László halála után rendezték meg. Az ezt követő években a szervezést és az alapító szellemiségét felesége, Ágai Karola operaénekes, illetve az általa létrehozott Szendrey-Karper László Nemzetközi Gitárfesztivál Alapítvány vállalta fel, Eötvös József művészeti vezetésével. Esztergom a város anyagi ellehetetlenüléséig, 2009-ig adott otthont a fesztiv-

Kazuhito Yamashita, a klasszikus gitár egyik legnagyobb géniusza is ellátogatott Óbudára

válnak. Az Ágai Karola 2010-ben bekövetkezett halála után létrehozott Ágai Karola és Szendrey-Karper László Ének- és Zeneművészeti Alapítvány fő célkitűzése volt, hogy az Esztergomi Gitárfesztivál hagyományát fenntartva olyan rendezvényt gondozzon, amelyben a gitárosok mellett az énekesek is szerepet kapnak. Ezért az énekes és gitáros rendezvények a jövőben évente váltani fogják egymást. E koncepció mentén jött tehát létre az idei évben a Szendrey-Karper Gitárnapok, amelyet az Óbudai Társaskör fogadott be.

Eötvös Józsefnek, a korábbi esztergomi és az idei óbudai fesztivál művészeti vezetőjének a hagyományok megtartása mellett az is célja volt, hogy a gitárnak minél több arcát bemutassa a rendezvény három napja alatt. E törekvése sikerült, hiszen délelőttönként az esti koncertek fellépői mesterkurzusokat adtak, és már az első napon különösen változatos előadások hangzottak el a társaskör színpadán. A nyitókoncertet Roger Gehrig kezdte, aki Dowland- és Schubert-dalokat adott elő. A fiatal stuttgarti művész énekelt és gitáron kísérte önmagát, ami a jelenség természetessége és tradíciója ellenére újdonságként hatott a hallgatóságra. Ezután a gödöllői Arpeggio gitárzenekar lépett fel az esztergomi hagyományok képviselőjeként, színes repertoárral. Az est további részében Kertesi Ingrid és Varga Zsolt ének-gitár duóját hallhattuk, majd Eduardo Catemario olasz művész adott elő virtuózan Sor, de Falla és Albeniz darabokat, egy 1925-ben készített Garcia hangszeren. A koncertet az elsőpró művészi erőt sugárzó sztárházaspár, a Kaltchev-duó zárta Scarlatti, Beethoven és Piazzolla darabokkal. A művészpár egymást erősítő, lelkesítő együttműködése – csakúgy, mint a fesztiválalapító Szendrey-Karper László és Ágai Karola esetében – egész játékuk alatt üdítően hatott.

A fesztivál sokszínűséget célzó koncepciójába tökéletesen beleillett a holland Tino van der Sman szombat délutáni

flamenco-koncertje, majd este Johannes Monno, a Stuttgarteri Zeneakadémia professzorának barokk és klasszikus gitáron előadott műsora. Őt követte Judicaël Perroy, a Párizsi Konzervatórium tanára. Erőtől duzzadó hangstílus, lendületes, karakteres kifejezőmódja impresszív volt. Vasárnap délután Graham Wade tartott előadást. A szak tekintély már több mint 40 könyvet írt gitárzenével kapcsolatos témákban; most Óbudán Andrés Segovia életét és művészetét mutatta be. A délután Uwe Kropinski világszínvonalú jazz-műsoráról szólt, majd a fesztivál zárókoncertjét a japán Kazuhito Yamashita, a klasszikus gitár egyik legnagyobb élő géniusza adta. A koncerten lánya, Kanahi Yamashita volt duópartner. Yamashita játékához hasonló gitáros élményben csak nagyon ritkán lehet része a hazai közönségnek. Rendkívül szuggesztív, kifejező, érzelmgazdag előadást hallhattunk, amelynek első részében felesége, Keiko Fujiie The Blue Flower című művét adta elő, a másodikban pedig Yamashita szeniális Dvořák- és Rimszkij-Korszakov-átírataival a duó is felejthetetlen élményt nyújtott a jelenlévőknek.

A fesztivál a terveknek megfelelően folytatódni fog Óbudán. „Felelősséget érzünk a Szendrey-hagyatékért” – mondja **Hollós Máté**, a Magyar Zeneszerzők Egyesületének elnöke. „Bizonyos, hogy jövőre énekversenyt rendezünk Ágai Karola emlékére.” A gitárosok sem maradnak fesztivál nélkül: Eötvös József a továbbiakban is elkötelezett abban, hogy a világ legjobbjait meghívja Magyarországra az alapítvány eredeti célkitűzésének megfelelően. Hogy miért vállal a művészeti vezető évről évre egyre nagyobb terheket a fesztiválok szervezésével? A kérdésre talán Szendrey-Karper László szavaival volna érdemes válaszolni: „Varázsos, nagy csábító a gitár. Már suta pengetésre is bűvös hangokkal reagál, de csak azt a szerelmet viszonzza, amely kitartóan megküzd érte...”

Óévbúcsúztatás, újévköszöntés a Műpában

Részt vehetünk a Bach család karácsonyán, az Amadinda együttesel és Presser Gáborral szilveszterezhetünk, együtt köszönhetjük az új esztendőt Helmuth Rillinggel, s meghallgathatjuk a Budafoki Dohnányi Zenekar rendhagyó koncertjét, ha a következő hetekben ellátogatunk a Művészetek Palotájába. A téli kínálatban akad még hangverseny a két Kocsissal és a Liszt Ferenc Kamarazenekarral, korhű hangszereken előadott Mendelssohn-oratórium és több instrumentumos „pedálparádé” is.

◆ Réfi Zsuzsanna

Az ünnepeket a Bach-családdal is köszönhetjük, hiszen a hagyományos karácsonyi Műpa-organahangverseny szólistája ebben az esztendőben Ruppert István lesz, aki a Purcell Kórus társaságában Johann Sebastian Bach és néhány muzikus rokonának kompozícióit szólaltatja meg.

Bach-karácsony, Amadinda-szilveszter

Az est műsorában jócskán akadnak karácsonyi darabok. „A kereszténység egyik kimagasló ünnepe a karácsony, és ehhez kapcsolódóan rengeteg orgonaművet komponáltak. Ezek mindegyike a karácsony szimbólumait, alakjait igyekszik zenei eszközökkel megjeleníteni” – mondta a művész egy korábbi interjúban. Ruppert István két őszi, Egyesült Államok-beli koncertje után lép fel 2012. december 18-án a Művészetek Palotájában, s a hangverseny érdekessége, hogy a Johann Sebastiannal apai nagyapai ágról rokon Johann Christoph Bach két motettája közül az egyik még soha nem hangzott el Magyarországon. A programban emellett fia, Carl Philipp Emmanuel Bach ritkán játszott orgonadarabjai, s egy távolabbi rokon, Johann Ludwig Bach motettája is megszólal.

Egy nappal később, december 19-én az MR Zenei Együttese adnak karácsonyi hangversenyt. A zenekar, az énekar és a gyermekkórus közös estjét szintén Bach-művel, a Magnificattal kezdik, majd Vaughan Williams Karácsonyi kantátája hangzik fel. Az a darab, amelyet Magyaror-

szágon tizennégy évvel ezelőtt éppen ez a három együttes mutatott be. A hangversenyt Vajda Gergely és Somos Csaba dirigálja. Az óévet pedig ismét, immár tizenkettedik alkalommal az Amadinda Ütőegyüttesel és Presser Gáborral búcsúztathatja a publikum december 31-én. A szilveszteri esten, amelynek a Szent Efrém Férfikar a vendége, reneszánsz madrigálok, Ravel-kompozíciók, gospelek és Presser-darabok követik egymást. S az éjféli előtti perceket ismét az Amadinda gongjainak zúgása tölti majd ki...

Esztendő-köszöntő Évszakok

Másnap, 2013. január 1-jén Haydn Az évszakok című kompozíciója köszönti az új esztendőt. A Purcell Kórust és az Orfeo Zenekart ezen az estén Helmuth Rilling dirigálja, akinek személyes eszményképe a következő: „A zene soha nem lehet kényelmes, muzeális és nyugtató. Rázzon fel, érje el személyesen az embereket, készítse őket gondolkodásra”. A karmester több alkalommal szerepelt már ünnepi koncerteken hazánkban, hiszen 2006-ban Händel Messiását vezényelte a Zeneakadémián, két évvel később pedig Bach Karácsonyi kantátáit. Előadására az érzelmek át gondolt kifejezése, a cselekmény bensőségessége volt jellemző – számoltak be a kritikák, s elkötelezett, zeneileg érvényes kifejezésről írtak. A Haydn-oratórium szólistái között üdvözölhetjük Bretz Gábort, Bernhard Berchtoldot és Geszty Szilvia egykori növendékét, Marlis Petersent is. Az új

Ruppert István a Bach-család ritkán hallható kompozícióit is megszólaltatja

Idén már tizenkettedszer szilveszterezhetnek a zenebarátok az Amadinda Ütőegyüttesel és Presser Gáborral

Fotó: Jon Christopher Meyers

Helmut Rilling újévkor Haydn oratóriumát. Az évszakokat dirigálja

esztendő köszöntése még január 6-án is tart, hiszen ekkor a Budafoki Dohnányi Zenekar különleges újévi hangversenye hangzik fel, Hollerung Gábor dirigálásával. A népszerű, immár hagyományosnak számító koncert ismét rendhagyó műsorral várja az érdeklődőket: a többi között az eredeti hangszerelésben hangzik el Gershwin Kék rapszódiaja.

Mozart minden mennyiségben

Ebben a szezonban a Művészetek Palotájában az Évad zenekarának a Liszt Ferenc Kamarazenekart, az Évad Művészenek pedig Kocsis Zoltánt választották. Izgalmas esemény hát az együttes és a karmester-zongoraművész közös Mozart-koncertje, amelyet Kocsis Zoltán betegsége miatt nem novemberben, hanem január 20-án tartanak. „A nyolcvanas években Kocsis Zoltán együttesünkkel vette lemezre a Mozart-zongoraversenyeket, s mi voltunk az első zenekar, ahol karmesterként is kipróbálta magát. Sokat dolgoztunk együtt, s az edinburghi fesztiválon vetette fel, miközben Dvorák Szerenádját hallgatta előadásunkban, hogy szívesen dirigálná a művet. Nem sokkal később, a Zeneakadémián vezényelte is az együttesünket” – meséli a Liszt Ferenc Kamarazenekar vezetője, Rolla János. A januári hangverseny különlegessége, hogy zongoraszólistája Kocsis fia, a tizenöt esztendő Krisztián lesz.

Fotó: Művészetek Palotája

A szlovén orgonaművész, Dalibor Miklavcic rég elfeledett billentyűs hangszerket is megszólaltat

Fotó: Mat HennekEMI Classics

Sir Simon Rattle Mozart népszerű, kései szimfóniáival érkezik Budapestre

Mozart-esttel vendégszerepel a Müpában a Felvilágosodás Korának Zenekara is, a világhírű Sir Simon Rattle vezényletével. Egy nappal Wolfgang Amadeus Mozart születésnapját követően, január 28-án tisztelegnek a zeneszerző előtt. A programban három utolsó szimfóniája, az Esz-dúr (K. 543), a g-moll (K. 550) valamint a C-dúr (Jupiter, K. 551) kapott helyet. A Felvilágosodás Korának Zenekara kifejezetten a XVIII. század második felében keletkezett művekre szakosodott, korhű hangszeren játszó együttes, így előadásuk minden tekintetben autentikusnak ígérkezik.

Elfeledett instrumentumok

Először hangzik fel Magyarországon korhű instrumentumokon Mendelssohn Paulus című oratóriuma, január 30-án. Az est dirigense, Vashegyi György így vélekedik: „Meggyőződésem, hogy a korabeli hangszeres használat Mendelssohn művei esetében is döntő jelentőségű. Az így elérhető, áttetsző és árnyalatokban gazdag hangzás új szempontokat nyújt a partitúra megértéséhez – előadónak és hallgatónak egyaránt.” A koncerten a Purcell Kórus és az Orfeo Zenekar mellett Szutrély Katalin, Nagy Bernadett, Kálmán László, Cser Krisztián és Blaszó Domonkos énekel, a koncertmester pedig Simon Standage.

Bach, Böhm, Schumann, Weckmann, Chopin, Dupré, Eben és Dalibor Miklavcic saját szerzeménye is felhangzik az orgonista Pedálpárádé című estjén, 2013. február 24-én. A ljubljanoi muzsikusz néhány esztendeje már fellépett Budapesten, kurzust is tartott, s most ismét különleges programmal érkezik, hiszen koncertjén pedálbillentyűzettel ellátott csembalót és zongorát is megszólaltat. Ezek a hangszeresek mára már szinte teljesen feledésbe merültek, pedig korábban önálló irodalommal rendelkező instrumentumok voltak. Dalibor Miklavcic már fiatalon sok versenyen szerzett díjat, Európa számos országában koncertezett, Szlovéniában pedig rengeteget tett azért, hogy népszerűsítse az orgonamuzsikát. ■

Honvéd Férfikar: operák földjén

Fotó: Pető Zsuzsa/Művészetek Palotája

Hirtelen kapott a nyakába hatalmas, ugyanakkor megtisztelő és lelkesítő feladatot a Strausz Kálmán vezette Honvéd Férfikar. Az Erkel Színház megnyitása után, 2013 márciusától öt operában, összesen negyvenhét előadásban állnak színpadra.

◆ Várkonyi Tamás

Az Operaház vezetésének tervei szerint 2013. március 1-jén újra megnyílik az Erkel Színház. A Honvéd Férfikarnak jutott a megtiszteltetés, hogy az itt játszott operák közül néhánynak az előadásában részt vegyen, így Strausz Kálmán együttese már ősztől gőzerővel tanulja a műveket. A feladat az eddig főként koncerteken közreműködő férfikar számára teljesen új, hiszen kívülről kell tudni a kórustételeket, sőt a színpadi mozgást is el kell sajátítaniuk. Erkel két operája, a Bánk bán és a Hunyadi László, illetve Kacsóh Pongrác János vitéze értelemszerűen magyar nyelven megy, de Verdi két nagyszabású operáját, az Aidát és a Don Carlost eredeti nyelven, olaszul kell tudnia a Honvéd Férfikarnak. És mivel itt csak férfiakról van szó, Strausz Kálmán mozgósította professzionális énekesekből álló vegyeskarának, a Budapesti Stúdiókórusnak a hölgyeit is. „Míg egy folyamatosan működő operai kórusnak két-három bemutatója van egy évadban, nekünk három hónap alatt öt lesz – mondja a karnagy. – Iszonyú szervezőmunkát, bonyolult próbabeosztást és feszített tempót igényel ez a munka. A hölgyek például csak esténként és hétvégén tudnak próbálni, tehát nekem minden operát kétszer kell betanítanom. Izgatottak és lelkesek vagyunk, hiszen ha minden a tervek szerint alakul, negyvenhét előadásra éneklünk márciustól júniusig. Előfordul majd, hogy egy nap kétszer is színpadra állunk, mivel számos iskolai csoport érkezik, a határon túlról is. Hagyományos feladatainkat is teljesítenünk kell: decemberben adventi koncertjeinket tartjuk meg fenntartónk, a Magyar Honvédség számára, és szeretnék önálló karácsonyi koncertet is adni.”

Jelenet a Lohengrinből (a 2011-es Wagner-napok előadása)

Strausz Kálmán azt is elmeséli, hogy a Budapesti Stúdiókórus – amelynek nevével itt-ott találkozhatunk plakátokon – a véletlennek köszönheti a létrejöttét. „Még a Rádiókórus művészeti vezetője voltam – meséli a karnagy –, amikor azzal hívtam fel Körner Tamás, a Budapesti Fesztiválzenekar akkori igazgatója, hogy szüksége lenne egy ének-kar a három Da Ponte-operát bemutató Mozart-sorozatukhoz. Én akkor már nem voltam döntéshozó helyzetben, ezért elutasítottam a felkérését. Mire ő kicsit megemelte a hangját, és megkérdezte: nem tudsz összeszedni egy harmincfős énekkart? De, persze, tudok – mondtam, hiszen ismerem a szakmabelieket. A Stúdiókórus egyesülete már régóta működik, amatőrök alkotják, és sok éven át álltunk ki nagy oratorikus művekkel. Tehát ennek a jogi keretei között létrehoztuk ugyanennek a kórusnak a professzionális változatát. Később már a Wagner-napokra is hívtak – így szerepeltünk például a Lohengrinben –, sőt külföldön is ismertté váltunk – annak ellenére, hogy semmiféle menedzszertervekenység nem övezte működésünket.”

Bár lapunk megjelenésekor már múlt idejű esemény, de érdemes megörökíteni, hogy a Honvéd Férfikar novemberi estjén egy olyan Kodály-művet is megszólaltatott, amely nyilvánosan még soha nem hangzott el. „Tizenöt éve a Rádiókórus férfikarával egy Kodály-konferenciára felvétel készítettünk ebből a német nyelvű darabból, de aláírtattam velem egy nyilatkozatot, hogy soha sehol nem adom újra elő, és a kottákat is maradéktalanul visszaszolgáltatom. Később megkerestem Kodály Zoltánét, de akkor nem engedélyezte a mű előadását. Most viszont nagy örömmel ígért mondott. A Gesang der Ungarn (A magyarok éneke) című mű egy Ferdinand Gregorovius nevű német történész versére íródott 1954 körül, és az 1848-as magyar forradalom és szabadságharc bukásáról, az azt követő megtorlásokról szól.”

A Honvéd Együttes honlapja:

www.honvedart.hu

Szeretet, empátia, tehetség Zuglóban

Beethoven Kilencedikkel, Mahler Elsővel, Lajtha-ritkasággal, valamint különleges népzenei műsorral várja az érdeklődőket a téli hónapokban a Zuglói Filharmónia – az egyedül módon zenekar és művészeti iskola szimbiózisára épülő intézmény. Mi áll a műsorválasztás mögött, és meg lehet-e szólítani a fiatalokat a klasszikus szimfonikus zenével? A többi között ezeket a kérdéseket tettük fel Záborszky Kálmán igazgató-karmesternek.

➡ Várkonyi Tamás

Foto: Németh András Péter

A 2012-ben az oktatás és köznevelés területen Prima Prémium-díjra jelölt Szent István Király Zeneművészeti Szakközépiskola és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény rendhagyó módon egy szimfonikus együttes, az ötvennyolc éve alapított István Zenekar alapjaira épült. Természetes volt, hogy az 1968-ban megszerveződő zeneiskolai oktatás merített az akkor már nagy múltú zenekar művészeti és pedagógiai hagyományából, az intézmény tanári kara főleg a zenekar tagjaiból, illetve a zenekari munkában részt vevő művésztanárokból verbuválódott. „Valamennyien éreztük és érezzük, tapasztaljuk ma is, hogy ez az út jó, a zenei pályára készülő és a »csak« amatőr zenetanulóknak is – mondja Záborszky Kálmán. – Ugyanis így már a hangszer tanulása kezdeti időszakában látszik a zenélés értelme; a tanulók nagy kedvvel, szorgalommal gyakorolnak, hogy egyre magasabb fokra, egyre nagyobb együttesbe juthassanak. A közös zenélés lehetővé teszi nagyszabású zeneművek megszólaltatását is, így a kezdő muzikus növendék hamar magasrendű zenei élményhez jut. Nem elhanyagolható a közösségi szempont sem: a közös zenélés ugyanis erős, összetartó közösséget teremt, amelyben a zenélés öröme, a közös értékrend, az összetartás, a szolidaritás meghatározó élménye minden korosztálynak, de különösen a legveszélyeztetettebb, 14–18 éves korú tanulóknak. A művészi élmény, a magasrendű zeneművek és a közösség ereje valóságos védőhálót von a serdülő, kialakuló személyiség köré.” A téli koncertek műsorával kapcsolatban meg tudjuk: a programok összeállításakor fő cél az egyetemese és a nemzeti kultúra bemutatása, továbbadása. „Hiszek a magasrendű művészet erejében, az okosan adagolt, magas színvonalon előadott zeneművek hatásában. Tapasztalatból tudom, hogy a minimálisan szükséges ismeretek birtoká-

ban már nem lehet kitérni a magas kultúra hatása alól – mondja az igazgató-karmester. – Számos programot szervezünk, amely kifejezetten az »úton lévő«, a művészetekkel éppen ismerkedő, vagy zenei értelemben analfabéta fiataloknak szól. Az akusztikus zene élménye megragadja a kétkedő fiatalokat is; kiderül, hogy esetleges ellenérzésüket csupán az ismeretek, illetve a zenei élmény hiánya okozza. E téren kiemelt szerep jut a médiának, amely – nyilván maga is tudatlanságból – folyamatosan sulykolja, hogy aki fiatal, az milyen zenét hallgasson, mit vegyen föl, hogyan viselkedjen. S jaj annak, aki eltér a trendtől! Mindjárt rajta a bélyeg, s ezt egy tinédzser nyilván nehezen viseli, ha csak nincs mögötte erős, kortársakból álló közösség.”

A közönség felé nyitás jegyében sokféle alkalmazott megoldást – miszerint filmzenét, crossover zenét is játszik a szimfonikus zenekar – Záborszky Kálmán nem tartja járható útnak. „Egy-egy alkalommal a mi zenészeink is adtak elő hasonlókat – mondja –, de nem szeretném, ha ez rendszeressé válna. Nem hiszek benne, hogy az értékes kultúrát az értéktelennel vagy kevésbé értékessel összekapcsolva kell eladni. Inkább hiszek a nevelés, az ismeretközlés, az igazi művészet erejében. Tévétnak tartom, hogy néhányan az iskolai énekórákon is hasonlókkal próbálkoznak: Mozart felé nem a popzenén keresztül visz az út! Élményszerűen – azaz tehetségesen –, szeretettel, empátiával és csakis az értékeset nyújtva kell tanítani: ez a mi intézményünk alapvető mozgatórugója. Ezt valljuk kollégáimmal, tanár- és zenésztársaimmal együtt.” ■

A Zuglói Filharmónia honlapja:

www.zugloifilharmonia.hu

Bakos Kornélia és Kovács Imre elismerése

Kiosztották az Év művészei díjakat a Nemzeti Filharmonikusoknál. A Nemzeti Énekkarnál Bakos Kornélia énekmester kapta az Év énekművésze díjat, míg a Nemzeti Filharmonikusok együttese Kovács Imre fuvola szólamvezetőnek ítélte az Év zenekari művésze elismerést. Ez alkalomból beszélgettünk a két muzsikussal pályájukról, a Filharmonikusokhoz fűződő viszonyukról.

Bakos Kornélia 2004 óta a Nemzeti Énekkar tagja: ugyanabban az évben kezdett itt, amikor a Magyar Állami Operaház Stúdiójába is bekerült. Az Antal Mátyás igazgatta kórus énekmestereként az is feladata, hogy a próbákon kívül, hetente három délután tanítson, hangképzés-órákat adjon kórustársainak. Énekművész-énektanárként végzett a Zeneakadémia Tanárképző Intézetében, Forrai Zsuzsánál, és elsősorban szólistának tartja magát. Azon belül is operaénekesnek: az Andrassy úti dalszínházban nyolc éve énekel folyamatosan. Az operaéneklés és a kóruséneklés számára nem jelent más hozzáállást. „Konzervatóriumi éveim óta éneklek kórusokban: mára megtanultam, mit jelent másokra figyelni zenélés közben. Ez a készség hasznos az operaénekes számára is. Kórusban ugyanúgy éneklek, mint színpadon, talán csak nem akkora hangerővel.” Az alt énekesnő rendszeresen fellép Cremonában, a Virtuosi delle Muse együttesrel – ez a lehetőség 2007-ben nyílt számára, miután megnyerte a Nemzetközi Händel Versenyt. Ezenkívül visszajáró vendégnek számít Ravennában és Rómában, legtöbbször barokk művek szólistájának hívják. Egyéb munkái miatt a Nemzeti Énekkarban félállásban dolgozik. Úgy volt vele, inkább választja az ország első szá-

mú vegyeskarát, mint a zeneiskolai tanítást, amiben nem látja a szakmai fejlődés lehetőségét. „Számomra a kóruséneklés rendkívül hasznos – mondja –, kizárólag operaéneklésből pedig ma nagyon nehéz megélni. Ami vonz a Nemzeti Énekkarral végzett munkában, az az, hogy híres karmesterekkel, szólistákkal, világsztárokkal dolgozhatom együtt. Továbbá gazdag repertoárt énekelhetek, ami fejleszt a lapról olvasási készséget, szinten tart, hiszen minden nap énekelek. Emellett több alkalommal utazunk külföldre, belföldre, és a közösség is remek.”

És hogy mit jelent számára az elismerés? Megtisztelőnek tartja, hogy néhány év után, még mindig viszonylag fiatalon ő kaphatta meg, nem számított rá. „Büszke vagyok a díjra. Egyébként is különleges időszakot élek át: gyermeket várok. Az anya- és az operaénekesi szerepet összeegyeztethetőnek tartom. Gyermek nélkül nem érdemes élni, sok kollégámnak van gyereke, és nem tört derékba a karrierjük. Ez az élet rendje. December végéig vannak felkéréseim, januárban születik a kisbabánk, májusban pedig már újra színpadra álllok.”

Kétszáz százalékos teljesítmény

Kovács Imre idén már nem először kapta meg az Év zenekari művésze kitüntetését. A díjat 1985-ben, egy időben alapította több hazai együttes – érdekes, hogy akkor az Operaház zenekara, a Rádiózenekar és az Állami Hangversenyzenekar tagsága egyaránt első fuvolistájának juttatta azt. Az ÁHZ-ban az akkor 29 éves Kovács Imre részesült az elismerésben; ő akkor már kilenc éve játszott a zenekarban. Édesapjával elkerülték egymást, mert idősebb Kovács Imre 1972-ben nyugdíjba vonult – az ő helyére került Antal Mátyás fuvolistaként –, ifjabb Kovács Imre pedig négy évvel később lett a Ferencsik-féle együttes tagja, tehát több mint három és fél évtizede játszik ebben a zenekarban. Igaz, volt négy év 2000-tól, amikor „kiszállt” – ez már akkor sem számított kockázatmentes lépésnek –, mert más zenekarokban is szeretne volna kipróbálni magát. Négy év után azonban megüresedett egy hely, és Kocsis Zoltán visszahívta. „Mint egész pályámon, ekkor is szerencsém volt” – mondja a fuvolaművész, aki a zenekar történetének három korszakában is részt vett a munkában: dolgozott Ferencsik Jánossal, Kobayashi Ken-Ichiróval és jelenleg Kocsis Zoltánnal.

Bakos Kornélia

Fotó: Urbán Ádám/Nemzeti Filharmonikusok

Kovács Imre (középen), az NFZ vonósaí és fafúvósaí között

„Ferencsik idejében nyugdíjas állásnak számított itt játszani – emlékezik a művész. – Ha valaki egyszer bekerült, közalkalmazottként innen mehetett nyugdíjba. A szakmai fejelem hagyott maga után kívánnivalót, technikailag nem feltétlenül voltak makulátlanok a koncertek, de Ferencsik – nagy formátumú karmesterként – számos feldhételten produkciót nyújtott. Kobayashiban azt szeret-tük, hogy engedte az embert játszani. Inkább terelgetett, mint befolyásolt minket, de mindenki beleadott apait-anyait, és mindenki örömet szeretett volna neki szerezni, mert az ő egyénisége azt hozta ki a zenekarból, hogy boldo-gan és felszabadultan játszunk. Kocsis Zoltán másképpen követel, mint Ferencsik vagy Kobayashi. A hibát nem tűri, betartatja a zeneszerzői utasításokat – a tempójelzésektől a legkisebb artikulációs jelekig. Nem követel mástól sem többet, mint amennyit önmagától megkövetel – szokta mondani, és magával szemben is roppant szigorú, követke-zetes. Azt az iramot, amit ő diktál, csak a legjobb bék bírják, itt kétszáz százalékos teljesítményt kell nyújtani. Ehhez mindenkinek komoly és intenzív háttérmunkát kell vége-znie. A fúvósoknak annyiban nehezebb a helyzetük, hogy minden egyes hangunk kihallatszik. A vonósoknál töb-ben, nyolcan vagy akár tizenhatan játszákn ugyanazt a szóla-mot, tehát ha egyikük esetleg indiszponált, az elképzelhető, hogy rejtve marad. Ha egy első fagottosnak, trombitásnak vagy fuvolistának fáj a foga, esetleg magánéleti problémák miatt hibázik, akkor bizony ő egy személyben viszi el a bal-hét. A zenekari munkában az a legnehezebb és egyben a legszebb, hogy mindig a csúcson kell lenni, és rögtön hal-lani az eredményt. Ha a mellettem ülő muzikus belefúj a hangszerébe, azonnal hallok, hogy milyen szakmai álla-potban van az illető. A közönséggel, a karmesterrel, de egymással szemben sem engedhetjük meg magunknak a hibázás lehetőségét. Kocsis keze alatt a zenekar technikailag perfektté vált, az egyéni érzelmi megnyilvánulások – például egy szólóban – mégis megengedhetők. Ez a perfekció a Bartók-összkiadás felvételein is megfigyelhető; ez a tökéletes Bartók-tolmácsolás, amit Kocsis Zoltán kar-mesterként és zongoraművészként képvisel, szerintem pá-ratlan. Ő arra született – többek között –, hogy ezt az öss-zkiadást elvégezze.” ■

A Nemzeti Filharmonikusok honlapja:
www.filharmonikusok.hu

**Nemzeti
Filharmonikusok**
Alapítva 1923

Michael Stern

2012. december 5. szerda 19.30

BERNSTEIN: On the Waterfront – szimfonikus szvit
MARTINŰ: IV. szimfónia
STRAVINSKY: Tavaszi áldozat (Le sacre du printemps)
Michael Stern – karmester

2012. december 23. vasárnap 18.00

CSAJKOVCSZKIJ: A diótörő – színjáték bábokkal
Kolibri Gyermekek- és Ifjúsági Színház társulata,
Gyerekkórus (karigazgató: **Thész Gabriella**)
Novák János – rendező
Kocsis Zoltán – karmester

Kocsis Zoltán

Hamar Zsolt

2013. január 8. kedd 19.30

ZEMLINSKY: 83. zsoltár
MAHLER: Adagio az V. szimfóniából
BERG: Hegedűverseny
STRAVINSKY: Tavaszi áldozat (Le sacre du printemps)
Isabelle Faust – hegedű
Nemzeti Énekkar (karigazgató: **Antal Mátyás**)
Hamar Zsolt – karmester

2013. január 24. csütörtök 19.30
BRAHMS: D-dúr hegedűverseny, op.77
LAJTHA LÁSZLÓ: A négy isten ligete, op.38
Sergey Khachatryan – hegedű
Dénes István – karmester

Dénes István

Roberto Minczuk

2013. február 28. csütörtök 19.30

KORNGOLD: Sok hűhó semmiért – zenekari szvit
MOZART: C-dúr zongoraverseny No.25, K.503
R.STRAUSS: A rózsalovag – szvit
ifj.JOHANN STRAUSS: Bécsi bonbonok – keringő
Pezsgő-polka
Könnyű vér – gyorspolka
Mesél a bécsi erdő

Pascal Rogé – zongora
Roberto Minczuk – karmester

Helyszín: Művészetek Palotája
Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem
További információ és jegyek: www.filharmonikusok.hu
Kövessen minket a Facebook oldalon!

További támogatók:

Szcenikus koncert: Fischer Iván Figarója

A Budapesti Fesztiválzenekar – négy év szünet után – 2013 februárjában három estén, kibővített formában adja újra elő Mozart remekművét, a Figaro házasságát, Fischer Iván rendezésében és vezényletével, világhírű szereplőgárdával.

Jelenet a Figaro házassága 2009-es budapesti előadásából

Fischer Iván 2002 óta rendez operát. Első munkája az Idomeo című Mozart-mű volt a párizsi Opéra Garnierben. Majd több éves szünet után következett a három Da Ponte-opera: 2008-ban a *Così fan tutte*, 2009-ben a *Figaro házassága*, 2011-ben pedig a *Don Giovanni*. „Arra a műfajra, amit most megvalósítok, leginkább a »szcenikus koncert« meghatározás illik – mondja Fischer Iván. – Ugyanis koncertteremben adjuk elő az operákat, ahol a rendezés minimális, de mégis annyira teljes, hogy semmiképpen nem illene rá a különben értelmetlen és csúnya »félíg színpadi«, »semi-staged«, »halbszenisch«, stb. meghatározás. Ami előttem lebeg, az egy teljesen megrendezett operaelőadás, de minimális eszközökkel. Így két célt érek el: egyrészt előadható koncertteremben, másrészt a rendezés nem öncélú, nem vonja el a figyelmet teljesen a zenéről.”

A dirigens színpadra állító munkáját, koncepcióját a világ minden táján elismeréssel fogadta a szakma. A kritikák eszményi Mozart-operahangzásról, fergetes színpadi

produkciónról szóltak. Ebben a bevallottan „minimális rendezésben” – Bóka Gábor szakkritikus szerint – a zenei megvalósítás olyan színvonalú volt, hogy zárójelbe is tette a rendezés szükségességéről szóló elméleti vitákat. Albert Mária a Gramofon Zenekritikai Műhely oldalán így számolt be a bemutatóról: „A szereplők közé számíthattuk ezúttal a karmestert is, aki egy-egy forróbb, lázasabb jelenetben »belejátszotta« magát a produkcióba.”

Fischer Iván koncepciója historikusnak mondható, hiszen Mozart idejében nem létezett főállású rendező. Ezzel kapcsolatban Fischer hozzáteszi: „Történelmileg Mozart korában valóban nem volt se karmester, se rendező, de ez nem jelenti azt, hogy ne lenne rájuk szükség. Mindkét »szereplő« igen hasznos, ha nem fúvódik fel jelentőségük annyira, hogy minden mást háttérbe szorítanak. Legyen modern színház, modern zenei megvalósítás, de mindenekelőtt muzikális színház, színpadias muzikálás.” A mostani Figaro-produkció – beszédes alcíme szerint: színpadi előadás – számos világnagyságot hoz el Budapestre. Többek között ismét hallhatjuk a kiváló svéd szopránt, Miah Perssont, aki korábban szenzációs teljesítményt nyújtott például a Fischer Iván vezényelte, glyndebourne-i *Così fan tutte*ban vagy Mahler IV. szimfóniájában. Itt lesz Hanno Müller-Brachmann, aki az Abbado-féle Varázsfuvolában Papagenót alakította, de – fantasztikus lemezfelvételeken – Boulez, Mehta, Gardiner, Chailly vezényelte oratorikus művekben is hallható. Az ír Ann Murray szintén magasan jegyzett énekes – legyen szó Schubert-dalokról, Mozart- vagy Richard Strauss-operákról. Három fellépő – Robert Lloyd, Matteo Peirone, Rodolphe Briand – a 2009-es Figaro-produkcióban is emlékezetes alakítást nyújtott. ■

BARTÓK-MARATON

Ezúttal Bartók Béla művészete áll a már hagyományossá vált zenezerzői maraton középpontjában, a Művészetek Palotájában, 2013. február 3-án. Az életmű keresztmetszetét nyújtó egész napos rendezvényen szokás szerint több magyar szimfonikus zenekar is közreműködik, Bartók kamarazenéjét és zongoraműveit a hazai előadóművészek legjobbjai szólaltatják meg. A Fesztiválzenekar a Bartók-maraton záróeseményeként A kékszakállú herceg vára című operát adja elő. Ebből a műből 2011-ben jelent meg a zenekarnak lemeze – a Gramofon is közzölt róla kritikát –, akkor Polgár László alakította a férfi szereplőt, Juditot pedig Komlósi Ildikó. Ezúttal Komlósi partnere az a Perencz Béla lesz, aki a Magyar Állami Operaház társulatának tagja, s aki ebben az évadban december 9-én, 10-én és 11-én is éneklé a herceg szerepét Fischer Iván együttesével. Ebben a műsorban A csodálatos mandarin is elhangzik – mégpedig a ritkán hallható, teljes pantomim-változatban.

A ZONGORA NÉGY ARCA BOGÁNYI – RÁNKI – SAY – FRANKL Pannon Filharmonikusok

Pannon-bérllet I.
2013. január 18. péntek, 19.30h
Művészetek Palotája

Pannon-bérllet II.
2013. március 8. péntek, 19.30h
Művészetek Palotája

Pannon-bérllet III.
2013. április 12. péntek, 19.30h
Művészetek Palotája

Pannon-bérllet IV.
2013. május 4. szombat, 19.30h
Művészetek Palotája

**Karácsonyi
ajándéknak ajánljuk!**

A 4 koncertből álló sorozatra bérletek kaphatók kedvezményes áron 2012. január 18-ig a Művészetek Palotája jegypénztárában, a Ticket Expressz jegyirodáiban országsszerte, valamint a www.jegymester.hu webáruházban.

Zene plusz képzőművészet

Zene plusz színház

Zene plusz tánc

Hallgasson Ránk!

jegyek az ismert jegyirodáknak válthatók

Zene plusz...

... **Képzőművészet** 2013. február 27. szerda
Holst: Planéták
Muszorgszkij: Egy kiállítás képei

... **Tánc** 2013. március 17. vasárnap
Sztravinszkij: Les noces
Rossini: Petite messe solennelle

... **Színház** 2013. május 5. vasárnap
Mendelssohn: Szentivánéji álom

**BUDAFOKI
DOHÁNYI
ZENEKAR**

További információ: www.bdz.hu

A zenekar tevékenységét támogatják: Budafok-Tétény Budapest XXII. kerület Önkormányzata
Nemzeti Kulturális Alap

Végre építkezhet a Concerto Budapest

„Talán most elérkezünk abba a helyzetbe, amikor elkezdhetjük a zenekar karrierjének építését” – véli a Concerto Budapest művészeti vezetője, Keller András. A tervek szerint az együttes fenntartója a magyar állam lesz, és 2013-tól a Zeneakadémia hivatásos rezidens zenekaraként fog működni. Ami a jelent és a közeljövőt illeti: újravélt koncert, világsztár vendégművész, külföldi turné, Schubert-sorozat várja a közönséget.

„Ha valóra válik ez a terv, és tartósan méltó támogatást kap a Concerto Budapest, akkor funkcionális értelemben is kiemelkedő szerepet játszhat a hazai zenei életben, valamint remélhetőleg a nemzetközi szinten is – nyilatkozza Keller András. – Ehhez a már eddig elért szakmai eredményeink mellett nagyon komoly háttérmunka szükséges a menedzselés és a marketing területén is. Ahogyan arról a Gramofon olvasói is kaptak már tájékoztatást, a többoldalú szerződés aláírása után, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem rezidens, immár állami fenntartású, hivatásos zenekaraként kiemelkedő tehetségeknek segítünk a pályakezdésben, valamint a Zeneakadémia hagyományait képviseljük majd szerte a világban. A Magyar Telekom kivonulása után a magára maradt zenekart – amely tíz hónapon keresz-

tül, mindenfajta anyagi segítség nélkül végezte kiválóan a munkáját – az állam utólagosan 2011-re 180 millió forint támogatásban részesítette, 2012-re pedig 300 millió forintos támogatást nyújtott, tehát két évre összesen 480 millió forintot. Talán most elérkezünk abba a helyzetbe, amikor elkezdhetjük a zenekar karrierjének építését. Amikor ősszel, Berlinben Angela Merkel kancellár felavatta a roma holokauszt új emlékművét, mi Snétberger Ferencsel adtunk közös koncertet. Novemberi spanyol turnénkra a fantasztikus orosz hegedűssel, Maxim Fedotovval mentünk, aki egy évvel ezelőtt, Penderecki vezényletével a zeneszerző második hegedűversenyének szólistájaként lépett fel velünk Budapesten és a moszkvai Kremlben.”

A zenekar újévi koncertjével kapcsolatban Keller András elmondta: „A legtöbb helyen ilyenkor könnyed muzsikát játszanak, de most úgy gondoltam, hogy az új évben mindenkinek szüksége lesz/lehet több hitre és erőre. Ezért szólatjuk meg Beethoven minden időben, mindenki számára felemelő Kilencedik szimfóniáját, és ezt megelőzően Messiaen csodálatos művét, a négy zenekari meditációt magában foglaló Mennybemenetelt (L'Ascension).” Az együttes Schubert összes szimfóniáját is eljátsza az évadban – egy-egy Haydn-versenymű társaságában, négy hangversenyen, fiatal szólisták közreműködésével. Ahogyan kenyér és víz nélkül, bécsi klasszikus zene nélkül sem lehet létezni, vagyis csak „korlátozottan” – fogalmaz ironikusan Keller András, aki továbbra is követni szeretné a 2007 óta jelen levő Haydn–Mozart–Beethoven vonalat a zenekar bérletes műsoraiban. Az idei sorozat különlegességét nemcsak az összes Schubert-szimfónia elhangzása adja, hanem az is, hogy új helyszínt avatnak vele: a Budapest Music Center új koncertermét. Ez még az akusztikai próbaidőszakban lesz, hiszen a ferencvárosi Mátyás utcában épülő ház átadása hivatalosan csak a Schubert–Haydn sorozat vége felé, márciusra várható. (A Budapest Music Center új épületével, hangversenytermével, programjaival terveink szerint 2013 tavaszi számunkban részletesebben is foglalkozunk.)

A zenekar évadjának egyik kiemelt eseménye a világhírű fuvolaművész, Sir James Galway vendégszereplése lesz január 12-én. Galway, aki az első lovag a fafúvós hangszeres muzsikusok között, Bach IV. Brandenburgi versenyt és Mozart Fuvola–hárfaversenyt adja elő – utóbbit Sipkay Deborah közreműködésével –, majd Brahms II. szimfóniáját dirigálja. „A Galwayhoz hasonló világsztárok fellépése fontos, hiszen ez gazdagítja Budapest kulturális életét, másfelől a zenekar is sokat profitál ebből a munkából – mondja Keller András. – Legalább ilyen fontos azonban a fiatal tehetségek bemutatása, s ezen a téren már eddig is komoly szerepet vállalt a Concerto Budapest. Szeretnénk ennek a jövőben még nagyobb hangsúlyt adni. Ránki Fülöp, Nikolasz Namoradze, Somogyi Barnabás – csak három név azon nagyszerű tizenévesek közül, akiket bemutattunk a közelmúltban.”

Forrás: Concerto Budapest

Sir James Galway január 12-én Bach IV. Brandenburgi versenyt és Mozart Fuvola–hárfaversenyt adja elő a Concerto Budapesttel, majd Brahms II. szimfóniáját dirigálja

A Concerto Budapest honlapja:

www.concertobudapest.hu

Komolyan és komolytalanul

Forrás: BDZ

A hagyományt folytatva újévi koncertek sorát adja a Budafoki Dohnányi Zenekar 2013 januárjában. A legnagyobb érdeklődésre ezúttal is az a hangverseny tart számot, amelyet január 6-án, a Művészetek Palotájában rendeznek. A zenekar igazgatója, Hollerung Gábor többek között erről a sok vidámságot tartogató estéről is nyilatkozott lapunknak.

A zenekar a potenciális zenehallgató közönség több rétegének is játszik újévi koncertjein. Abban közősek ezek a hangversenyek, hogy műsorukban mindig kínálnak valami különlegességet. A zenekar hagyományosan az Olasz Intézet számára is készül újévi koncerttel, amelynek programjában az olasz zene dominál. Otthonuknak, Budafoknak egyik legfontosabb társadalmi eseménye a Dohnányi Zenekar újévi koncertje; az együttes saját, Universitas bérletében meghirdetett koncert pedig amolyan „Önök kérték”. A közönség szavazhat, hogy mit szeretne hallani, s a szavazás csak a hangverseny előtti napokban zárul le. A legnagyobb érdeklődéssel várt hangverseny az újévi estek közül ezúttal is a Művészetek Palotája-beli (2013. január 6. vasárnap). Innen indult az együttes filmzene-koncertsorozata, amely a zenekar kínálatának ma már egyik legnépszerűbb vonala. Mivel 2012-ben már jó néhány filmzenés műsort játszott a zenekar, ezúttal nem filmzene, hanem az ezredforduló alkalmával már nagy sikerrel bemutatott hangversenyekhez hasonló, úgynevezett komoly-komolytalan koncert várja a közönséget. „Komoly dolgokat adunk elő, de sok tréfával és komolytalansággal megbolondítva – mondja Hollerung Gábor. – A zenekari művészek furcsa dolgokat művelnek majd hangszereiken, és a repertoár is sok vidámságot tartogat. Együttal megmutatjuk a zenekar káprázatos virtuozitását, mind a szólisták, mind a teljes együttes vonatkozásában.”

A Dohnányi Zenekarnak a hazai zenei életben egyedülálló kezdeményezéséről, a Zene plusz sorozatról a művészeti vezető elmondta: terveik szerint a februári koncerten Muszorgszkij Egy kiállítás képei című opusához készül élőben animáció. „Az orosz zeneszerző Ravel hangszerelésében elhangzó műve azért ígérkezik különlegesnek ebben

az előadásban, mert a Muszorgszkij által elképzelt fantasztikus mozgóképszerűség és vizualitás már önmagában is példátlanul izgalmas, és sok mindenki fantáziáját megmozgatja. A műsor első része hagyományos koncert lesz, azaz Holst Planéták című szimfonikus zenekari darabja társművészetek közreműködése nélkül szólal meg. Ebben az esetben a képszerűség félrevezető is lenne, hiszen a Ravel-kortárs brit szerző műve nem a bolygókról szól, hanem emberi tulajdonságokat, karaktereket jelenít meg.” Szintén izgalmas programmal folytatódik a Megérthető zene című sorozat. Olyan hangversenyekkel, amelyek szokatlan arcélük felől mutatnak meg zeneszerzőket, műfajokat. „Stravinsky január 20-án elhangzó Pulcinellája a zene-történet ritka alkotása: a zeneszerző alig tesz hozzá valamit a preklasszikus szerzők műveiből összeollózott kollázshoz, mégis kacagatóan szórakoztató mű születik, részben a hangszerelés miatt. Tanulságos és egyúttal a zsenialitás bizonyítéka ez az opus: megmutatja, hogyan lehet átlényegíteni és aktualizálni egy régen írt alkotást. Arra is példa Stravinsky darabja, miként lehet a 20. században organikusán beemelni egy több évszázaddal korábban megírt zene hangjait, stílusát, artikulációját, a mögötte rejlő gondolkodásmódot.”

Február 17-én a Budafoki Dohnányi Zenekar két olyan hangszert, a kürtöt és a hárfát mutatja be a Megérthető zene sorozat beszélgetős hangversenyén, amelyek nem ismeretlenek ugyan, de a bennük rejlő lehetőségek nem feltétlenül predesztinálják őket szólistikus szerepre. Most kürtverseny és hárfaverseny alkotja majd a programot. ■

A Budafoki Dohnányi Zenekar honlapja:
www.bdz.hu

Barátságos kortárszene Miskolcon

Újabb két lemezzel bővül a Miskolci Szimfonikus Zenekar diszkográfiája. Folytatódik Kovács László együttesének kortárs magyar műveket bemutató szériája is, valamint Klassz + Ez néven megújul a klasszikus zenét más műfajokkal ötvöző egyedi miskolci koncertsorozat.

Cser Ádám nagyszabású I. szimfóniáját mutatta be idén a zenekar

Folytatódik a Miskolci Szimfonikus Zenekar lemezsorozata, amely magyar zeneszerzők szimfonikus műveit tartalmazza. Weiner Leó, Joachim József, Dohnányi Ernő és Lajtha László után Kodály Zoltán három kompozícióját játszotta lemezre Kovács László együttese. Olyan műveket, amelyek nem szerepelnek a Hungaroton utóbbi évtizedeinek kínálatában. A Nyári este, a Concerto és a Szimfónia is megszólal a miskolci lemezbemutató koncerten; december 16-án, Kodály születésének napra pontosan 130. évfordulóján. A másik idei, már megjelent lemezen Dohnányi Ünnepi nyitánya is szerepel. A mű három különböző együttesre íródott, és a Himnuszt, a Szózatot, valamint a Hiszekegy dallamát dolgozza fel, amelyek a fináléban egyszerre szólalnak meg.

Ebben az évadban is folytatódik a kortárs magyar műveket bemutató miskolci sorozat. Az októberi évadnyitó hangversenyen Cser Ádám énekkart, nagy szimfonikus zenekart és két szólót foglalkoztató I. szimfóniája szép sikert aratott. „Nem ismertem a fiatal zeneszerző munkásságát – mondja Kovács László –, csak azt tudtam róla, hogy karmesterdiplomát is szerzett, és olyan családból származik, amelynek sok tehetséges tagja a hazai zeneélet aktív szereplője. Novemberben mutattuk be Fekete-Kovács Kornél minden bizonnyal egyedülálló szólólista-kombinációra, szárnykürtre és hegedűre írott alkotását. Az ő esetében tudtam, mire számíthatok, hiszen Kornél remek jazzmu-

zikus: kiváló hangszerelő, tanár és előadóművész. Olyan szimfonikus alkotás született, amelyben a szerző mesterien keverte ki a hangszíneket, és jól találta meg a stílusok ötvözésének optimális mértékét. A próbákat élveztük, hiszen minden olyan munka, ami a megszokott stílushoz képest mást hoz, kihívás számunkra. Egyébként egyre kevésbé kelt riadalmat és megütközést, ha ilyen stílusú művel találkozunk az együttes. Feladatunknak tekintjük, hogy kortárs zenét játszunk, hiszen egy zenekar nem dughatja a fejét a homokba, ismerünk kell napjaink zenéjét. Hogy mely szerzőtől fogunk művet rendelni, még nem tudom, de számunkra meghatározó, hogy a közönség körében barátságos fogadtatásra leljen. Ugyanis nem speciális kortárszenei koncerteken, hanem saját béreltsorozatainkban játszunk ezeket az alkotásokat. Tehát nem keveset kockáztatunk akkor,

ha nehezen befogadható művet játszunk. Nincs mód a közönség előtti kísérletezésre; mindig olyan darabokat kell bemutatnom, amelyek biztosan értő fülekre találnak.”

Kovács Lászlótól megtudjuk azt is, hogy az indulásakor Klazz Fesztiválként majd később Klazz Koncertekként népszerűvé vált sorozat némileg átalakul. A Klassz + Ez minden évben más műfajt, stílust rendel a klasszikus zenéhez; idén például a popzenét, azon belül is az elmúlt négy évtized legszebb szerelmes dalait hallhatja majd a közönség február elején. Ezúttal is sportcsarnokban, komoly világítástechnikával és erősítéssel adják elő a műsort – hat olyan vendégénekeskel, akik a legmagasabb szintet képviselik ebben a műfajban.

A zenekar életében változás, hogy Szabó Péter igazgató 2012. október végi hatállyal lemondott. A város kiírta a pályázatot, ennek értelmében az új igazgató 2013. január 1-jével elfoglalhatja posztját. „A legegyszerűbb megoldásnak az tűnt, ha én vállalom el az igazgatói megbízatást a két átmeneti hónapra – mondja a művészeti vezető. – Kezdetben vonakodtam ettől, de aztán beláttam: jobb, mintha egy külsős próbálna helyt állni. A zenekarnak van támogatója, és reméljük, ez a megoldás a fenntartó önkormányzat számára is szimpatikus lesz.”

A Miskolci Szimfonikus Zenekar honlapja:

www.mso.hu

Négy est – négy zongorista

A Pannon Filharmonikusok budapesti sorozata

Ebben az évadban négy generáció, négy különböző előadói kultúra adja egymásnak a stafétát a Pannon Filharmonikusok budapesti koncertsorozatában, 2013. január 18. és május 4. között. A zongora arcai című sorozatban kiemelkedő jelentőségű szólisták – Bogányi Gergely, Ránki Dezső, Fazil Say és Frankl Péter – lépnek közönség elé a Művészetek Palotájában.

Amióta a Pannon Filharmonikusok vezető karmestere, Bogányi Tibor a korábbinál sokkal gyakrabban látogat haza Finnországból, a magyar közönség is többször – bár még mindig nem elégszer – hallhatja együtt zenélni öt testvérével, Bogányi Gergellyel. Január 18-án, a pécsi zenekar fővárosi bérletének nyitóestjén újra élvezhetjük a testvérpár muzsikálását. Bogányi Gergely a Chopin-évben egyszemélyes maratonnal hívta fel magára a figyelmet, de a Liszt-évben sem tétlenkedett, hiszen a harmincas évei végén jár, Kossuth-díjas zongoraművész a romantikus zongorazene értő és elhivatott tolmácsolója. Annál nagyobb a meglepetésünk, amikor a januári koncert plakátján Bartók II. zongoraversenyének közreműködőjeként olvashatjuk a nevét.

Március 8-án egy más életszakaszban járó, és eltérő habitusú művész lép fel: Ránki Dezső. Ő zárkózottabb típus, interjút is csak ritkán ad. Egyszer azonban a Gramofonnak elmesélte, hogy otthon szerető ember; nagy kertjük van, rengeteg könyv és lemez veszi körül – a zongoráról nem is beszélve –, de néha nem ezekkel foglalkozik, hanem a madarakat hallgatja. Ez az elmélyültség jellemző Ránkira, akinek minden megnyilatkozását minuciózus kidolgozottság jellemzi. Egy Mozart-zongoraversenyt hallhatunk majd tőle, a zeneszerző sötét gondolatvilágú, c-moll hangnemű művét (K. 491). Talán sokan emlékeznek Ránkinak a Liszt Ferenc Kamarazenekarral és Kocsis Zoltánnal készített lemez-sorozatára Mozart összes zongoraversenyéből, de ugyanilyen jelentős a zongoraszonáták összkiadása is.

A Pannon Filharmonikusok harmadik tavaszi budapesti koncertjére (április 12.) egy valódi világsztár, Fazil Say érkezik, aki szerencsére nem először látogat Magyarországra. Sokaknak tetszenek a török fenomén sajátos interpretációi – és vannak, akit megbotránkoztat. Annyi azonban bizonyos: mindig olyat látunk-hallunk tőle, amit mástól nem. A negyvenkét éves, zeneszerzéssel is aktívan foglalkozó

Bogányi Gergely ezúttal nem romantikus versenyművet játszik, hanem Bartók Béla II. zongoraversenyét szólaltatja meg a Pannon Filharmonikusokkal

művész – akinek egyik Twitter-bejegyzése miatt meggyűlt a baja az iszlamista török hatóságokkal – elképesztő technikai eszköztárával a virtuozitás legfelső fokát képviseli. Sokoldalúságát tekintve is testhezálló darab lesz számára Ravel 1931-ben bemutatott G-dúr zongoraversenye. Ez ugyanis azon 20. századi komolyzenei művek egyike, amelyekre meghatározóan hatott a jazz.

A Zongora négy arca sorozat záróestjén, május 4-én egy olyan művész lép a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem pódiumára, aki fiatalon, úgy ötvenöt évvel ezelőtt üstökösként robbant be a nemzetközi zenei életbe. Ez az időszak már homályba vész, pedig nem akármilyen indulás volt. Frankl Péter a Bartók-, Dohnányi- és Schnabel-tanítvány Hernádi Lajosnál tanult a Zeneakadémián. Tizenöt évesen adta első nyilvános koncertjét, hét évvel később pedig már az egyik legrangosabb nemzetközi zenei megmérettetés, a párizsi Marguerite Long–Jacques Thibaud Verseny győzteseként ünnepelték. Ugyancsak az első helyen végzett a Müncheneri Szonátaversenyen, Pauk György hegedűművésszel, akivel – Ralph Kirshbaum cselistával kiegészülve – később több évtizeden át adott nagy sikerű trióesteket. Az ötvenes évek második felében először Párizsba, majd Londonba költözött (ma is ott él, brit állampolgárként), ahol 1962-ben mutatkozott be a patinás Wigmore Hallban. Három évvel később már a 20. század egyik legnagyobb karmesterének, Széll Györgynek játszott elő, s ez a mozzanat meghatározónak bizonyult. A rettegett maestrónak imponált a fiatal zongoraművész elhivatottsága, meleg hangú levelet írt neki, s többször kérte fel zongoraversenyek szólistájának. A most 77 esztendő Frankl Péter budapesti fellépése igazi csemege lesz a zenebarátoknak. ■

A Pannon Filharmonikusok honlapja:
www.pfz.hu

„Szövetségre lépni a jóval”

A Kodály Filharmonia műfaji kísérletei

Kodály Zoltán tanításaira hivatkozik Somogyi-Tóth Dániel, a debreceni Kodály Filharmonia igazgató-művészeti vezetője – akkor, amikor arról beszél: szimfonikus zenekarával popzenészekkel közös koncertet ad a Budapest Sportaréna-ban. De mit szólna ehhez a Mester? A fiatal dirigenszt arról is kérdeztük: számára mit jelent ma Kodály szellemi örökségének gondozása.

Somogyi-Tóth Dániel és zenekara: Kodály Zoltán öröksége ma már teljesen mást jelent, mint 45 évvel ezelőtt

„Kodály Zoltán zenei hagyatéka mellett azzal is kell törődnünk, amit ő nagyon szeretett volna még életében megvalósítani: hogy a zenével hozzájáruljunk a teljes emberré neveléshez – nyilatkozta Somogyi-Tóth Dániel. – Kodály egyik híres mondását ma különösen aktuálisnak és elgondolkodtatónak érzem. Ez az idézet így szól: »Hogy mindennek a gazdasági krízis az oka? Minden megjavul magától, csak a gazdaság jöjjön rendbe? Nem hiszem. A művészetnek megvannak a maga külön létfeltételei, a pénztől függetlenül. A nyomor talán gátolja a terjeszkedését, de a gazdaság nem mindig segíti elő. A pénz nem termel eszméket. Pénz volna itt elegendő, csak nem mindig arra fordítják, amire kellene. De éppen ami a legértékesebb: azt nem lehet pénzen venni. Nem az erszény, a lélek üressége a nagyobb baj.« Nos, úgy látom, hogy döntő szemléletbeli változásra, teljes megújulásra lenne szükség, és éppen nekünk, a kulturális intézmények vezetőinek óriási a felelősségünk abban, hogy mindent megmozgassunk, újabb és újabb lehetőségeket keressünk – a lélek ürességét gyógyítandó. Az, hogy mi Kodály nevét felvéve tehetjük ezt, külön súlyt és felelősséget jelent számunkra, de ha nem Kodály Filharmonia-nak hívnának bennünket, akkor is erre törekednénk.”

December 20-án, Kodály születésének 130. évfordulója alkalmából a Budavári Te Deumot szólaltatja meg a Kodály Filharmonikusok és a Kodály Kórus; valamint kórusművek hangzanak el, többek között a nyíregyházi Cantemus

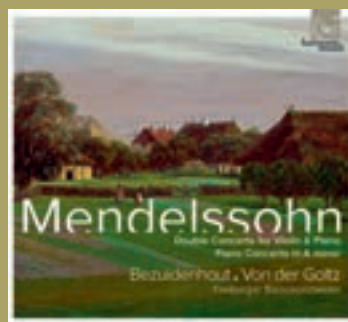
vegyeskar közreműködésével. Nyolc nappal később a Budapest Sportaréna-ban koncertezik a Somogyi-Tóth Dániel vezette zenekar; Szekeres Adriennel, Miklósa Erikával és a Full Moon együttesel közös esten. De mit szólna a Mester, ha látná, hogy a nevét viselő, az ő tanításait felvállaló zenekar popénekesnővel, popzenei átiratokat éneklő a cappella csapattal lép fel? „Kodály negyvenöt évvel ezelőtti halála óta gyökeresen megváltozott a zene és a társadalom, a zene és a közönség viszonya – feleli a karmester. – A közönség döntő többsége számára a muzsika ma már a popzenét jelenti. A »zene« tehát valóban mindenkié – ez a Kodály-elv tökéletesen megvalósult: mindenki hallgatja, a fiatalok az iskolán kívül szinte állandóan »zenét« hallgatnak, csak hogy ez ma már nem az a zene, amire Kodály gondolt. A mi feladatunk tehát nem lehet más, mint különbséget tenni jó és rossz zene között, és a jóval szövetségre lépni. Szükségünk van a közönség azon részére, akik szintén különbséget tudnak tenni értékes és értéktelen között, és nekik is szükségük van a klasszikus zenére, csak egyelőre nem tudják hová tenni azt. Ez a december végi koncert ilyen lehetőséget kínál nekünk, ahogy a filmzenés koncertekkel is ezt kívánjuk segíteni. Szekeres Adrien magasan jegyzett művész, igazi szakmai élményt jelent együtt dolgozni vele és csapatával. Úgy vélem, sokkal többet ér egy hiteles könnyűzenei előadó, mint egy olyan, magát klasszikus hangszeresnek beállító álvirtuóz, aki csak ámtítja a közönséget.”

„Bár nem a haszonszerzés az elsődleges cél, nem szabad elfelejteni, hogy a populárisabb irányba kacsintó koncertek bevételeiből fejleszthetjük például szakmailag a zenekart, hozzájárulhatunk üzembiztos működésünk fenntartásához, ráadásul ezek által a klasszikus zenei hangversenyeinkre is eljönnek a fiatalok. Fontosnak tartom megemlíteni, hogy külföld felé is terjeszkedünk: a Kodály Kórus sikeres katarai Aida-előadásorozaton van túl, a Kodály Filharmonikusok másik fele pedig a karácsony-szilveszteri időszakban Németországban lép fel, ahol a Budapesti Operettszínház nagyszabású gáláját kísérik. Én is sokszor elgondolkozom azon, hogy Kodály nevét viselve meddig hatolhatunk be a populáris zene területére, de meggyőződésem, hogy jó ügyet szolgálunk” – mondja befejezésül Somogyi-Tóth Dániel. ■

A Kodály Filharmonia honlapja:

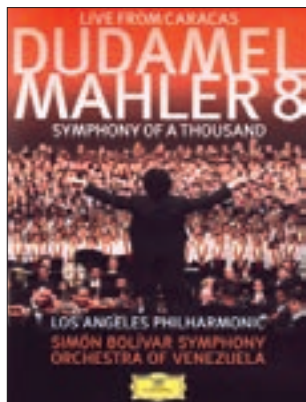
www.kodalyfilharmonia.hu

harmonia mundi

Bel Air

Magyarországon forgalmazza a Karsay és Társa Kft.

MAHLER: VIII. SZIMFÓNIA
Los Angeles-i Filharmonikusok,
Simón Bolívar Szimfonikus Zenekar,
Gustavo Dudamel

Amióta Gustav Mahler Nyolcadik szimfóniájára ráaggatta a kortárs műkritika az „Ezrek szimfóniája” nagystílű alcímet, a darab íránt érdeklődő muzsikusok egy része leplezetlenül e ragadványnév beteljesítésére tesz kényszeres kísérletet. Vagyis rendre megpróbálja négy számjegyű létszámra duzzasztott előadói apparátussal megszólaltatni ezt a csakugyan nem mindennapi igényű kompozíciót. Ilyenkor többnyire kézre esik a nemes misszió is – hogy a megokolás se lehessen kérdés tárgya –, amennyiben az előadás valamiféle humánus célt hivatott szolgálni, lerázva magáról a megalománia öncélúságának vádját. A Deutsche Grammophon DVD-jén e küldetés az ifjú dirigens-titán, Gustavo Dudamel elemi vonzerején keresztül, az általa betöltött pozíciók kiaknázásával valósul meg. A venezuelai Simón Bolívar Szimfonikus Zenekar (mely elhagyta nevéből az „ifjúsági” jelzőt) a Los Angeles-i Filharmonikusokkal egyesíti erejét, s négy helyi énekkarral karöltve mintegy ezernégy századmagukkal vállalkoznak a monumentális zenemű, ha lehet, még monumentálisabb előadására, amelynek nem mellelesleg az ugyan-csak impozánsan tágas Teresa Carreño Színház ad otthont. Dudamelnek minden erejére és fizikai muníciójára szüksége van, hogy a távolabb helyet foglaló közreműködők számára is érzékelhető instruáló gesztusokkal szolgáljon, s ennél fogva mindvégig kézben tartsa az előadást. Ezt csakugyan eredményesen teszi. A középszerű énekes szólisták már inkább csak apró díszítő elemekként szolgálnak a Veni, creator Spiritus és a Hochste Herrscherin der Welt! zengzetes ígéit demonstráló végtelen kórta-tablóhoz. Mindez kétségkívül elemi erővel és lelkesedéssel artikulálja a mű emberi üzenetét. *Balázs Miklós*

Deutsche Grammophon – Universal
 00440 0734884

BRAHMS, BERG: HEGEDŰVERSENYEK
Renaud Capuçon – hegedű,
Bécsi Filharmonikusok, Daniel Harding

A közkedvelt osztrák üdülőhely, a festői Pörschach am Wörthersee a zenetörténeti kézikönyvek lapjain is joggal kérhetne helyet, hiszen egyebek mellett két korszakos hegedűkoncert megírásához nyújtott úri kényelmet és ihlető, madárdalos atmoszférát. 1878 nyarán Brahms nagyszabású Hegedűversenye született meg itt, majd 1935-ben Alban Berg hasonló műfajú munkája nyerte el végső formáját ebben az idilli környezetben. Ám e két darabban nem csupán világra jöttük színhelye a közös, hanem az is, hogy ki-billenthetetlen pillérei egyfelől a késői, akadémista felfogású romantika, másfelől az esztéta-modernizmus egyik legeklatánsabb tendenciája, a dodekafónia iskoláinak. A francia hegedűművész, Renaud Capuçon e művek legfrissebb lemezfelvételével újabb közös pontot illeszt a darabok hátterébe. Bécs városa más-más történelmi időkben ugyan, de otthona volt min-két komponistának, s ennél fogva remekműveiknek is. A Bécsi Filharmonikusok zenekara pedig így evidens – és eminens – előadója ezen okkal frekvenciált daraboknak. Capuçonnak ugyan érezhetően nincs markáns mondanivalója egyik műről sem, ugyanakkor dicsérendő, milyen derekasan és elegánsan egyensúlyoz a brahmsi, szinte magyaros virtuozitás és a bergi, méla kontempláció szélsőségei között. Teheti, hiszen a Daniel Harding gondjaira bízott Filharmonikusok eszményien meleg, mégis karakteres kísérletet kínálnak a biztos vonalvezetésű, kifejezetten szép hangon csengő, de mégsem föltétlenül megkapó eredetiséggel zengő magánszólamhoz. Capuçon nem élezi, sokkal inkább tompítja a két darab közti erős stílusbeli feszültséget, s hogy ezt pozitívan vagy negatívan fogadjuk, a hallgató pillanatnyi diszpozíciójára is bízhatjuk. *Balázs Miklós*

Virgin Classics – EMI
 60265326

AMERICAN SERENADE (GERSHWIN, BERNSTEIN, WAXMAN)
Rachel Kolly d'Alba – hegedű, Orchestre National des Pays de la Loire, John Axelrod

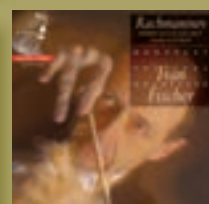
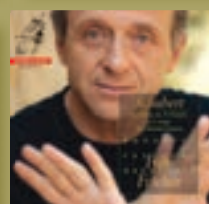
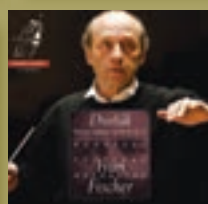
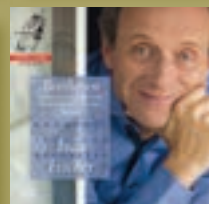
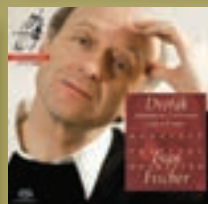
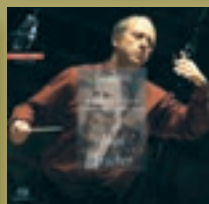
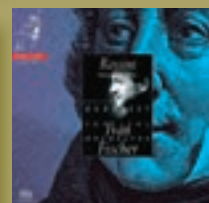
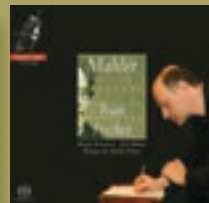
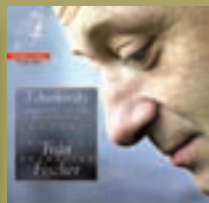

Szerencsés csillagzat alatt született a svájci hegedűművész hatodik korongja, amely méltán tarthat számot nemzetközi elismerésre. Ezúttal is remek a műsorösszeállítás: Gershwin Porgy és Bess fantáziája Alexander Courage hangszerelésében, Bernstein 1954-ben komponált, filozofikus programú Szerenádja, továbbá Franz Waxman Carmen-fantáziája egyszerre kelti az ismertség otthonos érzetét és ébreszt különlegességgel kiejáró érdeklődést. A program központi gondolata a szerelem, s mindhárom kompozíció ideális mintapélda annak a – gyakran közhelyként is puffogatott, ám reális alappal rendelkező – megállapításnak az illusztrálására, hogy minden műfajban létezik jó és rossz zene. Komolyzene és szórakoztató muzsika egyaránt lehet értékes, és a sokféle forrásból merítő kompozíciók világa gazdag, érdekes. A csodagyerek Kolly d'Alba 15 évesen diplomázott Lausanneban, majd Bernben és Genovában folytatott további zenei tanulmányokat, bloomingtoni mesterkurzusokon kapott helyszíni ízelítőt az amerikai zenei életből. Zeneirodalmi ismeretanyagát nem egymás mellett élő kompozíciókból, hanem egymással kölcsönhatásban értelmezve rendezi el, s ez az intellektuális tájékozottság is hozzájárul meggyőző, elkötelezett előadómódjához. Értő tolmácsolásában akár a világzene előfutáraként, sajátos megnyilvánulásként is értékelhetjük mindhárom, a szólistától virtuozitást igénylő kompozíciót. Tanulságos olvasmány a felvétel tőle származó kísérőfüzete is. Az interpretáció hitelét szavatolja, hogy a karmester John Axelrod egykor Bernstein tanítványa volt, s a Szerenáddal még a szerző életében, irányításával ismerkedett meg. *Fittler Katalin*

Warner Classics – Magneoton
 2564 65765-7

Channel Classics

Magyarországon forgalmazza a Karsay és Társa Kft.

SIBELIUS:

HEGEDŰVERSENY, ZENEKARI MŰVEK

Thomas Zehetmair, Lipcsei Gewandhaus

Zenekar, Kurt Masur

Warner – Magneoton

0825646593569

LISZT, KODÁLY: ZENEKARI MŰVEK

New York-i Filharmonikusok, Kurt Masur

Warner – Magneoton

0825646594184

BRAHMS: NÉMET REQUIEM

S. McNair, H. Hagegard, Westminster

Szimfonikus Kórus,

New York-i Filharmonikusok, Kurt Masur

Warner – Magneoton

082564659414

SOSZTAKOVICS: VII. SZIMFÓNIA

New York-i Filharmonikusok, Kurt Masur

Warner – Magneoton

082564659387

Kurt Masur nemrég ünnepelte 85. születésnapját. Korábbi Teldec-felvételei a Warner „apex” márkájú sorozatában jönnek ki újra. Egy német New Yorkban – mondhatjuk. Masur – miként az első lemez is – Lipcséhez kötődik. Ott tanult, majd a Drezdai Állami Zenekarnál töltött évek után több mint negyedszázadon át állt a Gewandhaus Zenekar élén. Sosem volt eget rengető, újszerű megközelítésekkel meglepő dirigens, hanem megbízható, kiváló Kapellmeister. A mendelssohni-schumanni hagyomány jeles folytatója, aki a késői klasszika és a kora romantika stílusában vert gyökeret. E korszak alkotásait kimagasló stílusérzékkel interpretálta, s ezt a hagyományt plántálta át későbbi kompozícióira is. E négy lemez ékes bizonyága ennek.

Az első album Sibelius Hegedűversenyével indul. A szólista Thomas Zehetmair, aki igényes hegedűs, bár – bizonyosan szándékosan – nem kifejezetten szép hangon játszik. Borongós, szikár előadás; sem virtuozitásra, sem hangulatfestésre nem törekszik. Mintha szándékosan nem a helyet és az időt, az északi késő romantikát vennék alapul, hanem csak a partitúrát. Szomorúságot tükröző, nyugodt, veretes előadás. Három zenekari mű követi. A Finlandia halkabb részei kiemelkednek differenciáltságukkal, a melodikus ívek markáns meghúzásával, illetve a hangszerek finom hangzásának megvalósításával. A tuonelai hatyú kimagaslóan összeszedett, elég gyors interpretáció. Karajan előadásai mellett is megállja helyét, de más: a dinamika kevésbé statikus, több a pulzálás. Végül a ritkán megszólaló Karélia nyitányt halljuk. Masur ezt is jól fogja meg, kiválóan érzi a sibeliusi zene elbeszélő jellegét. Nagy kár, hogy – Kurt Sanderlingtől eltérően – nem adta elő gyakrabban a finn szerző darabjait.

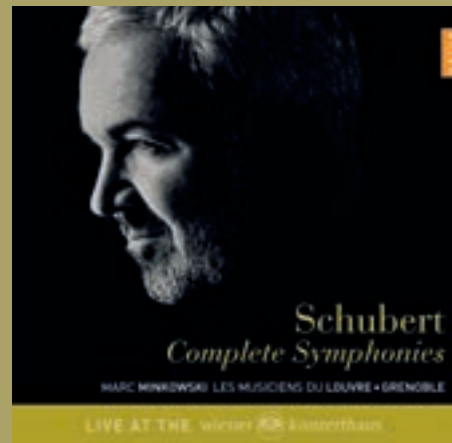
Masur lojális volt a keletnémet rezsimmel szemben, ám a nyolcvanas évek végén, a rendszerváltáshoz vezető megmozdulások idején a felkelés mellé állt. Nemsokára a New Yorki Filharmonikusok vezetőjének kérték fel, s tizenegy évet töltött velük. Liszt és Kodály két-két műve szerepel a következő korongon. A Mazeppa és az I. Mefisztó-keringő megközelítése olyan, mint a Finlandiáé. Masur kerül a külsőséget, nem produkál erős hangzást, sebes menetet, ugyanakkor a szokottnál ekesebben emeli ki a zenei anyag építkezését, a halkabb részek rejtett értékeit. Az erős részek hangzása kissé fád, a líraiaké viszont színgazdag.

Ismét a régi német iskola hatása, mindenekelőtt Mendelssohn muzsikájának világa. Kevésbé attraktív előadások első hallásra, azonban jól odafigyelve kitűnőek. Masur már felvette ezeket korábban is, de e két ismétlés előrelépés – a műfaj tekintetében iniciális darabok kiforrottan epikus előadása. Miként Sibelius Karélia-nyitánya, Kodály Színházi nyitánya is egy játszottabb szvithez és egy még teljesebb anyaghoz kapcsolódik, de önálló életet él – és sajnos ritkán hangzik el. Pedig jó mű, s Masur előadása ezúttal is remek. A tempó elég lassú, és szépen bontakozik ki benne a zene szövődéke, s elevenedik meg a szépen szőtt motívumanyag. S ahogy Lisztnek, Kodálynak is jót tesz a külsődleges hatások kerülése, a belső összefüggések nyugodt, lineáris kiemelése. A Színházi nyitányt Kodály a Hány Jánoshoz írta 1927-ben – abban az évben, amikor Masur született, és a szvit bemutatója volt éppen New Yorkban. A Hány János-szvit előadása vegyes, az élő rögzítésnek köszönhetően is. A Kezdődik a mese lassú, halk felvezetés. Masur kivár, későre hagyja a csúcspontot. A Bécsi harangjáték, a Napóleon csatája és A császárné bevonulása megpróbál az epikus megközelítés keretei közt, túlzó effektusoktól mentes maradni. A Dal adekvát, átélt, s ha nem is igazán ideális, de egyszerre ízes és izléses. Ám az Intermezzo nagyon érdekes. Csuda tudja, miért, itt Masur egyszer csak igen meglep minket: úgy meghajtja a tételt, hogy jobban nem is lehetne.

Brahms Német Requiemjének élő felvétele kivételesen inspirált. Elégé matt a zenekar, az énekkar azonban fényes. Visszafogott az egész, a Masur számára ideális mendelssohni puhaság érvényesül, s nem a megszokott vastagabb hangzás. Nyugodt minden. Harangszerűen billen ide-oda a II. tétel kezdete, s némiképp hasonló ehhez az utolsó előtti. Masur előadása felhívja a figyelmet arra, hogy Brahms e műve Mahlerre is előremutat. Sosztakovics Leningrádi szimfóniája is újszerű és érdekes. A nagy crescendo nemigen sikerült: Masur nem hozza ki a feszültséget, ám az I. tétel elejét és végét, valamint a másik hármat remekül oldja meg – némiképp oldva a feszültséget, s a darab ritkán kiütöző, harmonikusabb oldalát mutatva fel. Érdekes hallani, hogy ugyanazok a hangok harmonikusabbak, mint a legtöbb olvasatban. Vajon ezt is a klasszikus-kora romantikus hagyomány, a régi lipcsei iskola szellemében dirigálta? Alighanem igen.

Zay Balázs

naïve

Magyarországon forgalmazza a Karsay és Társa Kft.

J. S. BACH: KARÁCSONYI ORATÓRIUM
Énekes szólisták, a Frauenkirche kamara-együttese és kamarakórusa, Matthias Grunert

A drezdai Miasszonyunk Templom (azaz a Frauenkirche) – jóllehet a német barokk építőművészet kivételes szépségű produktuma – hosszú évtizedeken át nem tölthette be fontos funkcióját. Jelesül azt, hogy a jámbor szászföldi lutheránusok vallásgyakorlásának legfontosabb közösségi tere legyen. A II. világháborúban súlyos bombatalálatot szenvedett épület a szovjet megszállás idején nem épülhetett újjá, sőt, a kelet-német hatóságok az angliai Coventry Katedrális mintájára demonstratív torzóban hagyták a templom romokban heverő maradvékait. Végül 2005-ben nyerte el mai, pompás alakját, s egyszerűsített régi fényét a Ház, s azóta szüntelenül nagy-szabású egyházi és világi események, köztük fontos hangversenyek eszményi kulisszájául szolgál. S ha van zenemű, mely minden másnál nagyobb hitellel és méltósággal szólhat meg e falak közt, akkor az Johann Sebastian Bach Karácsonyi oratóriuma. E dupla CD egy tavaly decemberben rögzített előadás felvételét hordozza, melyen a hatrészes, grandiózus alkotás értékes, de nem mindenkor meggyőző énekesgárda előadásában, illetőleg a Frauenkirche saját együtteseinek kíséretével szólal meg. A templomnak ugyanis önálló kórusa és hangszeres kara (ensemble frauenkirche – így, kis kezdőbetűkkel!) van, akik jól hallhatóan magukévá tették a „korhűen korszerű” Bach-játszás fortélyait. Előadásuk azonban gyakorta veszít lendületéből, az énekkar olykor fáradni látszik, s a muzsikusok is le-lekésnek egy-egy belépésről. Ám ami e lemezen igazán „megszólal”, azok nem is hangszerek vagy énekek, hanem a falak. A falak, melyek mintha életre kelnének; a templom már-már illetlenül fényűző, varázslatos zengése kölcsönöz emelkedett hangulatot az előadásnak.

Balázs Miklós

Berlin Classics – Karsay és Társa
0300427BC

MOZART: C-MOLL MISE
Les Arts Florissants, William Christie

Nem túlzás úgy jellemezni ezt a felvételt, hogy William Christie c-moll miséje. (Hangszeres együtteséhez egyébként a Les Sacqueboutiers de Toulouse társul, valamint szólistaként Patricia Petibon, Lynne Dawson, Joseph Cornwell és Alan Ewing). A Christie irányításával felhangzó muzsika ezúttal is az „örök emberi” sajátos dimenzióját képviseli. Teoretikus felkészültség birtokában, a H. C. Robbins-Landon által revidált Peters-kiadványból csendül fel a mozart-i remekmű (K. 427). Konceptiózusan, kidolgozottan, ugyanakkor élön. Olyan, már-már romantikus személyességgel, amely ellenállhatatlanul bűvkörébe vonja a hallgatót, tehát a korhűségre való törekvés semmiféle korlátot nem jelent számukra. Érezhető, hogy e hatásos művében Mozart az egyházzenei köznyelv gazdag szókincséből „az egyéniség jelenidejűségét” kifejező fordulatokat preferálta. Mindez kihívás az előadók számára, akik virtuozitásukat, perfekció-igényüket maradéktalanul a mű szolgálatába tudták állítani. Minden a helyén van, az énekesek és a hangszeresek sohasem párhuzamos síkokon haladnak, hanem közös hangzástérben; mindenkor differenciáltan jelenítve meg a tematikus-melodikus anyagokat és kíséretüket. A szólistikus hangszeres fordulatok érzékeny kidolgozottsága egészen rendkívüli. A felvétel templomi környezetben készült, amelynek tágassága, térhatása „átjön”. Áttetsző a hangzás, egyszerűsített intenzív. A szerkezet – az egyes tételek vonatkozásában és a hangszereléssel felépített konstrukcióit illetően is – azok számára is észlelhető-átélhető, akik szakkifejezések ismerete nélkül nem tudnák szavakba önteni az átélt élményt. Aligha zavaró, hogy a vallásos áhitatot ezúttal háttérbe szorítja a profán gyönyörködés!

Fittler Katalin

Erato – Warner – Magneoton
2564 65889-3

PIANO CON FUOCO
Mendelssohn: Zongoraművek
Roberto Prosseda – zongora

Zongora tűzzel? Megfelelő művészi attitűd mellett – gondolok Cziffrára, Argerich-re – indokolt a szelidebb zenék tüzezebbé tétele, az esetleg önkényes, de mélyen zenei indíttatású hozzáadás. Itt viszont egyszerűen nem igaz a cím. Nincs tűz. De nem is kell, mert Mendelssohn muzsikája nem tüzes, hanem par excellence klasszikus és még bontakozó hamvassággal romantikus. Prosseda nagyon kidolgozottan zongorázik, de nem kivételesen. Stílus illeszkedik a korhoz és a kompozíciókhoz, de nem igazán egyéni. Széles dinamikai skálát jár be, egész finom pianókkal olykor, de sajnos a bal kéz általában alárendelt, egyszerűbb kísérő szerepben marad, s az interpretációt jobbára általános differenciálás jellemzi. Mindezt kiemeli a felvételtechnika, a hangszerhez nagyon közeli mikrofonozás, a ragyogásra kihegyezett hangzás, ami nem tesz jót. Legyünk korrektek: Prosseda kétségkívül igényes játéka talán hosszú távon is megnyerő lenne más hangzástér között. Diszkrét, a klasszikához illő hangzást igényelne ez a zene. Efféle fényesebb hangzásokhoz pedig szabadabb interpretáció illene. Ám az összeállítás kiváló: az első lemezen öt szonáta, illetve fantázia-szonáta, a másodikokon capricciók, scherzók. A darabok javarészt még Beethoven életében keletkeztek. Remek kis művek! Lám: nemcsak Haydn, de Mendelssohn szóló-zongorára írott művei is felfedezésre váró értékek. Haydn említése kiváltképp indokolt, mert a két szerző viszonya a hangszerhez hasonló. Nem olyan centrális és elsődleges, mint Beethovené, de sokkal intenzívebb és értékesebb, mint ahogy korábban látták. Jelentős lépést tesz e téren Prosseda az itáliai Deccánál korábban megkezdett sorozatával. Felejtjük el a dőre hatásvadász címet, ám az értékes repertoárt semmiképp!

Zay Balázs

Decca – Universal
476 5118

GÉZA ANDA PLAYS MOZART & RAVEL

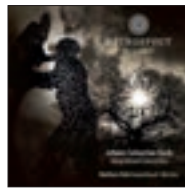
Anda Géza, Südwestfunk-Orchester, Hans Rosbaud, Ernest Bour

★★★★★

Anda Géza születésének 90. évfordulója (2011. november) adott aktualitást három „historikus” korong megjelentetésére. A harmadikon (melyről recenzióknk szól) Mozart két zongoraversenyén kívül Ravel D-dúr (balkézes) zongoraversenye szerepel; mindhárom a SWR Sinfonieorchester közreműködésével. Kedves G-dúr zongoraversenyéből (K. 453) ez az első lemezfelvétele, 1952-ből, s ebben az évben került rögzítésre a Ravel-mű is, Hans Rosbaud vezényletével. Az A-dúr koncert (K. 488) 1963-as stúdiófelvételének dirigense Ernest Bour. Örökérvényű interpretációk maradtak az utókorra, amelyeket teljesen „elfogulatlanul” hallgathatunk. Nincs szükség semmiféle magyarázkodásra – sem a felvételtechnikát, sem a művek értelmezését illetően. Egyszerűen lenyűgözi a 21. század emberét az a közvetlenség, amelynek köszönhetően ismertnek vált kompozíciók mutatják meg olyan szépségeiket, amelyek legtöbbször „benne maradnak a kottában”. 1952-ben robbant be a nemzetközi zenei élet élvonalába a sajnos mindössze 55 évet megért magyar-svájc pianista, s az idő bizonyítja, mennyire jogosan. A teljes technikai fegyverzet a virtuóz darabokban is háttérben marad, mindig az adott mű kifejezésének szolgálatában. Azt már csak találgatni lehet, miképp vonta kisugárzásának büvökrébe muzsikus-partnereit. Ezúttal nem kell sajnálkozni, hogy a zenekar érzéketlen! A leírtak értő olvasata, komolyan-vétele olyan előadást eredményez, amely felszabadítóan hat mindenkori közönségre. Harmonikus világba kalauzol, amelyet áthat a szépség. Amíg részesei vagyunk, megszűnik a külvilág, a realitás – s utána úgy érezzük: a szellemi kaland hatására kicsérélődtünk. Drámai feszültségek, robbanások nélkül is létrejön a katarzis.

Fittler Katalin

Hänssler Classic – Karsay és Társa
CD 94216

**J. S. BACH:
CSEMBALÓ-
VERSENYEK**

**Retrospect Ensemble,
Matthew Halls**

●●●○○

Minimálbarokk ez a szó legjobb és legrosszabb értelmében. Bach csembalóversenyei a brit Retrospect Ensemble előadásában csupán a lehetséges legcsekélyebb emberi erőt veszik igénybe – pár szál vonós hangszert és két obligát furulyát ültetve a csilingelő csembaló köré. Bach persze így is Bach marad – kivált, ha lemarunk róla minden reá ragadt évszázados piszkot. De pusztán ezzel az eljárással a „teremtő muzsikálást” aligha lehet megspórolni. Annyira steril, makulátlan és kiszámított előadások ezek, hogy már-már a hallgathatatlanságig fokozzák a tökéletesség illúziójának kényelmes érzetét. Matthew Halls szólójátéka – bár kompetenciájához nem fér kétség – szinte irracionálisan kottahű és olyan valószínűtlenül vegytiszta, hogy alig találni benne valódi, inspiráló zenei intuícióra utaló mozzanatot.

BM

Linn Records – Karsay és Társa
CKD 410

**J. S. BACH:
SZONÁTÁK
ÉS PARTITÁK**

Isabelle Faust – hegedű

●●●●●

A hegedű négy húrja, négy ujj és egy vonó – mindössze ennyi áll a művész rendelkezésére, hogy felfedezze, s hallgatóinak megmutassa J. S. Bach szólóhegedűre írt szonátáinak és partitáinak végtelen zenei univerzumát. A feladat mindenkor óriási kihívást jelent a hegedűs számára. Isabelle Faust ezt a misszióját részletekben teljesítette: a 2010-ben megjelent két partita (d-moll, E-dúr) és szonáta (C-dúr) után két évet kellett várni, hogy a g-moll és az a-moll szonáta, valamint a h-moll partita felvételével teljessé váljon a sorozat. Megérte várakozni. Faust könnyedén veszi a legnehezebb technikai akadályokat is, bátran választ tempókat, hangszeréből ezerféle színt kever ki, és csupán leheletnyi vibratóval fűszerez. A sokadik meghallgatás után is a felfedezés erejével hat játéka, lemeze a legjobb Bach-felvételek sorát gazdagítja.

KI

Harmonia Mundi – Karsay és Társa
HMC 902124

**A WARNER
DVD ÉS BLU-RAY DISC AJÁNLATA
BALETTEK ÉS OPERÁK**

Mariinszkij Balett
Alina Somova
Vladimir Shklyarov
Marius Petipa
Vasily Vainonen
Valery Gergiev

DVD
2564656309
BLU-RAY DISC
2564654365

CSAJKOVSKIJ: A DIÓTÖRŐ

**New Adventures
in Ballet**
Richard Windsor
Madeline Brennan
Matthew Bourne
David Lloyd-Jones

DVD
2564660468
BLU-RAY DISC
2564660478

CSAJKOVSKIJ: A HATTYÚK TAVA

**A Washingtoni
Nemzeti Opera
produkciója**
Plácido Domingo
Verónica Villarreal
Franco Zeffirelli
Leonard Slatkin

DVD
2564666007

LEONCAVALLO: BAJAZZÓK

**A New York-i
Metropolitan
produkciója**
James Maddalena
Peter Sellars
John Adams

DVD + BLU-RAY DISC
7559796088

JOHN ADAMS: NIXON IN CHINA

www.warnerclassics.com
www.nonesuch.com
www.magneoton.com

Magyarországon terjeszti a MAGNEOTON

WIDMUNG

Szergej Nakarjakov

Akár öngazolás is lehetne az eredetileg zongoraművészeknek készülő Szergej Nakarjakov lemeze, aki egy hátsérülés miatt volt kénytelen feladni zongoratanulmányait. Ám a zenélésről nem tudott lemondani, különösen miután megismerte Tyimofej Doksicer felvételeit. Az ő játéka adta a döntő lökést Nakarjakovnak, hogy végleg elkötelezze magát a trombita mellett. A CD-n hallható tizennégy átirat a példaképnek szóló köszönet; egyben annak bizonyítása, hogy jó átdolgozásban a zeneirodalom bármelyik kompozíciója játszható trombitán is. Bár vannak első hallásra kissé bizarrnak tűnő „átültetések” is, Nakarjakov parádés játéka meggyőzően érvel minden darab mellett. A virtuozitás végső határát feszegető műveket jól kiégszítik az elbeszélő jellegű kompozíciók.

Kovács Ilona

Teldec – Magneoton

2564659589

**SCHUMANN
IN VIENNA**

Florian Uhlig – zongora

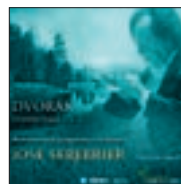

Florian Uhlig nem kevesebbet tűzött ki, mint hogy – körültekintő zenetudományi kutatásokkal megtámasztva – lemeze veszi Schumann összes zongorára komponált művét. A tizenöt tematikus lemezt felölelő sorozat negyedikje a szerző 1838/39-es bécsi tartózkodása alatt komponált darabjait tartalmazza. „E pillanatban erőteljesen komponálok, és szeretném magam a bécsi nők kedvenc zeneszerzőjévé felküzdeni” – írta egy barátjának. Az ambíciós komponista a kiadók körében is hamar népszerűvé vált, hisz remekműveket alkotott. Címében ugyan csak a Bécsi farsangi tréfa (op. 26) hordozza a császárváros nevét, ám a többire is hatással volt a környezet ihlető levegője. Uhlig mindent tud Schumannról: könnyek és mosolyok, költői ábrándok és borongó elmélkedések egyaránt hitelesek előadásában.

KI

Hänssler Classic – Karsay és Társa

98650

**DVORÁK: III. ÉS VI.
SZIMFÓNIA**

Bournemouthi
Szimfonikus Zenekar,
José Serebrier

Harmadik albumához ért Serebrier Dvořák-sorozata a III. és VI. szimfóniával. S egyre érdekesebb, ahogy a ritkábban hallható művek következnek. Ami Serebrier megközelítését, illeti, ez a lemez nagyon jó. Meg merem kockáztatni, hogy kiegyensúlyozott, túlzásuktól mentes olvasata sokszor a nagyobb egyéniségekéi – gondolok itt Kubelíkre és Kertészre – fölé emelik, mivel inkább kihoz a művekből, semmint belevisz. Jók a kezdő tételek, azonnal a szerző saját világában érezzük magunkat. Kiváltképp a lassútételek sikerültek, ezek kimagaslók. Ugyanakkor bizonyos pontokon Serebrier nem elég fesztelen, lehetne a zene kevésbé kötött. Mindez talán összefügg a zenekar színvonalával is, ami bizony hogy kivetnivalót maga után. Felkészítettek, de egy nem éppen kiváló zenekar felkészültségét érezzük. Nincsenek bántó hibák, de sokszor slamos a játék.

ZB

Warner Classics – Magneoton

0825646577538

**VIVALDI: LA CETRA –
12 HEGEDŰVERSENY,
OP. 9**

Rachel Podger, Holland
Baroque Society

„Micsoda nagyszerű zeneszerző is ön!” – így a hízelgő szavak a kísérőfüzetben olvasható, Antonio Vivaldinak adresszált fiktív levélből, melyet Judith Steenbrink, a Holland Baroque Society vezetője jegyezt. Az igazi tiszteletadás azonban maga a lemez; helyesebben e gondos kivitelezésű, igényesen szerkesztett dupla SACD, mely a talján mester Op. 9-es jegyzékszám alatt, La Cetra meléknéval adminisztrált tizenkét hegedűversenyét kínálja. Olyan művész szólójával, aki jó okkal vívta ki a szakma majd minden lehetséges elismerését az elmúlt másfél évtizedben. Rachel Podger példadadó „barokk” hegedűs, magától értetődő stílusismerettel, makulátlan technikával, koncentrált és fegyelmezett, mégis élményszerű játékkal. Értelmes tagolású, okos Vivaldi-játék az övé, a jelenkor minden követelményének megfelelő.

BM

Channel Classics – Karsay és Társa

CCSSA33412

**JAN LUKÁŠ
ZELENKA:
SZONÁTÁK**

Ensemble Marsyas,
Monica Huggett

2007-ben Brüggeben, a Musica Antiqua nemzetközi versenyen a cseh barokk legjelentősebb mesterének műveivel arattak elsőprő győzelmet a barokk és klasszikus kor virtuóz fúvószenéje iránt elkötelezett fiatalok. Kópia-hangszereken játszanak, a hozzájuk társuló Monica Huggett pedig 1707-ben készült olasz hegedűn. A három- és négytételű kamaraszonáták alapján elképzelhetjük, milyen remek előadók álltak a szerző rendelkezésére, aki drezdai udvari muzsikusként Velencében és Bécsben is folytatott zeneszerzés-tanulmányokat. A játékorom hatja át a három szonáta és az andante-tétel interpretációját, olyan intenzitással, hogy szinte felértékelődik a zenei anyag. Nehéz megítélni, hogy a színben jól elkülönülő szólások dinamikai arányai, keretei a játékosok elképzelését tükrözik, vagy a hangrögzítés során alakultak ilyenén.

FK

Linn Records – Karsay és Társa

CKD 415

**UNA FOLLIA DI
NAPOLI 1725**

Maurice Steger –
blockflöte

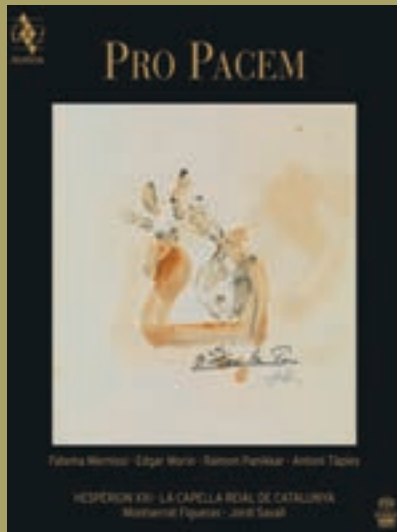
Az érett barokk zenei praxisa – lett légyen az francia, német vagy itáliai – csaknem olyan érdeklődéssel tekintett a furulyára, akár a csembalóra vagy a hegedűre. A „flauto dolce” évtizedeken át hódított szerte a kontinensen, s vált mind népszerűbb instrumentummá a 17. század végétől. Ilyenfórmán éppúgy kitermelte a maga korabeli virtuózait, akiknek Vivalditól Telemannig számos jeles szerző adózott bravúros koncertdarabokkal. A mai hallgató számára már korántsem ennyire evidens „a furulya művészete” – ahogyan az e lemezen helyet kapott szerzők művei sem számítanak mindennapi szellemi tápláléknak. A két Scarlattai relatív ismertsége mellett Barbella, Fiorenza, Sarro vagy Mancini urak nevei a feledés homályából kell előbukjanak a pompás hangszeres tudással felvértezett és irigylendő muzikalitással megáldott Maurice Steger furulyajátékos kezén.

BM

Harmonia Mundi – Karsay és Társa

HMC902135

Alia Vox

Magyarországon forgalmazza a Karsay és Társa Kft.

ORIENT MEETS OCCIDENT

Valer-Barna
Sabadus,
Pera Ensemble

JOSEPH HAYDN: SZIMFÓNIAK (NO. 1, 4, 5, 10)

Heidelberger Sinfoniker,
Thomas Fey

MÁRKOS ALBERT: HANG HANGBA HULL ÉS HANGOT KERGET...

M. Adamczyk, Labor-
falvi Soós Béla, Accord
Quartet

Café – ez a korong mottója. A hallgatót egy jó kávé mellett tér-idő-utazásra invitálja a kísérőfüzet bevezető írása, majd információkban gazdag olvasnivaló kalauzolja. Egyszerre tanulságos és szórakoztató az „audiatur et altera pars” eme sajátos akusztikus megnyilatkozása. A Nyugat évszázadokon át zsánerként élt a maga-kitalálta „török” muzsikával – most pedig (többségükben) török művészek tolmácsolásában hallhatjuk viszont a Nyugat barokk zenéjét, benne törökös tételeket is. Saját hangzásképzőre formálva. Jellegzetes íze-zamata van a barokk hangszerek hangzásának a Pera Együttes előadásában, s életteli teliek az aradi származású kontratenorral megszólaltatott barokk áriák. A műsorban helyet kaptak korabeli török muzsikák is, ezek immár a legautentikusabb tolmácsolásban. Összességében: egzotikum a javából. *FK*

A lemez-összkiadások dömpingje után manapság már ritka az olyan mega-vállalkozás, mint ami Thomas Fey nevéhez kötődik. Eltökélt szándéka, hogy Haydn száznegy szimfóniáját lemezevra vegye. Eddig mintegy negyven mű felvételével készült el, jobbára az érett szimfóniákból válogatva. A sorozat legfrissebb korongjával a kezdetek felé fordul. E korai opuszokat megismerve csodálkozhat el igazán a hallgató, miből is lett a cserebogár, vagyis milyen hosszú utat járt be Haydn, míg eljutott az első szimfóniáktól az utolsók tökéletességéig. Fey gondos kottaolvasatának köszönhetően, valamint a modern vonósokkal-fafúvókkal, ám korabeli rezzekkel-üstdobokkal olyan hangzásokat teremt és hangulatokat idéz meg, hogy a hallgató könnyen Esterházy Pál Antal valamelyik magyarországi kastélya kivételezett vendégének képzelheti magát. *KI*

A Nobel-díjas lengyel költő és író, Czeslaw Milosz születésének centenáriuma készült a mű, a budapesti Lengyel Intézet igazgatóhelyettesének felkérésére. A Café Budapest – Kortárs Művészeti Fesztivál keretében rendezett bemutató dokumentálása felbecsülhetetlen, hiszen nemcsak az eseményt, hanem a darab hangképét is megörökíti az utókor számára. Fontos ez, hiszen megannyi alkotás – valós értékétől függetlenül – mindössze egy előadást ér meg. A Kolozsvárról 1993-ban áttelepült szerző produktumát találoan jellemzi a kísérőszöveg: „a zenei szövet, iv következetes és következtelen, logikus és illogikus”. A kétnyelvű szöveg változatos kezelése több évtizedes avantgárd-kísérletek ismeretéről tanúsodik. A hat tétel szövege ízelítőt ad Milosz munkásságának sokrétűségéből. *FK*

Berlin Classics – Karsay és Társa
0300400 BC

Hänssler Classic – Karsay és Társa
98633

BMC Records
BMC CD 197

Kerülni a veszélyes kliséket

Parditka Magdolna és Szemerédy Alexandra új rendezéseikről

A Budapesti Wagner-napok máig emblematikus előadása az első, 2006-os Parsifal-premier. Parditka Magdolna és Szemerédy Alexandra a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem belső világát, a kifinomult akusztikát és a mű költőiségét, szimbolizmusát hozta harmóniába közös rendezésében. Ezekben a hónapokban Németországban dolgoznak, majd 2013 júniusában felújítják a Parsifalt a Müpában.

➔ Albert Mária

Gramofon: *Elég meglepő hír, hogy november közepén egy 20. századi magyar operettet állítottak színpadra: Ábrahám Pál Viktóriáját a giesseni városi színházban, a ház jeles operagyűjtésével, zene- és tánckarával. Egyébként Ábrahám-rendezés látszik kibontakozni, a berlini Komische Oper 2013 júniusában a Bál a Savoyban mutatja be...*

Parditka Magdolna:

Annak ellenére, hogy Ábrahám Pál neve szinte teljesen feledésbe merült, slágereit mind a mai napig sokan jól ismerik. A tehetséges komponista a Zeneakadémián Reiner Frigyes, Herzfeld Viktor, Siklós Albert és Molnár Géza tanítványa volt. A Viktória budapesti sikerét követően Ábrahám Pál 1932-ben Berlinbe költözött, ahol rövid időn belül megbá-

Forrás: Gramofon-archív

bonázta a közönséget. A Viktória német változatát követően a Hawaii rózsája, valamint a Bál a Savoyban emelte a legnagyobb sztárok közé. Filmdalait, operett-melódiait jóformán egész Európa dúdolta. Elegáns berlini villájában a kor hírességei mind megfordultak. Hírhedtek voltak az Ábrahám által rendezett gulyás-partik. Hitler hatalomra jutását követően, 1933-ban elhagyta Berlint, hazatért Budapestre, majd Bécsen és Párizson keresztül Kubába, végül az Egyesült Államokba menekült. Európába 1956-ban, már betegen tért vissza – állapota akkor már olyan súlyos volt, hogy nem ismerte föl saját szerzeményeit sem. A Viktória koncepciójának kialakításánál elsősorban Ábrahám Pál életútja inspirált minket. A helyét kereste a világban, épp mint a Viktória főhőse, Koltay István huszárszázados. A darab számunkra egyik legfontosabb témája a menekülés: mintha Ábrahám tragikus sorsa tükröződne a darab dramaturgiájában. Koltay Tokiótól Szentpéterváron át menekül az idealizált szülőföldig, Kiskundorozsmáig.

Parditka Magdolna és Szemerédy Alexandra a 2006-os Budapesti Wagner-napokon, a Parsifallal aratta első jelentős sikerét

Forrás: Művészetek Palotája

Szemerédy Alexandra:

Az operett műfaja már Offenbach korában is tükröt tartott a napi politikának. A Viktória szerzői is úgy tudták tiltakozásukat kifejezni, hogy az aktuális politikai témákat ironikus formában vitték színpadra.

Forrás: Gramofon-archív

A koncepciókra készülve kutattuk, hogy milyen volt az eredeti magyar szövegváltozat, és ez hogyan változott a német előadói gyakorlatban. Földes Imre magyar eredeti-jében a harmadik felvonás a dorozsmai kávéházban játszódott, ahol a vendégek félve várják a randalírozó huszárok érkezését. A rombolástól, a katonai erőfitogtatástól való félelem realitás volt már a harmincas évek elején is, és pont erre mutat rá a Földes-féle ősváltozat. A német nyelvű közönség számára egy vidéki kávéház hétköznapijai nem jelentettek volna szenzációt. Németországban a darabot Fritz Löhner-Beda és Alfred Grünwald átírta, a „magyar egzotikum” – a giccses pusztaromantika, naplemente a gémeskútnál – adta el. Rendezésünk megkapargatja a darab cukormázát, hogy kiderüljön: mi marad nekünk itt és most az operett önámításából. A harmincas évek témái ma sajnos újból aktuálisak. Hol kezd veszélyessé válni a hazaszeretet? Az előadásban az idilli képek túlzásig hajtásával arra világítottunk rá, hogy a „gemütlich” falu, Dorozsma korántsem mézeskalács birodalom, és hogy a hazatérés sokszor fájdalommal jár. A koncepcióknak része egy általunk forgatott rövid riportfilm is, ami az utca emberét kérdezi a magyarokról.

G.: *A szereposztásból itélve nemzetközi csapattal dolgoztak.*

Sz. A.: Internacionális – román, spanyol, orosz, kanadai, cseh és német művészekből álló – társulattal dolgoztunk; oldott, kreatív hangulatban telt a próbaidőszak. A színház intendánsa, Cathérine Miville rendkívül nyílt és befogadó szellemű vezető. Bár a giesseni „csak” városi és nem tartományi színház, mégis három tagozatot tart fenn: a prózait, a zenés színházat (természetesen operákkal) és a táncszínházat. A programja változatos, kísérletező. A Viktória fiatal karmestere, Florian Ziemen szívfügyének tekinti az operettek magas színvonalú megszólaltatását. Arra törekedett, hogy érvényesüljön Ábrahám stílusának jazzes hangzása. Ki kell emelnünk a munkatársaink közül még Tarek Assamot, a rangos koreográfust, aki a ház Európa-szerte híres kortárs táncegyüttesét vezeti.

G.: *Rövidesen egy másik német színházban lesz premierjük. Január végén. Coburgban Puccini Pillangókisasszonyát mutatják be a rendezésükben.*

Sz. A.: Együtt döntöttük el az előadás karmesterével, Roland Kluttig főzeneigazgatóval, hogy melyik változatot játsszuk. A zenetudósok rendszerint azt állítják, hogy határozottan el kell döntenünk: egy adott mű melyik verziója mellett kötelezed el magad. A Pillangókisasszonyt azon-

ban kivételnek tartják, mert a milánói – valószínűleg provokált – bukás után Puccini Brescia, Berlin és Párizs számára is átdolgozta a darabot. Pinkerton például a változtatások során egyre rokonszenvesebb lett, vagy itt van az amerikai feleség, Kate, akinek a szerepe minimálisra csökkent. Mi az első változathoz igyekszünk dramaturgiailag a legközelebb kerülni. Sokat foglalkoztunk a librettó forrásaival is: John Luther Long írása árnyaltabban fogalmaz, mint Pierre Loti novellája vagy az operát ihlető Belasco dráma.

G.: *Pinkerton vásárol egy mulattatónak tetsző házassági „cso-magot”. Nem érdeklik a következmények. Kétféle mentalitás és a meg nem értés ütközik az operában. Kényes kérdés lehet ez a mai Németországban, ahová idős férfiak importálnak thai lánykakat. Feleségként hozzák el őket, de a sorsuk nem több egy cselédénél...*

P. M.: „Ho quindici anni” – tizenöt éves vagyok – mondja Cso-cso-szán. Puccini, aki igazán nem volt szent, sokat bajlódhatott a komponálás során ezzel a kérdéssel (bár a fogalom még nem is volt ismert), hogy mennyire ábrázolhatja szimpla „szexuristaként” Pinkertont.

Sz. A.: Nem csupán a két kultúra különbözőségéből adódó konfliktushelyzetet látom a darabban, hanem a pszichológiai problémát is, hogy léteznek bizonyos tények, amelyekről nem akarunk tudni. Örülünk, hogy messze vannak tőlünk, és teszünk is azért, hogy ne kerülhessenek hozzánk közel. Feloldozzuk magunkat a felelősség alól. Pinkerton kvázi rövid szavatossági idejű tárgynak tekint a lányt, de ugyanakkor Cso-cso-szán is „használja” a tisztet. Ki akar törni a család fojtogató légköréből, hogy megvalósíthassa önmagát; nem véve tudomásul, hogy számára az amerikai férfi nem jelenheti a jövőt. Szinte programozott, sorsszerű a tragédia – nem véletlenül hívják a Pillangókisasszonyt Trisztán kishúgának.

G.: *A budapesti operaházban 2010 decemberében sikerrel mutatták be Mozart Ascanio Albában című operáját. A produkció – Fischer Ádám elképzelése szerint – egy hosszabb sorozat első állomása lett volna. A mű lekerült a repertoárról, a széria pedig nem folytatódik. Kaptak-e újabb magyarországi felkérést?*

P. M.: Sajnos nem, pedig az Ascaniot nagyon szeretnénk felújítani Fischer Ádámmal. Viszont Németországból több ajánlatot is kaptunk: a Pillangókisasszony premierje után Coburgból Bonnba vezet az utunk.

Sz. A.: A 2013-as Budapesti Wagner-napok Parsifal-felújításán új főszereplőkkel fogunk dolgozni. A címszerepet Kovácsházi István, illetve Burkhard Fritz, Kundryt Petra Lang énekli. Nagyon örülök, hogy újra elővehetjük a Parsifalt. Egyfajta személyes életfeladatként tekintek rá, szeretek újból és újból elgondolkodni rajta. Inspiráló új szereplőkkel dolgozni; az alapkoncepció marad, a hangsúlyok az idő múlása miatt talán máshova kerülnek. ■

A bolygó hollandi stilizált keretekben

Szikora János és Kovács János az operaházi premierről

2013. január 19-én mutatja be a Magyar Állami Operaház Richard Wagner *A bolygó hollandi* című operáját, Szikora János rendezésében. A dalszínház a darab egyfelvonásos, 1843-as drezdai változatát tűzi műsorra.

❖ Albert Mária

Forrás: Gramofon-archív

„A rendező számára a különböző lehetőségek közötti választás sokszor nagy nehézséget okoz – mondja a premierre készülve Szikora János a Gramofonnak –, de egyúttal arra kényszerít, hogy alaposan átgondoljam Wagner zenedramaturgiáját. Hadd kezdjem a nehézségekkel: igen karakteresen elválnak a történet három helyszínre; a tengerből, Daland háza és a másik

öböl. Ám Wagner nem függöny elé képzelt közzenéi csak néhány percet engednek a színpadi változásokhoz. Ha az ember görccsösen ragaszkodik a naturalisztikus ábrázoláshoz, bajba kerül. Gondolkodóba estem, vajon hogyan képzelte ezt el a zeneszerző? Hiszen Wagner igazán nem az íróasztalnak dolgozott, ő nemcsak hallotta komponálás közben a műveit, hanem látta is őket.” A rendező úgy véli, ez a vizuális képzelőerő *A bolygó hollandi*-nál is vezette a szerzőt. A zene dinamizmusa arról árulkodik, hogy a helyszínek kevésbé lehettek számára realiztikusak. „Bármily részletes leírást is ad a partitúrában, meggyőződésem, hogy mégis stilizált, szimbolikus keretek jelentek meg benne. Épp ezért én abba az irányba viszem az előadást, hogy ezt a

különös cselekményt a maga elvontságában, stilizáltságában és mitikusságában jelenítsem meg. Ez tükröződik majd a díszletünkben, Szendrényi Éva színpadképében és Berzsenyi Krisztina jelmezeiben is.” Az operát tehát sem aktualizálni nem kívánja a rendező, sem visszahelyezni a 19. század közepébe.

A bolygó hollandi interpretációinak egyik kulcskérdése a mű lezárásának ábrázolása. Vajon bekövetkezik-e a megváltás, vagy Senta halála csupán egy stáció a Hollandi lezárhatatlan, örök vándorútján. „Hiszek benne, hogy az egész operát az a vágy hatja át, hogy a nyughatatlan férfi elem megnyugvást és kielégülést találjon a női elemmel való egyesülésben. A darab fináléját éppen ezért nem tudom másként hallani, mint apoteózist. Értelmezésünkben az előadás kicsengése az egymásra találás, amelyben eltűnik az idő végessége, és az élet kereteinek realitása” – mondja Szikora János.

Forrás: Gramofon-archív

„Bayreuthban rendelkező próbákon zongoráztam, és itthon is gyakran segédkeztem a darab együttes próbáin a korábbi előadásokhoz, de még sosem dirigáltam” – nyilatkozta a Gramofonnak Kovács János karmester. Az első öt előadást a német Alex Kober, a Deutsche Oper am Rhein Düsseldorf/Dortmund főzeneigazgatója vezényli, a további repertoár-előadásokat viszont már Kovács János vezeti. A három felvonásban játszás mellett az szól, hogy az énekesek – különösen a Sentát, valamint a Hollandit alakítók – számára igen megterhelő a mű, és pihenni szeretnének, vagy a szcenika igényli a szünetet. Az eredeti, egyfelvonásos verzió igen elterjedt; még akkor is, ha több mint két órát vesz igénybe. Jelzem, rövidebb, mint *A Rajna kincse*, ami két és fél óra. Az opera fantasztikus zenedramaturgiai ívének bemutatása mindenképp a szünet nélküli előadást igényli. Hogy egy gyatra sablont alkalmazzak: imádom a mű zenéjét. Régimódi vagyok, nem nagyon kedvelem az aktualitásokat, mégis a bayreuthi produkcióra úgy emlékszem, Harry Kupfer rendezése briliáns volt. Ám legyen bármilyen a színre vitel, *A bolygó hollandi*-ban a balladai hangvétel, a titokzatosság varázsol el.”

Forrás: Gramofon-archív

Berlini attrakciók

Csak a Sir Simon Rattle karrierjét hézagosan ismerők számára tűnhetett furcsa vállalkozásnak a Berlini Filharmonikusokat 2002 óta vezető dirigens őszi Porgy és Bess produkciója. Sir Simon ugyanis régóta lelkes imádója Gershwin zenéjének: még jóval berlini időszakának megkezdése előtt lemezre vezényelte a teljes operát, 1993-ban pedig sikeres tévéfelvételt készített belőle.

◆ Lindner András/Berlin

Monteverdi és Gershwin – a zeneszínjátszás két végpontja találkozott a berlini operaszínpadokon

Az persze valóban ritkaság, hogy ezt a vágyát most a világ egyik legtekintélyesebb szimfonikus nagyzenekarával is valóra váltotta, hiszen jazzt ritkán játszanak a berliniek, és jeles rezidenciájukként szolgáló koncerttermük pódiuma sem igazi operaszínpad. Gershwin operájának koncertszerű előadásán mégis ez történt: az afro-amerikai szólisták és

ha magam komponáltam őket” – írta Gershwin a művéről. A bostoni Coloniel Theatre-ben tartott „előbemutató” 1935. szeptember 30-án fényes sikerrel zárult, de az október 10-i New York-i premier már váratlanul hűvös fogadtatásban részesült. Igazán csak az 1950-es években, a Everyman Opera Társulat világtornéján lett nagy siker a Gershwin-opera, Leontyne Price és William Warfield főszereplésével.

A mostani berlini koncertelőadás standing ovationt arató sikerében egyformán osztozott a Porgy szerepét már több évtizede mindenütt éneklő Sir Willard White jamaikai születésű basszbariton, illetve a Bess szerepét beugrással vállaló Latonia Moore, aki idén márciusban – ugyancsak beugrással – a Metropolitan Operában is debütált az egyik Aida-előadás címszerepében. Talán még náluk is nagyobb vastapsot kapott az ifjúnak aligha, rutinosnak annál inkább mondható nagyszerű tenorista, Howard Haskin – Sporting Life szerepében. Az egyedülálló produkciót áthaltotta az énekesek hihetetlen ritmus- és színpadi érzéke, amely végig feszültségben tartotta az előadást, de főszereplővé emelkedett az Albert Horne betanításában végig pompás hangú teljesítményt nyújtó fokvárosi énekkar is. Végül nem szabad szó nélkül hagyni a mű prózai szövegeit tolmácsoló amerikai színészeket sem, akik sztentori hangon teremtettek hihetetlen drámát. Bizonyítva, hogy Gershwin amerikai népoperaja igazából eredeti nyelven szól hitelesen. Legalábbis mindenképpen másként hat, mint például magyarra fordítva. ■

A MONTEVERDI-TRILÓGIA

Az egyre népszerűbb zenei maratonok között is rendkívüli figyelem kísérte Barry Kosky szeptemberi – majd októberben és novemberben megismételt – mutatványát. A Komsische Oper Ausztráliából Berlinbe települt új intendánsa Claudio Monteverdi három operáját tűzte műsorra egyetlen napon. A szünetekkel délelőtt 11-től közel éjfélig tartó, Monteverdi-trilógia névvel illetett operaszéria a zeneszerző 1607-ben komponált Orfeóját, valamint a késői alkotói korszakhoz tartozó 1640-es Odüsszeuszt és az 1641-es Poppeát foglalta magában. A legnagyobb teljesítmény a három operát jelesül végigdirigáló André de Ridderé és az Ámor szerepében mindegyik darabban közreműködő és színészilag is emlékezetes alakítást nyújtó Peter Renz tenoristáé volt – no meg a kórusé és a táncosoké. A színpadképeiben is változatos, 12 órás zenés színházi műsorfolyam nem akármilyen erőpróbat jelentett a maratont végigülő publikum számára. Hogy a súlyos Monteverdi zene könnyebben befogadható legyen, arról a miskolci operafesztiválról már ismert Elena Kats-Chernin zeneszerzőhölgy gondoskodott, aki áthangszerelte a darabokat. Ezzel azonban nem követett el erőszakot, ugyanis meghagyta az eredeti tempókat és harmóniakat, ugyanakkor különleges hangszerek bevonásával a mai füleknek izgalmasabb színekkel gazdagította mindhárom partitúrát.

Pesaro: egy város Rossini-lázban

Az Adriai-tenger partján fekvő Pesaro, Gioacchino Rossini szülővárosa 1980 óta az operakedvelők zarándokhelye: az operafesztivál a világ minden tájáról mágnesként vonzza a belcanto szerelmeseit. Az egyik legnagyobb Rossini-énekes, Juan Diego Flórez házat is vásárolt a környéken, ami ide láncolja, s persze gyakran lép fel különböző helyi produkciókban. Az alapítványi formában működő fesztivált a város és Urbino tartomány közei kormányza, néhány bank, valamint a Scavolini Alapítvány szponzorálja.

❖ Lindner András/Pesaro

A kéthetes operadömping idején Pesaro utcáin mindenütt Rossini zenéje szól. A múzeummá varázsolt szülőház földszintjén berendezett boltban, de nemcsak ott, hanem a legtöbb üzlet kirakatában is a nagy zeneszerző emlékét idéző tárgyak csábítanak; a konzervatórium kertjében pedig óriási szobra tekint a kíváncsiskodókra. Az igazi varázst azonban nem ezek a külsőségek adják. Pesaróban az évek során másorra tűzik a teljes Rossini-életművet: azokat az operákat is bemutatják, amelyeket másutt nem vagy ritkán lehet élőben hallani. Tavaly az Adelaide di Borgogna, A selyemlétra, a Mózes Egyiptomban és A reimsi utazás volt műsoron, idén pedig a Matilde di Shabran, a Cyrus Babilóniában, a Bruschino úr és a Tancredi. Emelik a fesztivál fényét a programba iktatott színvonalas áriaestek is. És egyedülálló vállalkozás a fiatal énekesek számára meghirdetett Rossini Akadémia, ahol a jövő sztárjai

operaszakértők és énektanárok intencióit hallgatva a speciális Rossini-éneklés technikáját sajátíthatják el, itt szerzett tudásukat pedig operaelőadás keretében be is mutathatják.

A Rossini Operafesztivál lelke és motorja a 84 esztendőes Maestro Alberto Zedda, aki a 19. századi olasz zene kiváló ismerője, és azon belül is Rossini első számú szakértőjének tekinthető a világon. „Időnként előkerülnek még ismeretlen levelek, amelyek tanúsítják: mily különös személyiség is volt Rossini. Tudunk depressziójáról, és sok mindent meg lehet magyarázni talán a lustaságával is. De furcsa módon soha nem beszélt arról, hogy mivel töltötte idejét a maga választotta több évtizedes komponálási szünet közben” – említi a Gramofonnak az örökifjú zenetudóskarmester, a fesztivál művészeti igazgatója. Zedda igazán szeretetreméltó egyéniség, tudásából igyekszik mindenkinek átadni valamit, a fiatal énekesek szinte istenként bálványozzák. A záróesten, a zsúfolásig megtelt, 850 személyes Teatro Rossiniben Zedda dirigálásával koncertszerűen előadott Tancredi végén szünni nem akaró tapssal köszöntöttek.

A szcenírozott produkciók közül ezúttal Rossini utolsó opera semiseriájának előadására irányult a legtöbb figyelem. A Matilde di Shabrant már 1996-ban és 2004-ben is parádés szereposztásban vitték színre Pesaróban, és idén sem volt másként. A tenorfőszerepben mindannyiszor Flórez brillírozott – világkarrierje 23 évesen éppen itteni fergeteges sikerű bemutatkozásával indult, csak ezt követően lépett fel például a Scalában. Nemcsak hangiprodukciója volt kifogástalan, de az is bebizonyosodott, hogy nem akar one man show-t: képes beilleszkedni egy együttesbe is, nem él sztárallűrökkel.

Rossini – mint rendszeren – óriási időzavarban volt a mű komponálásakor, s ezért megkérte Giovanni Pacinit, hogy

Juan Diego Flórez – ezer szállal kötődik a városhoz és Rossini művészetéhez

A Ciro in Babilonia címszerepét a kiváló lengyel kontraalt, Ewa Podles alakította

A Bruschino úr című vígoperát a firenzei kísérleti színházi csapat, a Teatro Sotterraneo vitte színre

a második felvonás bizonyos részeit írja meg helyette; ráadásul két korábbi operájából is átvett bizonyos részeket. Így az 1821-es ősbemutató a római Teatro Apollóban hatalmas káosz közepette zajlott. A díszlet sem készült el teljesen, a karmestert szélütés érte, és a zenekarból is többen beteget jelentettek. Szerencsére az épp Rómában tartózkodó Niccolo Paganini megmentett mindent: vállalta, hogy elvezényli az ősbemutatót, ráadásul néhány hiányzó zenész szólóját is – igaz, ez utóbbit brácsán prezentálta. Az év végi nappolyi premierre Rossini átdolgozta a darabot, s ezt a második változatot játszották 2004-ben és idén is Pesarában. A lovagkorba visszanyúló librettó egy spanyolországi kastélyban játszódik, ahol a házasságról hallani sem akaró nőgyűlölő, Corradino az úr. A sok bonyodalommal megspékelt történetben a szép Matildének végül sok női fortéllyal és ravaszsággal sikerül meglágyítania a szívét, és az opera happy enddel zárul: Corradino megkéri Matilde di Shabran kezét. Flórez ezt a nőekkel viselkedni képtelen figurát remek színészi eszközökkel ábrázolta. Tetszett az egyesek szerint máris Anna Netrebko nyomában lépdelő fiatal orosz szoprán, Olga Peretyatko alakítása is. Kitűnt pompás komédiázó kedvével az olasz buffóbasszus, Paolo Bordogna – Isidoro udvari költő szerepében. A bolognai Teatro Comunale zenekarát és kórusát Peretyatko férje, Michele Mariotti vezényelte.

Az idei fesztivál másik szenzációja a *Ciro in Babilonia* premierje volt. A darab lényegében Rossini első opera seriája. A zeneszerző scenírozott oratóriumnak nevezte, mivel az 1812-ben, Ferrarában bemutatott kompozíció a nagybőjt idejére készült, amikor világi operát nem volt szabad előadni. A perzsák és asszírok konfliktusán alapuló bibliai történet két főszereplője a Babilont meghódító perzsa király, Cyrus (*Ciro*), illetve a babiloni uralkodó, Belsazar (*Baldassare*). Noha Rossini a premierről hatalmas sikerként számolt be édesanyjának, évekkel később Ferdinand Hillernek ugyanerről már fiasóként mesélt. Amikor

Rossini 1829-ben hátat fordított az operaszínpadnak, a *Ciro* lekerült a színpadokról. A címszereplő a férfi szerepet éneklő kontraaltok prototípusa Rossini operáiban: ilyen Tancredi, Sigismondo és a *Semiramide* Arsacéja is. A *Cirót* ezúttal David Livermore állította színpadra – azzal az alapötlettel, hogy a biblikus cselekményt a mozi hőskorába irányítja. A némafilmekből ismert vetített szövegek, illetve jelenelek adták a keretet az opera historikus kosztümökben és kulisszák közepette zajló cselekményének. Kiváltképp tetszett a már ritkábban fellépő, 60 esztendő s lengyel koloratúra kontraalt, Ewa Podles a címszerepben, aki 1975-ben a Sevillai Rosinájaként debütált Varsóban, de 1984-ben Händel *Rinaldójában* már a MET-ben is bemutatkozott. Ma is – a regiszterváltások miatt néhol modorosnak tetsző, mégis – egyedülálló technikával énekel.

Rossini számos korai egyfelvonásos vígoperája közül idén még a *Bruschino úr* volt műsoron. A rendezést a 2004-ben alakult firenzei kísérleti színházi csapatra, a Teatro Sotterraneóra bízták, akik egy Rossini-országnak titulált szabadidőparkba helyezték a történetet, amelyben az ifjú Florville (*David Alegret*) végül túljár a bájos *Sofia* gyámjának, *Gaudenzió*nak (*Carlo Lepore*) az eszén, aki a leányt egy bizonyos *Bruschino úr* fiához akarja hozzáadni, pedig ő Florville-ba szerelmes.

Az Alberto Zedda által mintaszerűen kézben tartott, már említett *Tancredi* zárta a programot, és a parádés hangteljesítmények feledtették a díszleteket és kosztümöket. A címszerepet híréhez méltón kiváló technikával énekelte Daniella Barcellona, a szép hangú Elena Tsallagova (*Amenaide*), valamint Argirióként a rutinos tenorista, Antonino Siragusa is méltán részesedett a sikerből. A végére hagytam Mariella Devia áriaestjének méltatását. A külföldön alig ismert, hazájában annál erősebben ünnepelet olasz díva rendkívüli élménnyel ajándékozott meg. Rossini, Bellini és Donizetti operaáriákat énekeltek különleges eleganciával. *Casta Divája* felejthetetlen marad.

New York-i produkció nyert Szegeden

Az Armel Operaverseny és Fesztivál öt éves mérlege

Huszonöt különleges előadás, tizennégy díjazott és izgalmas külföldi körkép az Armel Operaverseny és Fesztivál öt éves mérlege. Bréma, New York, Rennes, Gdansk, Biel, Ostrava, Plzen, Bergen, Debrecen, Krakkó, Újvidék és Pozsony vendégjátékát is láthatták a sorozat keretében a szegedi érdeklődők és a televízió nézők. A rendezvény Magyarországon egyedülként elérte, hogy a Mezzo, az Arte és a Duna Televízió is beszámol előadásairól, s külföldi városok állnak sorba a sorozatért. Az idei ötödik születésnapot ugyancsak rendhagyó produkciónkkal ünnepelték, de szinte már készen van a 2013-as és a 2014-es fesztivál programja is.

◆ Réfi Zsuzsanna

Számos újdonsággal várta ebben az esztendőben is az érdeklődőket az Armel Operaverseny és Fesztivál. Az elmúlt években piros, nézőtéri bársonyszékekkel és fára agatott televíziókkal hívták fel Szegeden a járókelők figyelmét a rendezvényre, idén pedig hatalmas, vörösre festett oszlopok tornyosultak az utcákon, s ezek az elemek aztán a gálaest színpadán is megjelentek. A jubileumra még Armel-édesség is készült. Nagy sikert aratott a fesztivál fehér, illetve vörös színeibe csomagolt ét- és fehér csokoládé, valamint az az elegáns, ezüst naptár, amely stílszerűen a rendezvény októberi napjaival indul és egészen a következő év végéig tart. Az máris kiderül belőle, hogy a következő, 2013. évi sorozatot szintén október 6-tól 15-ig rendezik Szegeden.

A jubileumi évben az újdonságok közé tartozott a budapesti nyitókoncert. A különleges hangversenyen, október 2-án, az Uránia Nemzeti Filmszínház dísztermében Puccini-,

Verdi-, Rossini-áriák és népszerű opera-nyitányok hangzottak el, három korábbi győztes: Kristin Sampson, Balczó Péter és Haja Zsolt előadásában. Mellettük a Zeneakadémia két tehetséges hallgatója, Balga Gabriella és Vörös Szilvia is pódiumra lépett, Cyril Diederich vezényletével. Nemcsak zenével, hanem vetítéssel is felidéztek az elmúlt öt év kiemelkedő eredményeit.

Havas Ágnes, a rendezvény életre hívója és irányítója elégedett volt a nyitókoncert sikerével – olyannyira, hogy a következő esztendőben is rendeznek beharangozó estet. Úgy véli, az ötödik fesztivál nagyon jól sikerült: minden olajozottan zajlott, még annak ellenére is, hogy komoly logisztikai munkát jelentett a négy külföldi – köztük két kétszázfős – társulat elhelyezése, a próbák szervezése. Különösen azért, mert szinte az összes darab bemutatóját Szegeden tartották. A sorozatot Giordano André Chénierje nyitotta, a Szegedi Nemzeti Színház előadásában; majd

Jelenet a Halálest a családban című, díjnyertes előadásból. Képünkön balról jobbra: David Gordon, Judith Skinner, Brooke Larimer, Aaron Theno, Nora Graham-Smith

Fotó: Lafferton Zsolt

MIKSCH ADRIENN: KÉT DÍJ, HÁROM SZEREP

Tavaly különdíjas lett a fesztiválon a Zandonai-operában és A titkos ügynökben szereplő Miksch Adrienn, aki ezzel a produkcióval idén Avignonban is vendégszepelt. S bár a 2012-es megmérettetésen csak versenyen kívülként énekelte el a Halálest a családban női főszerepét, mégis kapott érte elismerést. Ókovács Szilveszter zsűritagtól, különdíj formájában. „Számos versenyen indultam a korábbi években – meséli a fiatal drámai szoprán –, szerepeltem a monte-carlói megmérettetésen, a Renata Tebaldi-versenyen, s ezekről első díjjal tértem haza. Az Armelről korábban keveset hallottam, de azért döntöttem tavaly az indulás mellett, mert itthon akartam megvetni a lábamat, a kisfiam ugyanis iskolás lett. Rádásul az is vonzó volt számomra, hogy ez a verseny kortárs darabokat szólaltat meg. Nagyon szeretem a modern műveket, s két Artisjus-díjat is átvehettem már. Mindig is vesszőparipám volt a kortárs zene – ebben jelentős szerepet játszott a zeneakadémiai tanárnőm, Sziklay Erika. Elsőnek lenni mindig sokkal élvezetesebb, mint végiggyalogni egy kitaposott ösvényen. A kortárs műveknél azt élvezem a legjobban, hogy együtt dolgozhatom a zeneszerzővel, mert ebből rengeteget lehet tanulni.”

„Tavaly az Armel versenyen a Francesca da Rimini címszerepét, A titkos ügynökben pedig Winnie-t énekelhettem. Ez utóbbi szerelem volt első látásra, hiszen amikor közzétették a címeiket, már akkor felkeltette

Foto: Laflorion Zolt

az érdeklődésemet A titkos ügynök – arra gondoltam, milyen jó volna, ha akadna benne számomra szerep. Bár eredetileg lírai szopránt kerestek, végül nem zavarta a szerzőt, hogy kicsit testesebb hanggal keltem életra a figurát. A tavalyi és az idei kortárs produkciót is zseniálisnak tartom. Mindkettőt szeretem, más-más okok miatt. Az idei felkészülés nem volt könnyű, hiszen a kiválasztott olasz énekesnő lemondta a Mayer-műben Mary szerepét, így engem beugrással kértek fel a feladatra. Háromszor annyit az énekelni való, mint a tavalyi darabban, így alaposan meg kellett küzdenem a figuráért. S mivel idén versenyen kívül

indultam, már a felkérést is megtisztelőnek éreztem, s eszembe sem jutott, hogy bármilyen díjat is kaphatok. Megdöbbentem, amikor azzal hívtak fel, vegyek részt este a szegedi díjátadó gálán...”

Miksch Adrienn a Magyar Állami Operaházban is rendszeresen fellép. Egy régi, kisebb szereppel – a Rigoletto Ceprano grófnéjával – kezdte a dalszínházban az évadot, majd a Bohémélet Musette-jeként is bemutatkozik, s aztán a Don Giovanni Donna Annája következik. Szegeden emellett az André Chénierben Madeleine-t énekelte, s lesznek koncertjei is. Brahms Német requiemje mellett operettesten is szerepel; azzal a dalesttel pedig, amelyet tavaly a Bartók Emlékházban adott elő Virág Emesével és Bretz Gáborral, más helyszíneken is bemutatkoznak. Szívesen kipróbálná magát még Wagner-nótalakokban vagy az egyik kedvencében, Weber Bűvös vadászában, s számos Mozart-szerepben.

európai bemutatóként került színre William Mayer Halálest a családban című darabja, amelyet a New York-i Center for Contemporary Opera társulata adott elő. A plzeni teátrum Philip Glass Fegyvergyarmaton című darabját vitte színpadra magyarországi bemutatóként, s szintén először hangzott fel nálunk Aleksandra Vrebalov Milevája is, a Szerb Nemzeti Színház előadásában. A záróprodukció pedig ősbemutató volt: Roland Baumgartner Mária Teréziája, a Szlovák Nemzeti Színház előadásában.

A Bernard Fivre D'Arcier vezette zsűritől a legjobb produkciónak járó díjat Alföldi Róbert rendezése, a Halálest a családban kapta, és a tengerentúli társulat produkciójára szavaztak a legtöbben a fesztivált közvetítő Arte Live Web honlapján, így az alkotók elnyerték a közönségdíjat is. A legjobb női előadó a grúz Viktoria Markarján lett, aki a Mileva főszerepét énekelte; a legjobb férfinak járó elismerést pedig a francia Phillippe Brocard vehette át, aki szintén a Halálest a családban című operában lépett színpadra. Különdíjban részesült a fesztivál élő közvetítéseit már négy esztendeje rendező Petrovics Eszter, aki lapunk megjelenése idején is vágja azt az összefoglalót a versenyről, amelyet a Mezzo jövő év elején sugároz majd. Aki pedig még részletesebben kíváncsi az egyes produkciókra, az még 2013 áprilisáig az Arte Live Webben utólag is megtekintheti az előadásokról született felvételeket.

A fesztiváligazgató, Havas Ágnes egyik kedvence a fesztivál darabjai közé utolsóként bekerült Mileva volt. Sajnál-

ta, hogy az újvidéki produkció nem kapott díjat, pedig sokáig fej-fej mellett haladt a közönségsvavazáson győztes Halálesttel. Szintén remeknek tartotta az André Chénieret, s a Philip Glass-darabot előadó zenekarnak is szíve szerint adott volna valamilyen elismerést. Havas Ágnes úgy véli, Szegeden jó helyre lelt a fesztivál, az itt élők szeretik a sorozatot, sokan voltak kíváncsiak az előadásokra. Örül a kulturális kormányzat figyelmének is: idén Balogh Zoltán, az emberi erőforrások minisztere is megnézte az egyik produkciót, a Giordano-darabot. „Jól érezzük magunkat itt, és szépen bánnak velünk. Mindez nem feltétlenül a büdzsé nagyságán, hanem emberi hozzáálláson múlik. Szép a színház, a külföldiek imádják, jó hangulat van a városban, mindig süt a nap” – tette hozzá. „Büszke vagyok rá, hogy az öt éves születésnapon olyan eredményekről számolhatok be, amelyekről talán egyetlen más magyar fesztivál sem, hiszen a sorozatunkat meghívta Avignon és Plzen is. Jövő nyáron ismét bemutatunk egy idejű produkciót a francia városban, 2014-ben pedig az egész fesztivál színre kerül Avignonban is. Szintén jelentős eredménynek érzem, hogy a Duna Televízió mellett a Mezzo és az Arte is minden évben beszámol a fesztiválról.” Már a 2013-as és 2014-es sorozat tervei is készen vannak, ráadásul jövőre is több a jelentkező színház, mint ahányan a fesztiválban helyet kaphatnak – mondja befejezősül Havas Ágnes.

CECILIA BARTOLI: MISSION
I Barocchisti, Diego Fasolis

Cecilia Bartoli csodát művel. Már azt hinnénk, hogy finom szopránjának minden regiszterében elgéppuskázta az összes barokk szekvenciát, és semmivel sem tudja meghaladni önnön virtuozitását, de tévednünk kell. Csodálatos módon tör ki a Mission című concept-album a megszokott tematikus áriakorongok köréből. A művész maga ül könyvtári olvasólámpa alá, maga fedezi fel a „no name” Agostino Steffani életművét. És, ha igaz, maga kreálta a velencei Donna Leonnal krimi e komponista sztorija köré. A Paradicsom ékszeri egyszerre jön ki hat világnyelven, a CD-kiadvány könyvecskéje luxus minőségű képregegy, természetesen videórélér és külön minisite támogatja a projektet. Mármost azt kellene eldöntenünk, hogy felesleges cafrang-e mindez? Magam a főlösslegességre szavazok. Sajnálom, de Steffani tizenkét operájának részleteiről vakteszten aligha mondanám meg, hogy nem a hozzá képest konstans világsztár Vivaldi vagy a két Scarlattti valamelyik darabjából valók-e. Se forma, se szerzői karakterizálás vagy invenció nem ragad meg. Ami torkon fog és el nem enged: az interpretáció ereje. Bartoli nehezen jellemezhető hangja még a lassú, álmodó tételekben sem nélkülözi a fokozhatatlanság expresszívóját. Bravúros levegők, futamok, figurák és ugrások torlasztják az áriasort mint tornamutatványt, és az I Barocchisti is vonósörök kilométereit rongyolja le. Miközben szellemes-egzotikus kasztanyet-tremoló zár, már tudom, miért a legnagyobb bajom az öröömöm is ezúttal: ez a művésztáb bárkinek bármilyen kéziratát érdekesre tudná felöltöztetni. A kiválóan marketingelt „uszály” mennyivel jobban mutatna, ha nem egy epigont kívánna a kánonba emelni, hanem egy valódi zseni művével törné át a közöny tűzfalát! Az lenne csak igazi bravúr és misszió. *Ókovács Szilveszter*

Decca – Universal
478 3542-4

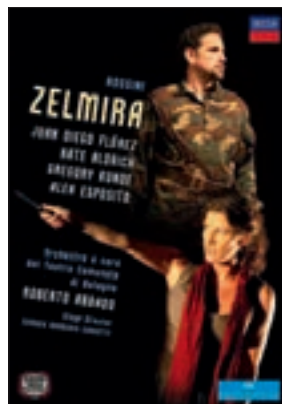

MOZART: DON GIOVANNI
D’Arcangelo, Pisaroni, Damrau, Villazón,
DiDonato, Mahler Chamber Orchestra,
Yannick Nézet-Séguin

Mozart muzsikájának hallgatása után mindig maradéktalan jó érzéssel áll föl az ember. Most is ez történik. A fiatal kanadai karmester, Yannick Nézet-Séguin életkorát meghazudtoló fölkészültséggel (és ennek megfelelő nemzetközi sikerekkel a háta mögött) nagyszerű lemezt készített. Az irányítása alatt megszólaló – a Mahler Jugendorchesternek a korhátárt túllépő muzsikusaiból, 1997-ben alakult – MCO (Mahler Chamber Orchestra) épp ezzel a darabbal aratta első nagy sikerét az Aix-en-Provence-i fesztiválon. A Baden-Baden-i Festspielhausban, 2011-ben rögzített előadás igazi színház. Élvezetes, újszerű: a recitativók néhol a beszédhangig átvezetve, az áriák és az együttesek is lendületes élményt varázsolnak a hallgató szobájába. Cím szereplőként Ildebrando D’Arcangelót halljuk. Mozart áriákat tartalmazó 2011-es szólólemezéről tavaly meglehetősen rossz véleményét formáltam e hasábkon. Most meglepett. Mintha nem ugyanazt az énekest hallanám. Don Giovannija sziporkázó, szerepfarmálása ezerszínű, hangjának volumene lehenyerlő. Íme egy valódi énekes színész, aki ha színpadot kap, átlényegül Don Giovannivá, ahogy a figurát Mozart megálmodta. Nagyszerű és nagynevű énekes társai – a Don Ottaviót éneklő Villazont kivéve, akinek olaszos technikai megoldásait nem tartom a bécsi iskolához illőnek – szenzációs partnerekként keltik életre Mozart mindenkor elgondolkodtató darabját. Diana Damrau Annájával vagy Luca Pisaroni Leporellójával (New York-tól Glyndebourne-ig ő most a legkeresettebb megformálója a szerepnek) kapcsolatban is indokoltak a felsőfokú jelzők. Még egy szempont: a zenebarát kivételesen igényesen szerkesztett, esztétikus kiadványt vehet kézhez. Akár a karácsonyfa alatt is jól mutathat. *Bátori Éva*

Deutsche Grammophon – Universal
477 9878

ROSSINI: ZELMIRA
Flórez, Aldrich, Pizzolato, Esposito, Teatro
Comunale di Bologna, Robert Abbado,
Giorgio Barberio Corsetti

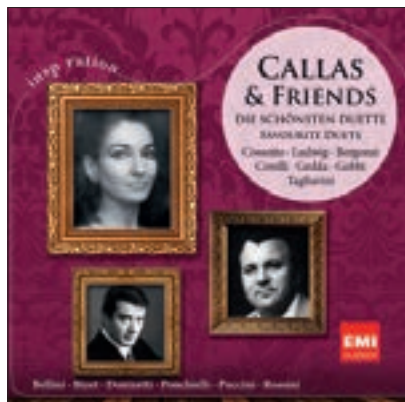

Az Olasz nő Algírban, A sevillai borbély, az Otello, a Hamupipóke, az Ory grófia, a Tell Vilmos – vagyis a remekművek – közé becsúszott egy közepesen alig jobb alkotás. A kétfelvonásos Zelmirát a nápolyi San Carlo Operaházban mutatták be, 1822-ben. Ha egy kutatóközpont, egy fesztivál valamely szerző életművének szenteli tevékenységét, akkor természetesnek vehetjük, hogy a zsenéket vagy a sürgető pénzhiány inspirációjára keletkezett alkotásokat is felfedezi. Amint a 44-45. oldalon olvashatjuk, a pesarói Rossini Fesztivál épp ezt teszi. Így került a 2009-es programba a Zelmira, amelyből DVD készült, a társkiadó a fesztivál. Túl azon, hogy a felvétel dokumentálja, hogy a Zelmira élőben megszólalt a legautentikusabbnak mondható helyen, a perui tenor, Juan Diego Flórez számára újabb virtuóz feladatot találtak a szervezők. Újat, ritkán láthatót, de szerepfarmálás tekintetében sokkal egységibbát, mint a minap a londoni Covent Gardenből a Mezzo zenei csatornán sugárzott Sevillai borbélyban Almaviva gróf szerepe, amelyben valósággal lubickolt. A Zelmira antik történetéhez hasonlóan bonyolult, főlösslegesen kanyargós sztori kevés van az operadalomban. Különböző félreértések miatt lényegében mindenki mindenki ellen van – foglalhatjuk össze a cselekményt, ha nem akarunk belebonyolódni a mesébe. A címszerepet éneklő amerikai mezzo, Kate Aldrich – ha nem is olyan bravúros énekesnő, mint factársá, Joyce DiDonato – jóval a hazai „kinálat” fölötti színvonalat képvisel. Giorgio Barberio Corsetti rendezése a német iskolát követi, csak kevésbé szellemesen. 20. századi katonaruhákba öltözteti a kórust, a mennyezetre szerelt tükörfelület sokasítja a létszámot – szükségtelenül.

Albert Mária

Decca – Universal
074 3465

**CALLAS & FRIENDS:
FAVOURITE DUETS**

Olyan egyszerű rászerezteni egy kiadványra, hogy „...és barátai” – pláne, ha az illető művész már elhunyt. Ez a marketinges fordulat Maria Callas esetében megdobja az eladást – hogy aztán az előadásnak van-e ehhez bármi köze, már homályba vész. A legendás szoprán exkluzív kiadója sokadszor randomizálja a teljes albumok legszebb pillanatait. Ezúttal négy tenor, két mezzo és két ikonikus bariton avaszsál barátá, miközben jól emlékszünk a valódi Callasra, a sztárra és a magányos párizsi dámára is; közös vonásuk a zárkózottság és a szomorúság volt. Mindenesetre e lemezen megint elszörnyedhetünk, miként lehetett évtizedekig a kimunkálatlan Tito Gobbi a baritonkirály, Carlo Bergonzi sustorgós tájshólását miért tűrte a producer, a lírai Nicolai Gedda ugyan kinek jutott eszébe Don Joséként... De ne hibákkal, fura téveszmékkel törődjünk, hisz Callas zsenije a duettekben is rögtön felragyog. Ami nem való neki (Carmen) és ami szinte rá iratott (Tosca), ugyanazon a hőfokon ég, feltűnik a matéria könnyes lírája és az azonnali robbanás képessége. A ritka soprano sfogato maga. Még a manapság nagyon másképp közelített Rosinára is igaz ez: Callas repertoárjának egyetlen komikája lép elé. Fioritúrák kiénekelve, portamentók ugyan bőven mérve – de ott kacsint és fúti magát a gyámapai börtönből kitörni vágyó mardárka. Talán érthető, hogy az etalon Toscaból kapjuk a legtöbbet: fél felvonáson át szól a kevésbé felkapott sztereo felvétel Georges Prétre keze alatt. A gyilkosan szemlélődő tempók dacára meg nem mondanám, hogy a címszereplő egy évvel később visszavonul. Tökéletes alakítás, és a szépelő Bergonzi, a fentebb elmarasztalt Gobbi minősége csak még kontrasztosabbá teszi a csodát. Maria Callas barátai a minőség operarajongók maradnak. *Ókovács Szilveszter*

EMI Classics
6361092

ELINA GARANCA: ROMANTIQUE
Bolognai Városi Színház Zenekara,
Yves Abel

Látványos éresnek vagyunk tanúi Elina Garanca hallgatása közben. A nadragszerepes könnyű szopránból nemcsak hiteles Carmen vált – aki természetes szexepiljével, lehegerlő muzikalitásával és atombiztos magasságaival hódít –, de mára a romantika más, mélyebb bugyraiba is alászállni képes. A litván énekesnő „tiszteletbeli” szlávsága Csajkovszkij Orleáni szüzenek nagy nyeresége: az ő Johannája ugyan nyugatos vonalvezetésű, de tűnődő pillanataiban az orosz kormosság is megbűjlik. Bár e lemez is megpróbál konceptuálisnak tenni, valójában szerelem és kétségbeesés között lavíroz minden operaszüzsé – tehát bármi belefér. Garanca viszont jó néhány különlegességet választ, és az anyag szeretétén túl itt sem lehet nem észrevenni a „hasonlítgatás” elkerülésének szándékát. Már Nicola Vaccai Metodo pratico című énekiskolája is kikopott az akadémiákról, operáiból aligha játszik bárki. Éduard Lalo Ys királyából csak a tenorok némelyike énekli a kis balladát; Charles Gounod Sapphóját betakarta az idő és Sába királynőjét sem a hiperszenzibilis francia szerzőhöz kötjük. Nos, e művekből mind szemezget az énekesnő. Apropó, francia opera: a lemez hangsúlyos első darabja, a mezzók nagy Donizetti-siker-áriája, a Kegycsnő Leonórája is francia verzióban szól meg. A karcsú, fényben tartott ívelés, a szövegérzékeny interpretáció igen illik Elina Garancahoz. Amihez ma még kevés, vagy tán sose lesz elég dús hangja, az a nagyvad: Delila. Legalábbis az elődök diktálta hangzáseszmény a Csókária pianóiban is egy féken tartott gigantikus mezzoszopránt tételez fel, nem lírait. Garanca megoldásai itt is gyönyörűek, hiányzik azonban a közép- és mélyregiszter mögé érzett nagy tartaléka.

Ókovács Szilveszter

Deutsche Grammophon – Universal
479 0071 9

CHRISTIANE KARG: AMORETTI
MOZART, GLUCK, GRÉTRY ÁRIÁK
Arcangelo Ensemble, Jonathan Cohen

Két időszzerű társalgási téma adódik manapság: a klímakatasztrófa és a lemezpiac haldoklása. Németország ellenáll a már-már önbeteljesítő jóslatnak, az eladások piackutatók szerint nem csökkennek. Egy fiatal énekes pályaindulásának legjobb dokumentuma ma is a lemez, így elkészült Christiane Karg második portrélemeze – Amoretti címmel. A német szoprán az egyik legjobb iskolában nevelkedett: a salzburgi Mozarteumban, majd Veronában, végül a Hamburgi Operaház stúdiójában tanult. 2006-ban debütált a Salzburgi Ünnepi Játékokon. A lemezen közreműködő Arcangelo együttes alapító karmesterével, Jonathan Cohennel Glyndebourne-ban ismerkedett meg. Az együttműködés során tervezték ki, hogy mi kerüljön a CD-re. Karg első megszólalásánál – a Mozart La finta semplice-jéből való ária adja a lemez címét – mintha a még szubrett szerepkörben járó Rost Andreát hallanánk. Hajlékony és éteri tisztaságú hangon könyörög Rosinaként a szerelem pajkos angyalához, hogy ne sebezze meg a szerelem nyilaival. Mozarttól a keveset játszott művek – Ascanio Albában, Lucio Silla, Mitridate, Pontusz királya – áriái kerültek a lemezre. Érdeklenség, hogy a Mozart-kortárs francia komponista, a mellőzött Grétry három áriával is szerepel – más CD-ken ezeket hiába keressük. A csupa fiatal „topmuzikusból” álló, Arcangelo együttes útját érdemes lesz követnünk. Példamutató rugalmassággal dolgoznak: egy magánháznál szervezett estélyen éppúgy perferkt koncertet adnak, mint egy „igazi” hangversenyteremben. Alapító karmesterükről Kelemen Barnabás azt mondta: Jonathan Cohen a világ legjobb karmestereinek egyike. Elfogult – gondoltam. 2012 nyarán a Kaposfesteren – ahol inkább csellista és csembalista minőségben volt vendég – meggyőzött: Kelemen nem túlzott. *Albert Mária*

Berlin Classics – Karsay és Társa
885470003894

SMETANA: AZ ELADOTT MENYASSZONY
Burešová, Juhás, Benci, Voráček, Beláček,
BBC Szimfonikus Zenekar és Kórus,
Jiří Bělohávek ★★★★★

Feltehetjük a kérdést: vajon miért tudott kitörni az elszigeteltségből a közép-európai opera egy része, és miért nem a másik, például Erkel Ferenc munkássága? Többféle válasz adódik: az egyik megoldás feltétlenül a közlés módjában rejlik. Smetana, Dvořák, Janáček művei azért lehetnek folyamatosan jelen a világ jegyzett operaszínpadain, mert hiteles és magas minőségű előadásokban találkozhat velük a közönség. A Harmonia Mundi új albuma ékes bizonyítéka e feltételezésnek. Az egyik legjobb zenei társulat, a BBC Szimfonikus Zenekar a volt vezető, ma tiszteletbeli karmester, a kitűnő Jiří Bělohávek vezényletével vette fel Smetana vígoperáját. Az eladott menyasszonyt. A kórust is a BBC adta, a szerepeket azonban egytől egyig cseh énekesek szólaltatják meg. Nem befutott sztárok, nem is ifjú csillagok, hanem remek, Csehországban elismert és foglalkoztatott művészek. Tiszta, és főként egészséges, a szerepekhez illő hangok formálják meg Masenka, János, Vencel szölamait. Nincs tévedés, mindenkinek az van kiosztva, amit képes a legjobban elénekelni. Smetana muzsikája magával ragadó: mintha egy könnyű selyemszövet lenne csillámló aranyszálakkal kihíméazve, az erőteljes, dús szimfonikus hangzást úgy színezi át a folyamatosan jelen lévő népzene. Súlyos utalások helyett üde kidolgozás – ha előtűnnek a drámát jósó konfliktusok, azokat is irónia hatja át. Smetana arányérzéke pompás. Nem kevésbé példamutató a dirigensé, aki sodró lendületű nyitánnyal, plasztikusan hangzó kóruszámokkal szó szerint bearányozza a hallgató napját. Nemcsak az audiofilek polcán van helye az albumnak, hanem bárkinek, aki tartalmaz, bár derűs élményre vágyik e zord téli napokban.

Albert Mária

Harmonia Mundi – Karsay és Társa
HMC 902119-20

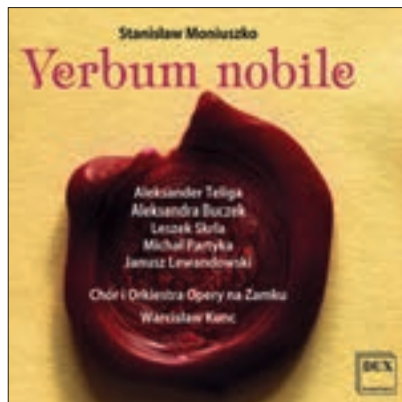

JANÁČEK: JENŰFA
Mattila, Silja, Randova, Silvasti,
Hadley, Covent Garden Ének- és Zenekara,
Bernard Haitink ●●●●●

A szereposztás, a zenekari hangzás a helyhez, a Londoni Királyi Operaházhoz méltóan pazar. Teljes, szinte fizikai élményt jelent, ahogy Anja Silja az első felvonásban kimondja a drámát „begyűjtő” szavakat: „csak ha Števa nem iszik többet...” Olyan szerencsés vagyok, hogy énekelhettem a címszerepet Silja mellett. Nagyszerű Sekrestyésné (Kostelníčka). Bár nem fiatal már, és ez valamelyest az orgánumon is mutatkozik, de művészóriásról lévén szó, képes a hiányosságot a szerepformálás sokszínűvé tételére fordítani. Sajnos Karita Mattila – akit más szerepeiben ösztintén csodálok – Jenůfaként sokkal kevésbé meggyőző. Valamiért elmarad a dráma, az örület és a valóság közötti kiszámíthatatlan ide-oda billegés, amit pedig Katja Kabanova hasonlóképp tébolyalt terhelhet magán oly érzékletesen ábrázolt. A „fiúk” nagyszerűek. Ahogy Jorma Silvasti (zárójelben jegyzem meg: ő lesz a Savonlinnai Fesztivál új művészeti igazgatója) mulatni tud, majd néhány jelenettel később összeomlik tettének felismerése miatt. Ahogy Jerry Hadley a második felvonásban rebegve próbálja meggyőzni Jenůfát tiszta és segítő szándékkal teli szeretetéről. Iskolapéldái a dinamika mesteri kezelésének. De a legélvezetesebb mégis a Bernard Haitink keze alatt megszólaló dús zenekari hangzás, a belőle kibúvó klarinét népzenei motívumaival, éteri hegedű- és bársonyos csellósólóival – előkészítendő a mindent eldöntő Jenůfa-Laca duettet. A crescendók, fölfelé ívelő kromatikák, amelyekkel a hallgatót eljuttatja a dráma megértéséhez. Akik itt élünk, szláv népekkel körülölelve, zsigereinkben érezzük zenéjükét, amely a mi néha szélsőségesen emocionális mivoltunkhoz oly közel áll.

Bátori Éva

Warner Classics – Magneoton
2564 60586

MONIUSZKO: VERBUM NOBILE
Teliga, Buczek, Skrla, Pertika,
Lewandowski, Opéry na Zamku,
Warcislaw Kunc ●●●●●

Hasonlóan az átlagos, de talán az átlagnál tájékozottabb zenebaráthoz is, alig tudok valamit a Chopin-kívüli lengyel zenéről. Pedig milyen gyöngyszemeket tartogat számunkra ez az alig ismert terület az operairodalomnak! Az első számú lengyel kiadó, a Dux új albuma egy sorozat harmadik darabja. A Verbum nobile előtt a Filsz (1858) és a Paria (1859) című darabok felvételét 2009-ben és 2010-ben jelentették meg. Stanislaw Moniuszkót (1819–1873) a zenetörténészek „a lengyel Erkelnek” szokták nevezni, mert Halka című 1846-os operájával megteremtette a lengyel nemzeti operát. Termékeny zeneszerző volt: tizennyolc operát, tizenegy operettet, háromszáz dalt és igen sok egyházi művet írt. 1861-ben mutatott be a Verbum nobilit (Az adott szó) a varsói Wielki Színházban – vagyis az operaházban – amelyet ő vezetett 1858 óta. Jól ismerte saját közönségét és a patrióta érzelmeket, ezért Jan Chęcinski (aki nagyszerű librettófordító és drámaíró volt) olyan operát alkottak, amely rögtön elsőpró sikert aratott. Ám a sikerszeria nem virágozhatott ki az 1861-ben fellángoló politikai nyugtalanságok miatt. Ezt a CD-t is csak Warcislaw Kunc karmester Moniuszko-rajongásának köszönhetjük. A már említett sorozat másik két darabját is ő vezényli, sőt kastélyszínházában bemutatta Moniuszko valamennyi operáját, és megalapította a Vivat Moniuszko fesztivált. A mű története egyszerű. Az apai adott szó (Verbum nobile) miatt a fiatalok szerelme veszályba kerül. Vígoperai furlangok eredményeként persze mégis egymáséi lehetnek. A zenei anyag igen tetszetős: fergeteges nyitány és finálé keretezi az egyfelvonásos operát, az énekesek is jók. A csodaszép szopránária népzenei tónusa a Ruzsalkát juttatja a hallgató eszébe.

Bátori Éva

Dux – Karsay és Társa
DUX 0783

BIZET: CARMEN

Kožená, Kühmeier, Kaufmann, Smoriginas, Unter den Linden Opera, Berlini Filharmonikusok, Sir Simon Rattle ●●○○○

Rattle teljesen elvész a részletek közt. Minden ropant kiművelt, makulátlanul finom, végletekig kidolgozott a zenekari játék, ám a lényeg sehol. Nem esik jól kimondani, de ennél súlytalanabb, unalmasabb Carment elképzelni is nehéz. Kožená szépen énekel, diszkréten mély, finoman testes hanggal, de nem Carmen, sokkal inkább egy iskolai vagy tempolomi kórus óvatos szólistája. Genia Kühmeier szép, ízes Micaëla. Jonas Kaufmann emocionális Don José lehetne egy jól vezényelt Carmenben. Costas Smoriginas gyenge Escamillo – értem, hogy nincs megfelelő színvonalú mély basszus, de vannak jó basszbaritonok. Térjünk vissza Koženához! Nem az alapkarakterrel van baj, hiszen a művészet lényege az illúzió és az egyéni megoldás. De a féktelen, destruktív cigánylány nem lehet ilyen kontrollált és hűvös. Vajon e kétségkívül nem kis kaliberű karmester tényleg ilyennek látja a Carment? Fritz Oeser rekonstrukcióját dirigálja elhagyott részekkel, de az eredeti Carmen sehol sincs. Karajan, Abbado és még párán ráleltek, ő nem. Túlcizellált, idegen ideálok valósulnak meg, s a lényeg teljesen elvész. Erő, spontaneitás sehol. Egykori Fidelioja már vészesen magában rejtette ezt a tendenciát, de még eleven, kereteken belül polifozott és kiegyensúlyozott volt. Ez most szinte elfogadhatatlan. Micaëla például a nőiesség lehetőségében is pozitív karakter, felelőtlenség és destrukció terén ellenpólusa Carmennek, de általában szürke, aszexuális beállításba kerül. Kožená a legprűdebb Micaëla-beállításon is túlesz. Pedig ki lehetett volna hozni belőle egy hozzá is és Carmenhez is illő, lélektanilag elképzelhető megformálást. Igényes zenélés terén magas, a stílus illetően azonban alacsony a megfelelő pontszám.

Zay Balázs

EMI Classics
4402852

VERDI: ERNANI

Penno, Mancini, Taddei, Vaghi, RAI Zenekara és Énekkara, Fernando Previtali

Fernando Previtalihoz közel állhatott az Ernani: 1950-es bejátszásában elemében van. A zenei gondolatok rendre életre kelnek, dinamikusan bontakozik ki pálcája alatt a mű. Az 1951-es Cetra Verdi-gyűjtemény egyik kiemelkedő darabja ez. Gino Penno kiváló tenor, a Lauri-Volpi féle erőt csak szükség esetén alkalmazza, egyébként finom, disztintvált. Don Carlo szólamát Giuseppe Taddei ízesen, izlésesen énekl. Caterina Mancini Elvirája eleven, erőssége inkább a mélyebb regiszterekben rejlik. Giacomo Vaghi Silvája áttelt és szép, de hangjából eredően a kontraszt Don Carlóval kisebb, mint erőteljesebb, mélyebb orgánumú basszusok esetében. Az opera ideális előadása ez, a felvétel is felülmúlja a korabeli átlagot és a jubileumi sorozat legtöbbszörét.

ZB

Warner Fonit – Magneoton
2564661436

VERDI: LUISA MILLER

Kelston, Lauri Volpi, Colombo, Vaghi, a RAI Ének- és Zenekara, Mario Rossi

Jelentős mértékű húzás (ami 1951-ben még bevett volt), és az akkori Cetra-felvételeknél is gyengébb hangzás. Ugyanakkor ennek az egy nap alatt felvett lemeznek sajátos bája van. Rossi biztosan, világos elképzeléssel vezényel, így a mű tiszta formákkal bontakozik ki előttünk. A zenekar a hangszerzőlökkel tűnik ki. Kelston (mint Luisa), ha nem is Caballé-finomságú, de felkészülten és átéléssel énekel. A pályája végéhez közeledő, Rodolfót éneklő Lauri Volpi hangja még félelmetesen erős. Ugyanakkor eléggé éles, nyers, sőt olykor durva. Ám jelenség, nem vitás. Colombo és Vaghi (mint Miller és Walter) egyaránt jó, míg a Wurmot éneklő Baronti hangja kissé híg. Bár sok szempontból nem kompetitív Maag és Maazel lemezeivel, erényekben gazdag, varázslatos hangulatú dokumentum.

ZB

Warner Fonit – Magneoton
2564661615

VERDI: A KÉT FOSCARI

Vitale, Bergonzi, Guelfi, Lombardo, RAI Milánói Ének és Zenekara, Carlo Maria Giulini

Gyengébb felvétel, mint várnánk. A nem sokkal korábban tenorra váltott Carlo Bergonzi hangja és modora még nem alakult ki, előadását egyfajta szenvelgés jellemzi, ami elég egyhangú. Giulini precíz, de nem leli a pulzust. Későbbi finomsága és precizitása már érződik, talán ennek jele a gyakori szögletes hajlítás, de nem sikerül megelevenítenie az előadást. Vitale igen jó, Guelfi és Lombardo pusztán jók, de nem bontakoznak ki eléggé. A felvétel hangzása sem ideális. Az egész előadás statikus, afféle állókép egyetlen drámai helyzetről. Giulini finomsága illenék a darabhoz, akárcsak Bergonzi később megtalált elegáns, lírai hangja. Kár, hogy később, éretten egyikük sem vette fel a művet, amely egyébként oratórium-jellegű – eltérően a vele csaknem egy időben keletkezett Ernanitól.

ZB

Warner Fonit – Magneoton
2564661434

PLÁCIDO DOMINGO: SONGS

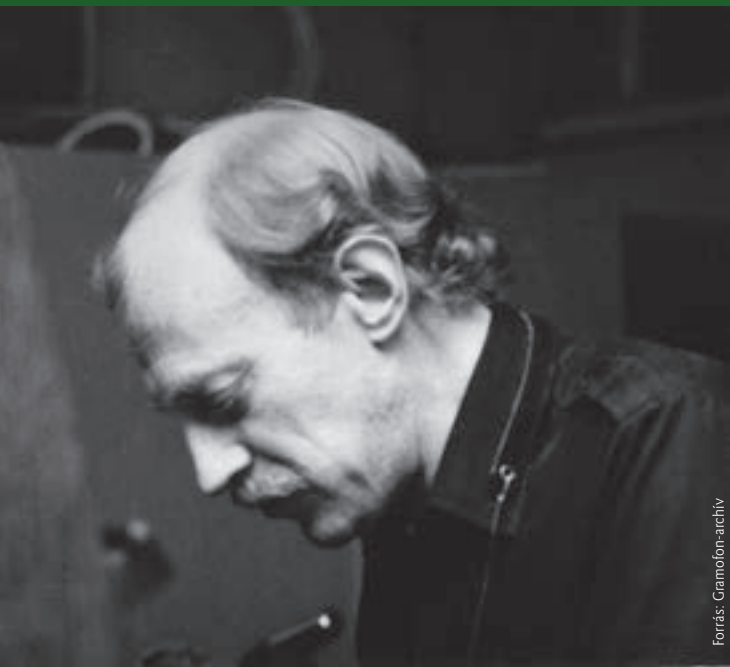
●●●●○

A maestro naptára még most is telve: énekel, vezényel, versenyét szervezi és olykor lemezt készít. Az új CD-je habkönnyű, andalító és boldogító. Ismeretlen összeállítású szalonzenekar kíséri – bevált koncertkarmestere, Eugene Kohn vezetésével. Akárcsak játszanak, jó társai az énekesnek. Domingo stílusérzéke a könnyű műfajban is páratlan – tudtuk ezt a három tenor-show-k ráadásszámai, az édes-bús nápolyi dalok, a zarzuela áriák előadásai alapján. A korongon 14 igazi sláger van: némelyiket egyedül énekl, némelyiket duettben a jelen fiatal sztárjaival. Bizsergető az ismert Jacques Brel-számot, a La Chanson des vieux amants-t a „böllénytel” és az ifjú csillaggal, ZAZ-zal vagy a Titanic című film dalát Megan Hiltyvel kettősben meghallgatni. A Besame mucho-ban Chris Botti a partnere: a Keresztapa fájdalmas Parla piu pianója elmeséli az egész filmet.

AM

Sony Music
88691934932

Regős István emlékezete

Forrás: Gramofon-archív

Regős István negyven éven át tanított a Zeneakadémián zeneelméletet, jazztörténetet, szolfézst, zongorát, később zenekari gyakorlatot. 1972-ben még zongoristaként végzett Gonda János tanítványaként, a nyolevanas évek végén azonban szaxofonra váltott, és az ezredfordulóig szinte kizárólag e hangszeren volt hallható. Pedagógusként, zenekarvezetőként és komponistaként is dolgozott. 2012. március 24-én bekövetkezett haláláig jelentős szereplője volt a hazai jazzéletnek. Összeállításunkban pályatársai emlékeznek a 2012. évi Gramofon Magyar Jazz Díj posztumusz kitüntetésére.

Nesztor Iván – dob, gitár, furulya

1971 óta ismertem Regős Pistát. Erős jellemű, hajlíthatatlan, művelt és intelligens ember volt ezen tulajdonságoknak minden előnyével – ami az emberi kapcsolatokat illeti – és minden hátrányával az érvényesülés terén.

Előadóművészi kvalitásai ellenére viszonylag zárkózott életet élt. Az önreklámozás idegen volt tőle, és ennek következményeként utolsó éveiben bizony kissé mellőzöttnek érezte magát. Nem szeretett panaszkodni, de nekem néhányszor beszélt erről. Volt tanítványaitól, korábbi partnereitől, a szakmától több lehetőséget várt. Az utóbbi 5–6 év viszonylagos „kényszerű magányában” tovább mélyítette zenei tudását.

Lassanként kinyílt számára egy csodakapu, a szabad képzettség – általa korábban kissé jegelt – zenei világa. Képességei és érzékenysége a legmagasabb régiókba emelkedtek az utóbbi időben. Ezen utolsó korszakában partnere, segítője lehettem két, jelenleg kiadatlan duófelvétel és két szabadzenei koncert során, melyeknek „előidézőjeként” működtem. Egyedülálló élmény volt mindannyiunk számára 2012 januárjában a Fonóban létrejött hatórányi szabadzenei performansz. Ennek eredménye az idén tavasszal általam megjelentetett Együttműködés című CD zenei anyaga.

Előkészületben van egy újabb válogatás is, az akkor felvett zenéből. A huszonegyedik órában sikerült megörökítenünk Regős István zseniális művészetét.

Cselik Gábor – zongora

Sokat gondolkodtam rajta, mit oszthatnék meg az olvasókkal közös élményeinkből. A rengeteg történet közül vajon mi alapján válogassak? Végül arra az elhatározásra jutottam, hogy nem ragadok ki meghitt pillanatokot, nem idézek fel nagy nevetéseket, és nem hozom vissza közös koncertjeink hangulatát. Ehelyett szeretném megosztani azt, amit kedves Barátom, életével, életében képviselt, és nekem is tanított.

Az egyik legfontosabb dolog, amit tanultam tőle a közös koncertjeink és a zenéről való beszélgetéseink során, azóta is mélyen elgondolkodtat. Ez pedig nem más, mint a zene és a beszéd kapcsolata, hasonlósága. Azé a beszédé, amit – többnyire – mindannyian arra használunk, hogy megértessük magunkat a külvilággal, közöljünk valamit, netán önálló véleményünk legyen valamiről, és ezt másokkal is meg tudjuk osztani. És ahogy a zenének, úgy beszédünknek is ritmusa, hangmagassága, hangszíne, „dallama” van. Talán nem túlzás kijelenteni: mindkettőnek lételeme a csend és a szünet. Tehát aki hangszert fog a kezébe, úgy kell gondolkodjon, mintha egy olyan nyelvet kezdene el tanulni és használni, amelyet nemcsak itt a Földön, hanem az egész világegyetemben „értenek”! Ha kissé elcsépelet is, de ilyen értelemben talán még igazabb a megállapítás: a zene tényleg határtalan. Ne felejtjük el ezt a gondolatot,

mert úgy érzem, a zenésztársadalom nagy része figyelmen kívül hagyja, vagy egyszerűen csak nem tudatosítja magában eléggé a zene talán egyik legfontosabb hivatását. S hogy ezáltal mit adunk át a közönségnek, a tanítványoknak, ez egyszerre kiváltság, és felelősség.

Mint a nagy példaképet: Bartókot, őt is fűtötte az egészséges lokálpatriotizmus és hazaszeretet. Emlékszem egyik közös zenehallgatásunkra, mikor még távolról ismerkedtem a zenével, egyszerűen megjegyezte: „Hát nem érzed? Ennek a zenének magyar föld szaga van!” Akkor még nem értettem... Most is csak úgy mondanám, kezdem érteni, mennyi mindent lehet elmondani, lehet kifejezni a szavak nélküli világban, „csak” a zenével. Nos, Ő volt az, aki erre először felnyitotta a szemem. Örök hálával és köszönettel tartozom érte.

Csuhaj-Barna Tibor – nagybőgő

Regős Istvánt 1987-ben, a szombathelyi jazztáborban ismertem meg, majd három éven keresztül zenekari gyakorlat tanárom lett a jazz tanszakon. Saját zenekarába 1992 őszén hívott, és két-három év megszakítással haláláig én lehettem formációinak nagybőgőse.

Kivételes stílusérzéke, hatalmas repertoárismerete, a zene iránti alázata mind, mind kiapadhatatlan forrása volt a vele muzsikálóknak. Emberi kvalitása, őszinte, egyenes jelleme, szerénysége miatt rengetegen tisztelték, de a mai zenei

világban való érvényesülést ezek a tulajdonságok nem igazán segítették, így a tehetségéhez mért helyét soha nem tudta elfoglalni a magyar zenei palettán.

Amikor visszaemlékszem rá, a többi közt az a történet jut eszembe, mikor egy volt növendéke kérésére valahová vidékre, egy csárdába hívtak minket játszani duóban. Céges rendezvény volt, ahol egy ünnepi vacsora alá, mellé kellett jazzt muzsikálni. Köztudott volt Pistáról, hogy jazzt bármikor, slágerzenét viszont soha nem játszott. Mikor megérkeztünk a helyszínre, kérdeztem a pultost, hová pakoljunk, ő rámutatott az üres térre, és mondta: „Ide, itt lesz a táncparkett”. Összenéztünk, Pista szemében értetlenség és félelem tükröződött. Az est a megbeszéltek szerint zajlott, a társaság ünnepelt, vacsorázott, mi pedig játszottuk a szebbnél szebb jazzstandardeket. 11 óráig szólt a mandátumunk, kicsivel korábban kezdtek megélni a vendégek, és az addigi passzivitás után szállingózni kezdtek a táncparketre. Percek alatt benépesült a tér táncoló párokkal. Ekkor az egyik – már nem teljesen józan – ünneplő odalépett Pistához, és így szólt: „Játsszátok a Pedró kocsmáját!”

Megfagyott a levegő Pista körül. Lenézett az órájára, 11 volt. Szélvész gyorsan összepakolt. Ekkor megjelent az ünneplő cég vezérigazgatója, és kérdezte, mit csinálunk, hiszen mindenki táncol, és most kezd a buli felfelé ívelni. Mi közöltük, hogy sajnos nem maradhatunk tovább. Amilyen gyorsan csak tudtunk, szinte futva távoztunk.

Márkus Tibor – zongora

Az igazán nagy formátumú emberek képesek felülemelkedni önmagukon, sőt hiányosságaikból még – némi öniróniával – tréfát is űznek. Az Újpesti Ady Endre Művelődési házban mostoha körülmények közt eltöltött évek után már látszott az alagút vége a Jazztanszak számára, hiszen biztosnak látszott, hogy fél éven belül sokkal jobb helyre költözünk. Az értekezleten Binder Károly tanszékvezető ennek ily módon adott hangot: „Ezt a kis időt itt már fél-lábon is kibírjuk!” „Én pláne!” – szólalt meg Regős Pista.

Jazztanszakos koromban Pista feleségének (*Jászai Judit gitárművész – a szerk.*) zenekarában játszottam, ezért előfordult, hogy náluk próbáltunk. Mindenki tudta, hogy Regős tanár úrnak abszolút hallása volt, de a próba szünetében, amikor Pista üdítőt hozott nekünk, csoporttársam nem bírta ki, hogy ezt ne ellenőrizze; megkocogtatta az üvegpoharat, és odavetette a kérdést: „Pista! Milyen hang ez?” Ő gondolkodás nélkül válaszolt: „Egy hamis fiz!” Erre leütöttem a zongorán egy fiz hangot. Egészen kicsi-

vel magasabban szólt, mint a megkocintott üvegpohár... Köztudott, hogy Pista kiválóan játszott tenorszaxofonon is. Mivel ez transzponáló hangszer, a kottáját egy egész hanggal feljebb írják a valóságban megszólaló hangmagaságnál. Pista ezt képtelen volt elviselni. Nagyon zavarta, hogy amikor a kottában például D hang van írva, a saxofon megfelelő billentyűjével pedig ezt interpretálja, C hang szól. Ezért „C stimmből” játszotta a szaxofonszólamot.

Benkó Ákos – dob

Számomra Regős tanár úr volt az abszolút reális külső szem a jazz tanszéken. Felém mindig olyan hozzáállással közelített, amely messze túlmutatott az adott állapotomon, más szóval: látott engem! Legszebb mondatát egy jóízű közös zenei vitából őrzöm: „Az egyáltalán nem fontos, hogy hibáztál, csakis az, hogy végül beismerted!”

Az összeállítást Bércesi Barbara készítette.

„Emberi kvalitása, őszinte, egyenes jelleme, szerénysége miatt rengetegen tisztelték, de a mai zenei világban való érvényesülést ezek a tulajdonságok nem igazán segítették...”

Jazz és társadalom metszéspontjai Berlinben

Mindenből egy kicsi, és mégis karakteres: a 49. Berli Jazzfesztivált vonzóvá tudta tenni az új vezetés, leginkább a jól kiválasztott tematikus súlypontoknak köszönhetően. A siker egyik jele a 96 százalékos összesített jegyeladási statisztika.

◆ Zipernovszky Kornél/Berlin

Négy nap alatt öt helyszínen 22 koncert – ez a fesztivál nem a kiugró méreteivel akar vonzóvá válni. A Haus der Berliner Festspiele hangversenyertermében tartott „nagy” koncerteket a közszolgálati rádióállomások közvetítései országos jelentőségűvé tették. Az új művészeti vezető, Bert Noglik, elődeihez (George Gruntz, Albert Mangelsdorff, Nils Landgren) méltó koncepciójának vezérgondolata a műfaj társadalmi érvényesülésének és kölcsönhatásainak dokumentálása volt. De hát hol máshol lenne tetten érhető az emberek számára a jazz jelentősége, mint amikor hallgatják? – kérdezhetnénk. Noglik erre több választ is adott. A nyitókoncerten Jutta Hipp (1925–2003), a német jazz egyik unikális, de sajnálatosan rövid pályát befutott, korai modern zongoristájának alakját idézték meg. Rolf Kühn klarinétos, egykori társa és Julia Hülsmann zongorista vezették és hangszerelték a kvintettet. A vendégszólista Joe Lovano volt, akit csak néhány nappal előtte csodálhattunk meg itthon egy másik formációval. Sajnos az idős Kühn és az ereje teljében lévő amerikai tenoros fenomen szöli között felborult a produkció egyensúlya. Annak, hogy Hipp emlékéit – aki a háború alatt a képzőművészeti akadémia hallgatójaként illegális jazzkoncerteket adott, és aki az emancipáció, a modern jazzstílusok úttörője – életben tartják, viszont társadalmi-kulturális jelentősége van. Tudjuk, a németek időben felvésték maguknak: múltfeldolgozás, először is ezt kell elvégezni.

Ugyanerre a korszakra reflektált a második napon az érzelmi skálán legnagyobb amplitúdót mutató produkció, a Günter Baby Sommer (*képzünkön*) szerezte rekviem. Történt egyszer, hogy a jeles lipcei avantgárd dobos/ütős egy görög faluba kapott meghívást. A polgármester a szólókoncert előestéjén elmesélte neki, hogy mit kell tudni a falu múltjáról. Sommer azonnal haza akart utazni. Kommeno volt ugyanis a helyszíne a Wehrmacht egyik szörnyű háborús bűnének, 1943-ban a lakosság nagy részét lemészárolták, a falut felperzselték. Csak hosszas gyözködésre állt végül kötélnek, belátta, hogy szembe kell néznie ezzel a helyzettel. A fellépés előtt elmondta, hogy a szörnyű vérengzés az ő születése előtt néhány nappal következett be, hogy milyen mélyen lesújtja őt apja nemzedékének bűne, és hogy az első darabot az áldozatok emlékének szeretné ajánlani – ebben csak harangjátékot szólaltatott meg. A koncert után lemondta következő programjait, ott maradt, hogy beszélgessen a helyiekkel, és minél többet megtudjon arról a tragikus éjszakáról. Sommer azóta megírta, neves görög zenészekkel lemezre vette, és elő is adta a Songs for Kommeno című darabját, amelynek németországi

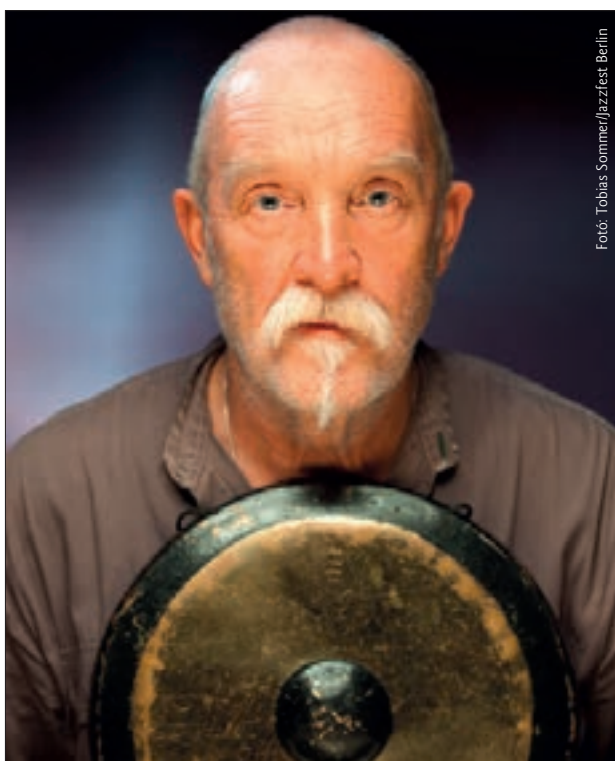

Foto: Tobias Sommer/Jazzfeszt Berlin

Günter Baby Sommer

bemutatója zajlott a fesztiválon, óriási sikerrel. A mű stílusa ugyan inkább world jazznek nevezhető, de intenzitása, főleg Savina Yannatou erőteljes és egzotikus vokáljának köszönhetően az egész közönséget a maga oldalára állította. Más rétegekbe, de ugyancsak katartikus magasságokba emelt bennünket a harmadik nagykoncerten Archie Shepp, akinek kvartettjében ezúttal Amine Claude Myers zongorázott, orgonált és énekelt. Shepp az utóbbi néhány évben nagyon összeszedte magát, pedig bizony félttem, hogy a legenda az évek súlya alatt már nem fog tudni régi fényében ragyogni. Hál' istennek tévedtem, bár most is nehezen melegedett bele, és a nettó másfél órás showban sokat énekelt, de tenoron szárnyalt és túlkölt, ontotta a hangfüggönyöket, szerelmes dalokat adott elő és mindenkit talpra állító bluesokat. Shepp nem mulasztotta el emlékeztetni hallgatóságát, hogy nagymamája még rabszolgának született, és nem minden kölyök kapott csillogó szaxofont ajándékba, mint ő. Persze, ebben az esetben a jazztársadalom vektor eredője az afro-amerikai önkifejezés és szabadságvágy. A szabadságvágy tette háromszor földönfutóvá a német zeneszerzőt, Hanns Eisler-t. A náci Németország elől a har-

Fotó: Eva Maria Tornette/Jazzfest Berlin

Nils Wogram (a jobb szélen) szeptettje

mincás években menekült el, de a McCarthy szenátor kelte politikai hisztéria miatt futva kellett eljöjjön Amerikából is. Nem telt bele sok idő, és Berlinben összekülönbözött a pártideológusokkal is, pedig ő szerezte a keletnémet himnuszt. Most a német-francia-dán trió, a Das Kapital dokumentumfilmekkel együtt tette fel a mai közönségnek a kérdést, hogy mi az, amit hányatott sorsából megtanulhatunk? Szemben a Songs for Kommenóval, itt a zenei alkotás elsődlegessége a rengeteg kifejezési réteg és mediális sík ellenére sem szorult egy pillanatra sem háttérbe. A jazz gyökerei és esztétikai céljai kerültek előtérbe akkor is, amikor a Hipp-koncerthez hasonlóan egy legendás zongorista emlékéit idézte fel mai utódja és honfitársa; Mary Lou Williams szellemi öröksége előtt tisztelt Geri Allen. Dobosának, Andrew Cyrille-nek a személye pedig közvetlen kapcsolatot jelentett a közönség számára a megidézett, a húszas években indult sztárral. Sajnos Wayne Shorteréknek, akik a negyedik nagykoncert fő attrakciói voltak, a hangszerei elkallódtak az úton, ezért az ő szereplésük csalódás volt, bár a helyzetet megmentette a mindent magára vállaló Perez–Pattitucci–Blade szupercsapat. A program új koncepciója több bírálatot kapott a német sajtóban azért, mert túlságosan a jazztörténetre és főleg a még élő, hetven–nyolcvan éves legendákra fókuszált. Noglik valóban alig engedett teret az átmeneti, divatos műfajoknak. Én viszont azt tapasztaltam, hogy a fesztivál így is sok fiataalt tudott vonzani, bár tény, hogy az idősebbek voltak többen. Számomra a fesztivál abszolút hőse Nils Wogram volt: a trombonos ugyanis négy különböző zenekarával lépett fel a Quasimodo jazzklubban. Duója egy orosz származású zongoristával, pompás fúvós hangszerelésekkel kiálló szeptettje (*képiünkön, Wogrammal a jobb szélen*), a funkot a

kortárs jazzel még izgalmasabbá tévő hammonds triója és talán az összes közül legbátrabban invenciózus kvartettje együttesen leginkább olyan – pókernyelven szólva – handhoz hasonlítható, amelyben négy ász van.

Kérdésemre a lehetőséget, hogy a legnagyobb presztízsű hazai fesztiválon így mutatkozhat be, az idén negyven éves harsonás a lottó ötöshöz hasonlította. A második napi soundcheck szünetében beszélgettünk. Már aznapra sem volt jegy, előző este pedig a kb. 150 fős klubban háromszor annyian voltak, mint ahányan kényelmesen elfértek, még az állóhelyekért is közelharc folyt. Persze Wogram nagyon hálás személy szerint Nogliknak, hogy nem csak a nagy visszhangot kiváltó premiereket és a deklaráltan saját projekteket vállalja, hanem ezt a sorozatot is, amelyben nincs ősbemutató, csak „working bandek”. De ekkora sikerre talán még Noglik sem számított, latolgatta a német szólísta, hiszen előző este $\frac{3}{4}$ 2-ig játszottak, a második estének sem volt sokkal hamarabb vége, és akkor sem volt kevésbé zsúfolt a nagy múltú pinceklub. Wogram azt is elmondta érdeklődésemre, hogy mindegyik zenekarában egy kicsit másképp kell játszson, és hogy azért működik jól ez a négy különböző formáció egyszerre – bár egyáltalán nem igyekszik különbözővé tenni őket –, mert megpróbálnak mindent kihozni egymásból.

A program a társművészetekkel kölcsönhatásban is felmutatta a jazz szerepét. A német tévés, Christian Brückner olvasott fel a beatnemzedék klasszikusaiból, amihez egy bőgő-gitár-szaxofon trió adta a kíséretet. Ők négyen egy pillanat alatt le is gyúrták atavisztikus averziómat a melodráma iránt. Csak hagyták összekeveredni a zenét és a prózát, ami számomra is, aki nem német anyanyelvű, igazán élvezetes műsort eredményezett. ■

A Broadway nagykanizsai sikerszerzője

Lezárult a Sigmund Romberg-emlékév

A Nagykanizsán született Sigmund Romberg szellemi hagyatékának ápolását határozta el a két éve a városban alakult emlékbizottság. Maguk is meglepődtek, milyen sok releváns vonatkozása van az operett felől a musical felé elmozdult és a jazzben örökzöldek szerzőjeként ma is becsben tartott zeneszerző életművének.

❖ Zipernovszky Kornél

A város jazzéletének jellegzetes alakja Halász Gyula, aki 1996-ban kismonográfiát adott ki a Nagykanizsai Jazzfesztivál történetéről. Mindennek szomorú aktualitást ad, hogy idén váratlanul elmaradt a második legpatinásabb magyarországi jazzfesztivál – remélhetőleg csak átmenetileg. Ő kezdeményezte a 2010 őszén megalakult Sigmund Romberg Emlékbizottság létrehozását is, amelyben Baráth Zoltán zeneiskolai igazgató, Kocsis Katalin

könyvtáros és Kőfalvi Csilla muzeológus is dolgozik. Első akciójuk 2010. szeptemberében zajlott, amikor Simonyi András, a Magyar Köztársaság volt washingtoni nagykövete avatta fel a Sigmund Romberg emléktáblát (*ld. kis képkönyv*) a helyi zeneiskola falán.

Az emlékkoncertet és kiállítás megnyitót DVD-n is megjelentető emlékbizottság ténykedésének egyik érdekes hozadéka, hogy Romberg apjának, Adam Rosenbergnek is előkerültek szerzeményei. Az alakuló gyűjtemény számára beszerezték néhány kottáját, a zongoraművész-tanár alakját Kocsis Katalin egy blogon elevenítette fel. Fia, a Nagykanizsán 1887-ben született Rosenberg Zsigmond négyéves korában került a mai Horvátországba, Eszéken és Beliscsén tanult, hatéves korától hegedült, majd zongorázott. Később Bécsben barátkozott össze Kálmán Imrével és Lehár Ferenccel, innen 22 éves korában vándorolt ki az Egyesült Államokba. Előtte még a Monarchia hadseregében is szolgált – ez az atmoszféra néhány későbbi művében vissza is köszön. Először a Schubert-fivérek szerződtették zeneszerzőnek Al Jolson (az első hangosfilmként emlegetett Jazz Singer című játékfilm emblematisz főszerzője) és más sztárok revüihez. Első slágere, az Auf Wiederseh'n 1915-ös operettjében hangzott fel, de társszerzője volt a Maytime-nak is. Áttörést hozott számára a Blossom Time (1921), ami Franz Schubert életéről szól.

Nemzetközi szintű sikereinek sorát a The Student Prince (1924) nyitotta, majd két évvel később már a korszak egyik vezető szövegírójával, Oscar Hammerstein II-vel dolgozott, ekkor írta a máig híres Desert Songot. 1928-ban Romberg írta a The New Moont, amely a bevezető előadás-sorozatban megbukott. Át kellett dolgozni a bemutató előtt.

Válogatás a Romberg-emlékkiállítás anyagából

Forrás: Halász Gyula archívuma

Így került bele a Wanting You, a Softly As in a Morning Sunrise és a Lover Come Back to Me – utóbbi kettő azóta is a legfontosabb jazz-örökzöldek közé tartozik. A premier kolosszális sikert hozott, a darabból több nagyjátékfilm is készült Hollywoodban.

Még ugyanebben az évben mutatták be a Rosalie-t. Romberg ebben a darabban nemcsak a Gershwin fivérekkel osztozott a szerzőségeen, hanem a máig népszerű kanadai regényíróval, P. G. Woodhouse-zal is, aki három dalának is szövegét írta. Hogy mennyire kiszámíthatatlan a siker, arra jó példa, hogy a Gershwin-örökzöld, a The Man I Love már egy 1924-es musicalhez (Lady, Be Good!) elkészült, de kihagyták belőle. A következő akadályt, a Strike Up the Band (1927) próbafolyamatát sem vitte át. Később egy Strike Up the Band-felújítás ugyan tartalmazta, de igazán Paul Whiteman és mások lemezfelvételeivel lopózott be végül a hátsó kapun át a slágerlistákra.

Romberg többször is vezényelte saját szerzeményeit koncertszerű előadásokon – hasonló sikereket aratva ezzel Vécsey Armandhoz, a New York-i Ritz szálló zenekarának hírneves vezetőjéhez, aki ugyancsak méltó volna arra, hogy hazájában megemlékezzenek róla. Romberggel a Columbia több lemezt is kiadott, amit újabban a Naxos CD-n is piacra dobott. Későbbi művei már egyértelműen elmozdultak a musical stílus irányába. Meglehetősen siker volt az Up in Central Park (1945) című film is, de Romberg meghalt (1951) azelőtt, hogy utolsó egész estés műve, a The Girl in Pink Tights színpadra került volna. Összesen 78 színpadi művet és több mint kétezer dalt szerzett. Életéről szól a José Ferrer és Merle Oberon főszereplésével forgatott Deep in My Heart című Stanley Donen-film (1954). ■

Fotó: Máth Szilvia

Vörös Niki

Rátaláltak a Legrand-dalok

Vörös Niki jazzénekesnő zeneszerető családban nőtt fel, gyermekkorától állandó része volt a zenehallgatás és az éneklés. Mindig tudta, hogy a zene az élete része marad, csak azt nem, hogy pontosan milyen minőségben. Most már tudja – mindenki örömeire.

➔ Bércesi Barbara

Ahogy visszaemlékszik, a jazzt nála megelőzte a tánczene szeretete: Abbát, Boney M-et, klasszikus zenéket, tinédzserként Janis Joplint, The Doorst, Jethro Tullt hallgatott. Majd egy zongorista fiatalember nyitotta ki a fülét a jazzre, aki maga is improvizált. Elsőként Natalie Cole ragadta magával Nikit: megbabonázta a zene lüktetése, változatossága, a benne rejlő kreativitás és szabadság. „Azt hiszem, ez is a fejlődés egyik útja. Folyton új izgalmakat kerestem a zenében, és a jazz ez irányú kíváncsiságomat, igényemet maximálisan ki tudta és tudja elégíteni” – tárja fel a kezdeteket az ifjú énekesnő.

Tanulmányai is korán a pálya felé tereltek. Zenei általános iskolába járt, így hétévesen kezdett zongorázni az esztergomi zeneiskolában. Kórusokban énekelt, fiatalon tagja lett egy felnőtt vegyeskarnak. Gimnazista éve alatt magánénekesnőként kezdte. „Nem tartott soká, félttem, hogy operaelekesnek faragnak belőlem, és azt nem akartam” – vallja a szabadságvágyó vokalista. Jazz-zenei tanulmányait az Erkel Ferenc Zeneiskolában, azaz a Postásban kezdte, négy évig volt Hunyadi László, majd Lakatos Ágnes tanítványa. Ezt követően két éven át Winand Gábor lett a mestere, s aztán következett a Zeneakadémia Jazz Tanszéke. Niki szerencsésnek tartja magát, mert sok jó tanára volt – különböző

karakterű, nagyszerű művészek. „Berki Tamástól megtanultam, hogy csak akkor tudom megérinteni a közönséget, ha hiszek abban, amit csinálok, és energiát közvetítek. Lakatos Ágnestől precizitást, Winand Gábortól finomságot, zenei alázatot tanultam, Holczer Irmától a hangképzés, a klasszikus énektechnika fontosságát. Az énektanáraink mellett Regős István tanár urat említeném. Ő adta vissza a hitemet önmagamban, ami a legfontosabb egy művész lelkében. Nagyon hálás vagyok neki.”

Niki debütáló, Michel Legrand-számokat felsorakoztató albumáról lapunk előző számában Pallai Péter írt recenziót, melyet az énekesnő örömmel fogadott, és osztotta a benne foglaltakat. „Azért is kellett ilyen sokat várni az első lemezemre, mert én is úgy éreztem, saját szerzeményeket tartalmazó albumot vár tőlem a szakma, noha a dalkomponálásra valóban nincs készítésem, legalábbis eddig még nem volt. Énekesnő vagyok, nem zeneszerző, bár vannak ötleteim. El kellett döntenem, hogy az elvárásoknak akarok-e megfelelni, vagy meg akarom mutatni, milyen zene szól belőlem. Örülök, hogy mertem az utóbbi mellett dönteni.” S hogy miért épp Legrand? Mintha keresték volna Nikit a dalai. Míg a jazz tanszéken rengeteg örökzöldet kellett előadnia, a swing, a standardek világában sosem érezte magát igazán otthonosan. Viszont több olyan kedvencéről, amelyek előadásáért kifejezetten megdicsérték az énekórákon, kiderült, hogy mind Legrand-darabok. Aztán egyszer Niki bátyja hallott egy számot a rádióban, amiről azonnal a húga jutott eszébe, fel is hívta rá a figyelmét. Kiderült, hogy az is Legrand volt. Ekkor már nem maradt több kérdés...

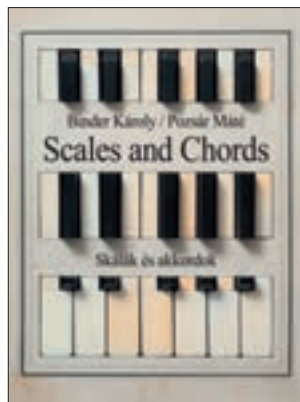
Niki azonban nemcsak énekel, de fiatal kora dacára már egy különleges zenepedagógiai módszer is fűződik a nevéhez. Bóbita Muzsika néven hat éve indította az első csoportjait, és mára vagy 100 gyerek jár hozzá hathónapostól hétéves korig. A módszer a gyermekekben lévő rögtönző-készségre épül, ezt kihasználva fejleszti és tartja ébren a kreativitást. „A tanítás számomra energiaáramlás. A legcsodásabb dolog gyerekekkel foglalkozni, nagyon sokat tanulok tőlük” – mondja lelkesen.

Vörös Niki nem hosszú távra tervező típus, inkább a jelenben próbál maximumot nyújtani. Most a lemezére összpontosít, szeretné sokfelé bemutatni itthon és külföldön egyaránt. Ami a távolabbi jövőt illeti, bízik benne, hogy ugyanolyan boldog lesz az élete, mint most. „Remélem, évek múltán is szeretet fog körülvenni, és abból élhetek, amit a legjobban élvezek: zenélésből, tanításból. Bízom benne, hogy a jövőben lesz még miről énekelnem, lesznek újabb és újabb zenei gondolataim, amelyeket ugyanilyen lelkesedéssel szeretnék majd megosztani a közönséggel.” ■

Vörös Niki hivatalos honlapja: www.vorosnikolett.hu

Vörös Niki következő fellépései:

2012. december 14., Budapest Jazz Club – lemezbemutató koncert
2013. január 27., Jazzpresszó

**BINDER KÁROLY – POZSÁR MÁTÉ:
SKÁLÁK ÉS AKKORDOK**

A magyar jazzművészet fejlődése szempontjából rendkívül fontosnak érzem, hogy legkiválóbb előadóművészeink és pedagógusaink tudását, tapasztalatát ne csak koncertek és hangfelvételek, de időnként (tan)könyvek is megörökítsék. Gonda János tanár úr e tekintetben is nagyszerű példát adott, amit azonban mindeddig kevesen követtek. Ezért is örömteli Binder Károly zongoraművészeneszerző, a Zeneakadémia jazz tanszékének vezetője és növendéke, Pozsár Máté kötete, amelyben sikeresen hozzák közös nevezőre a látzólag száraz elméletet és az élénk, virágzó jazz-előadóművészeti praxist, illetve a horizontális és vertikális zenei gondolkodást. Klasszikus iskolázottság birtokában hajlamosak vagyunk kizárólag a pentatóniára, illetve a hétfokú rendszerekre és módusokra gondolni, pedig a modern jazz – mint kreatív kortárszene – eszközkészlete ennél sokszorososan gazdagabb. Ez az úgynevezett polációs technikának is köszönhető, amelynek lényege, hogy a különféle hangközök és a szabályos oktávok felosztásából létrehozott perfekt és imperfekt rendszerek megszámlálhatatlanul sok új hangsort eredményeznek. Az új bécsi iskola mesterei (Schönberg, Berg és Webern) által megalkotott és évtizedeken át fejlesztett dodekafon kompozíciós szerkesztéssel elérhető dallamsorok száma például meghaladja a négy milliőt. Ez az adat is jelzi, hogy a kötet elkészítéséhez hatalmas adattennyiséget kellett feldolgozni, s azokat szisztematikusan táblázatokba rendezni. Ehhez a programozói háttérrel Pék János Dániel és Hruska Csaba biztosította. Meggyőződésem, hogy a két művész és két informatikus közös gondolkodásából született kötet nemcsak a korszerű jazzoktatás, hanem az értő és figyelmes zenehallgatás céljait is szolgálja.

Retkes Áttila

BMM, 2012
285 oldal

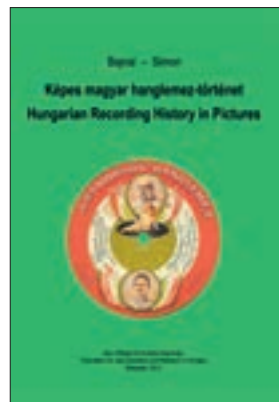

**MÁRKUS TIBOR:
A JAZZ ELMÉLETE I.**

Márpedig a jazznek elmélete is van, nemcsak gyakorlata. Az akadémikus magyar zeneoktatás ugyan sokáig nem vett róla tudomást, de egy idő után kénytelen volt szélesebbre tárni a kapukat, és befogadni, megengedni, netán elismerni azt, ami re csak részben alkalmazható az európai esztétika normái. Az afro-amerikai eredetű zene mára polgárjogot nyert, elméletét és gyakorlatát a legmagasabb szinten oktatják Magyarországon. Kérdés persze, hogy miért fog neki valaki a Kárpát-medencében az elméleti ismeretek rendszerezéséhez és publikálásához, amikor a műfaj hazájában garmadával jelentek meg ilyen természetű kiadványok, és a világhálóról az első nekifutásra legalább fél tucat kitűnően illusztrált tananyag tölthető le díjmentesen. A válasz kétértelmű: egyrészt, mert ez a könyv magyarul olvasható, másrészt, mert itteni példák idézésével érzékelteti, hogy az amerikai eredetű zene mára végképp gyökeret vert, és saját hajtásokat hozott a világnak ebben a sarkában. Más volna az itt születő jazz nyelve, szerkezete, mint a Japánban, Mexikóban, Skóciában használatos? Dialektusban bizonyára. Az alapok természetesen mindenütt ugyanazok: bizonyos harmóniák, az európai fülnek idegen blues-hangok, a szabálytalan ritmikai hangsúlyok, a rögtönzés kiemelt szerepe és így tovább. Márkus Tibor alapfokú zenei ismeretekkel rendelkezőknek és (jazz)zenei pályára készülőknek, az alkalmazás szándékával ajánlja könyvét. A felhangrendszer bemutatásával kezdődő, a jellegzetes jazzakkordok, hangzatok leírásával folytatódó, az improvizációs skálák bemutatásával záruló kötet egy sorozat első darabja. Tanárként, előadóként, a Magyar Jazz Szövetség elnökeként a szerző a leghivatottabb a folytatásra.

Turi Gábor

Savaria University Press, 2012
166 oldal

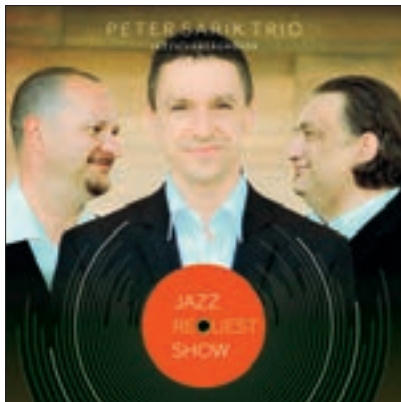

**BAJNAI – SIMON:
KÉPES MAGYAR HANGLEMEZ-TÖRTÉNET**

A Bajnai Klára és Simon Géza Gábor által írt és szerkesztett Képes magyar hanglemez-történet három szempontból is figyelemre és elismerésre méltó vállalkozás. Egyrészt vállaltan szubjektív – de hiteles és szerteágazó – képet ad a 20. századi magyar zeneélet történetéről, illetve egyes zenei művek, stílusok és műfajok recepciótörténetéről. Másrészt (természetesen) hanglemeztörténeti munka, amely a zenei tartalom mellett nagy figyelmet szentel a folyamatosan fejlődő technológiának, a hanglemez-kereskedelemnek, az iparhoz kapcsolódó marketingtevékenységnek is. Harmadrészt a kötet kellemesen olvasható, de közben zenetudós szemmel nézve is kifogástalan. A szerzőpárost ebben – szaklektorként – a fiatal zenetörténész, Szabó Ferenc János segítette, aki az MTA BTK Zenetudományi Intézetében is hanglemeztörténeti kutatásokat végez. A történet a gramofon feltalálójára, Emil Berliner vállalkozásával kezdődik, amelynek az Osztrák–Magyar Monarchiára érvényes védjegyét 1903 őszén jegyezték be. Megtudhatjuk, miként jutottak el Magyarországra a francia Pathé Frères, a londoni The Gramophone and Typewriter Ltd. és más korai kiadók produkciói, milyen művész- és repertoárpolitika alapján választották ki a hazai gyártású lemezek közreműködőit, hogyan építettek sztárkultust már az 1910-es években. Önálló fejezet foglalkozik az elektronikus felvételek korszakával, amelyben már fel-felbukkannak ma is jól ismert lemez márkák: His Master's Voice, Columbia, Polydor. A harmadik rész a mikrolemezek világát, a 33-as fordulatszámú nagy- és a 45-ös fordulatu kislemezek korszakát tárgyalja. Végül elérkezünk a CD-hez, amely alighanem az utolsó fizikai hanghordozó – helyét egyre inkább átveszi a digitális letöltés.

Retkes Áttila

Jazz Oktatási és Kutatási Alapítvány, 2012
176 oldal

**SÁRIK PÉTER TRIÓ:
JAZZKIVÁNSÁGMŰSOR**

★★★★★

Sárík Péter egészen kiemelkedő fejlődési ívvel hívta fel magára a figyelmet: nem tudok másik magyar zongoristát, aki nem lépésről lépésre, hanem – mintha a hétmérföldes csizmát húzta volna fel – hatalmas ugrásokkal került magasabbra minden egyes lemezén. Fábián Julival közös „live” albumából is sok mindenre lehetett már következtetni, de most kifejezetten a Sárík Péter Trió (tagjai Frey György basszusgitáros és Berdisz Tamás dobos) sorlemezeiről beszélek. Ugyan egy interjúban Sárík elmondta, hogy felnőtt fejfel, Prunyi Ilona vezetésével egyszer újra kellett tanulja a zongorázást, nála azóta is a tudatos és folyamatos előre menetelést látom. A Better Tomorrow ígéretes indulás volt, de bizony technikailag a roppant erős magyar mezőnyből nem emelkedett ki. A Pieces igazi albummá, összművészeti kísérletté kerekedett, mindjárt magasabb szintre helyezte őket, a Jazzkivánságműsor pedig egyszerre jutalomjáték és tour de force: a klubestjeik rendszeres látogatói, a bővülő rajongói kör egyre nehezebb feladatokat adott nekik, de ahogy Mozart Rekviemjétől és az Allegro Barbarótól sem ijedtek meg, úgy egy-egy ABBA- vagy Queen-slágerrel sem. Ez az első Sárík-triólemez, amely stílusát tekintve igazán szinkronban van a kilencvenes években kialakult kortárs zongorás trióhangzással, bár még a swing-korszak „Ide nekem az oroszánt is!” típusú alapállása is benne van. Az öt csillag a szellemes, fogyasztható, de komolyan átgondolt, koherens és karakteres átdolgozásokért jár, melyeknek igen jól sikerült a kivitelezése is. A nagy vegyes saláta tökéletesen „működik” CD-n, ahogy a Műpa kistermében is hatalmas ováció fogadta a lemezbemutatót.

Zipernouszky Kornél

Szerzői kiadás

Katalógusszám nélkül

**HIROMI:
MOVE**

●●●●●

Ez a negyedik Hiromi-album, amelyről írok, és előre tudtam, hogy egyre nagyobb bajban vagyok: mi újat lehet még meglátni a zsenialitás korábban már megírt részletein túl. Eddig nem sikerült még egyetlen megingást találnom, pedig próbáltam megőrizni az objektivitásomat, ami egy ilyen jelenséggel szemben eleve reménytelen. Ezekkel a gondolatokkal kezdtem hozzá az Anthony Jacksonnal és Simon Phillipsszel alkotott trió második, Move című albumának meghallgatásához, és ez az indítatás hasonló lehetett, mint amit a fénykorában levő Mike Tyson ellenfelei érezhettek meccs előtt: becsületből kell menni a ringbe, de ők maguk is pontosan tudták, hogy a vége ügyis nagy verés lesz számukra. Persze a különbség is jelentős, nekem nem kell a vérző orromat törölgetnem, csak le kell írnom, hogy megint itt egy tökéletesen feljárt, jó ízléssel megkomponált Hiromi-CD. A trió előző lemezéhez képest feltűnő változás, hogy a dobok túlméretezett térhatására tett panaszomat mintha olvasták volna, és a Move-on már nincs olyan érzésem, mintha a felvételkor szegény Simont kint felejtették volna a stúdió előcsarnokában. A stílus nem változott, a tradicionális jazz hagyományain alapuló, néhol erős fusion hatásokat mutató, túlnyomó részben akusztikus jazz. Várjunk csak... végre valamibe bele lehet kötni: ez a zene a korai Hiromi-felvételekhez képest sokkal kevésbé merész, nincs benne annyi kísérletező kedv, és nem mutat olyan változatos színeket. Ugyanezek a számok bármelyik korábbi lemezen is ott lehetnének, csak azokon lennének mellettük olyanok is, amelyek más kontextusba helyeznék őket. Nyilván emögött marketing megfontolások is húzódnak, amitől persze a zene nem lesz rosszabb.

Huszár Endre

Telarc – Karsay és Társa

TEL-33814-02

**BRAD MEHLDAU TRIÓ:
WHERE DO YOU START**

●●●●●

Ontja a lemezeket a negyvenkét éves Brad Mehldau, a Wikipédia felsorol tőle ötvenötöt a filmzenék nélkül – mondanunk sem kell, milyen kolosszális magasságokba emelkedett pár év alatt. A zongorista technikája és választékossága miatt odafigyelnek rá a klasszikus zenét hallgatók is, a popzenét kedvelők pedig a kongeniális slágerfeldolgozásokért méltathatják. Fő kifejezési formája ez a trió, amelyben Jorge Rossy Spanyolországba való visszatérése óta Jeff Ballard a dobos, a bőgős továbbra is Larry Grenadier. Nagyon összeforrottak, egy test, egy lélek a három muzsikus – a fej persze a zongorista. A trió 2011 tavaszán legalább két lemeze való anyagot vett fel. Az első korong, amelyre eredeti szerzemények kerültek, fél évvel ezelőtt jelent meg, címe Ode, de a „Hol kezdjem?” címűre is maradt bőven: csurig van tőlve feldolgozásokkal, összesen 78 perc. Mehldau akkor a legjellegzetesebb, amikor Nick Drake-, Nirvana- és hasonló slágereket dolgoz fel, előbbiekből erre az albumra is jutott. A grunge ritmusában érzek valamit, ami a swingre emlékeztet, és amiből a nővendékek „lovacskaázást” csinálnak, ha nem vigyáznak rá, hogy a lüktetés ne váljon önmaga paródiájává. Ezt persze Mehldau elkerüli, ritmikai szempontból is briliáns a lemez, de azért a monotonia egy lehetőséget kínál itt-ott. Mehldau virtuozitásánál már csak kifejezőereje nagyobb, és a szokásos „vegyes” repertoár, latin, pop, standard stb. megóvja az érdektelenségtől. Ha az ember el tud mélyülni csodás posztromantikus ábrándjaiban, mint a Baby Plays Around vagy a Time Has Told Me nagyívű opusai, akkor rabul ejt. Emblematikus stílusát megtartva a latinokban és a gyors standardokban is a világszínvonal felső sávját képviseli.

Zipernouszky Kornél

Nonesuch – Magneoton

532029

**CHRISTIAN SCOTT:
CHRISTIAN ATUNDE ADJUAH**

„Ne a múlt, hanem a jövő alapján ítéljenek meg” – fogalmazza meg esztétikai alapvetését a dupla CD fülszövegében a fiatal New Orleans-i trombitás, aki korlátozónak érzi a „jazz” szó használatát, ha azt nem leírásként, hanem meghatározásként értelmezik, azonosítva a swinges lüktetéssel és a bebop frazirozással. Scott mégis egyszerre nyújtja ki kezét a jövő, illetve a múlt felé: miközben azonoságát a Mardi Gras indiánoktól egészen Afrikáig visszanyúlóan határozza meg (két település nevének felvételével), zenei irányultságában – amit ő a jazz bővítésének nevez – újra igyekszik értelmezni improvizáció és harmonizáció, szólólista és kíséret viszonyát, a kérdézet fontosabbnak tartva a választ. Ezek a szempontok már korábbi lemezén felmerültek, de teljes ideológiai vértességekben ezen az albumon bontakoznak ki. A 23 rövidebb-hosszabb kompozíció döntő többségét a zenekarvezető jegyzi, partnerei együttesének tagjai (Matthew Stevens – gitár, Lawrence Fields – zongora, Christopher Keith Funn – bőgő, Jamire Williams – dob), tehát kiérlelt, csiszoltan kivitelezett koncepcióval állunk szemben. Mintha a mindenséget akarná megragadni, sokféle zenei elem és kulturális hatás összegződik ebben a nagy ívű zenében. Scott vibratómentes, drámai előadásmódja békésebb pillanatokban (Miles Davist idéző) szordinós lírai vallomássá szelidül, nem hagyva kétséget kiemelkedő hangszeres képességéről. Legalább annyire izgalmas a trombita jazzes kiejtése és a repetitív eszközökkel is élő, olykor az európai romantikus hagyománnyal rokonítható, a szabályos ritmus helyébe interaktív pulzálást állító zenekari kíséret viszonya. Stílusátremtő vállalkozás? Egy bizonyos: minden perce érdemes a figyelemre.

Turi Gábor

Concord – Universal
08880723332379

**NÉMETH FERENC:
TRIUMPH**

A Triumph Német Ferenc győzelmének kézzelfogható bizonyítéka. Győzelemnek, amelyben a zalai származású fiatalember hosszú évek kitaró munkájával a legkeresettebb dobosok egyikévé vált a jazz központjában, New Yorkban. Mi sem bizonyítja ezt a győzelmet jobban, mint zenésztársainak személye, akik egytől egyik vezető jazz-zenészek. Lionel Loueke elmaradhatatlan társa. Nem csak Loueke saját triójában, de a közösen vezetett Gilfema zenekarban is együtt játszanak több mint tíz éve. Szemben az említett hármasságokkal ezen az albumon rendhagyó módon nem szerepel bőgő, nagy teret biztosítva ezzel a dobos, zenekarvezető ritmikailag komplex megoldásainak és szabadságának. A bőgő hiányát jól pótolja Loueke gitárjának oktávval mélyíthető két basszus húrja. A másik két szólólista is a jazz élvonalához tartozik Joshua Redman szaxofonos és Kenny Werner zongorista személyében. Wernertől egy gyönyörű szólót is hallhatunk azon zenei közjátékok egyikében, amelyek segítségével egy szimfónia tételeihez hasonlóan szerkesztve követik egymást az album darbjai. A kompozíciókat kivétel nélkül Németh Ferenc írta. Nem csak építkezésében idézi a klasszikus zenét a lemez, de abban is, hogy a négyfős alapzenekar a témákban, sőt helyenként a hangszeres szólók alatt is kiegészül egy fafúvós szekcióval. A fúvós hangszerelést Nicolas Sorin zeneszerző jegyzi, aki többek között a mexikói szimfonikusokkal és a Henry Mancini Orchestrával is dolgozott már. A Triumph igit-vérg New York-i zene, azzal együtt is, hogy a záró téma a Látjátok testvérek kezdetű valóságos magyar ének átértelmezése. Bár a CD a hazai terjesztői hálózaton keresztül nem kapható, a hszonegyedik század internetes világában könnyen beszerezhető.

Pármiczky András

Dreamers Collective Records
DCR1002

**QUEST:
CIRCULAR DREAMING**

Az 1981-ben alakult kvartett hosszú szünetek és személyi változások után ma is annak a zenei örökségnek a folytatója, amely a műfaj történetének legkiemelkedőbb képviselőihez köthető. A címlapon deklarálják is, hogy ezúttal Miles Davisnek a hatvanas évekbeli muzsikáját idézik fel. Ekkoriban Wayne Shorter szerepelt minden idők legnagyobb kvintettjében, és a repertoárra került leg sikerültebb darabokat is ő jegyezte. Nem véletlen hát, hogy ezen az albumon is a számok kétharmada az ő – időközben jazzstandarddá nemesedett – szerzeménye (Footprints, Prince of Darkness, Nefertiti), egyet Tony Williams (az akkori dobos) írt, egyet-egyét pedig a Quest két frontembere Dave Liebman és Richie Beirach. A tenor- és szoprán-szaxofonos Liebman a Coltrane-iskola és a hatvanas évek avantgárdja hajló irányzatának elkötelezett híve. Jóllehet Davis klasszikus kvintettjét idézik trombitás nélkül, de Shorter hatása mellett Trane szelleme is felsejlik, hiszen aligha van olyan nádfúvós, aki a klasszikus Coltrane-kvartett tevékenységét megkerülhetné. Beirach kevésbé ismert, de annál kiválóbb zongorista, akinél pedig a két említett combo pianistái (Hancock, illetve Tyner) kíséretnek. A bőgős Ron McClure és a dobos Billy Hart végigjátszotta a modern jazz fénykorát, könnyebb lenne azt felsorolni, hogy kivel nem játszottak. Itt persze ők is átengedik magukat a két korabeli csúcsművésztől hatásának. A lemezen elhangzó muzsika a műfaj talán legéletképebb irányzatához sorolható: hard-bop – a legkorszerűbb kivitelezésben. Félrelehetetlen hangszertudás, vérbeli improvizációk, szabad, spontán játék. A stúdió steril körülményei ellenére is koncertszerű, élő atmoszféra, kimagasló teljesítmény.

Márton Áttila

Enja – Varga
ENJ-9594 2

**LISA WAHLANDT:
WOWOWONDER**

A manapság divatos női jazzénekesek cool hangminőségével próbál hódítani Lisa Wahlandt, és azért sikerül neki, mert nem próbálja túlzottan. Természetesebb és némileg egyszerűbb jelenség is, mint a legtöbb mai diva. Norah Jonesnál jazzesebb, Diana Krallnál játékosabb és magasabb hangfekvésű, Patricia Barberhez képest kevésbé intellektuális. Bajor származású, de korábban több bossa nova-albumot is megjelentetett, ami azért ma már nem kirívó eset. A Wowowonder, sorrendben a nyolcadik lemeze, rajta Wahlandt többféle arcát is megmutatja. A felütésben saját szerzemények követik egymást, aztán végiglépkedünk mindazon az előadókra, akik nagy hatással voltak rá évtizedeken át. Átáramoltatja lényén Rihannát, Paul Youngot, Bob Dylant, Paul Simont és a Lennon–McCartney párost, de nem minden esetben érzem indokoltnak a számválasztást vagy a megközelítést. A Love of the Common People eleve nem rejt olyan lehetőségeket, amelyeket érdemes tovább kiaknázni egy jazzénekesnőnek, a Norwegian Wood ezzel szemben hálás alapanyag. Wahlandttal kapcsolatban is elgondolkodtató, amit lapunk szerzője, Pallai Péter többször megfogalmazott, nevezetesen hogy korunk pályakezdő énekesin és énekesnőin olyan teher a szakma által megfogalmazott vagy sugallt komponálási kényszer, amely megbéklyózza őket. Wahlandt egyetlen korábbi albumán sem szerepelt annyi saját darab, mint e legfrissebben, tehát nála is az érisi folyamat része volt kialakítani viszonyát a zeneszerzéshez. Jó, hogy hagyták. Ma ott tart, hogy sokkal jobban állnak neki saját számai. Walter Lang letisztult zongorajátéka finoman kacskaringózza körül Lisa énekét, amelyhez Sven Faller bőgő- és Gerwin Eisenhauer dobjátéka is érzékenyen simul hozzá.

Bércesi Barbara

Enja & Yellowbird Records – Varga
ENJ-9715 2

**AL JARREAU AND THE METROPOLE
ORKEST: LIVE**

Al Jarreau még mindig elképesztően jól muzsikál, s még mindig az egyik legsokoldalúbb és legizgalmasabb férfi jazzénekes közel s távol a láthatáron. Úgy tűnik, a művész sziporkázó stílusa hetvenkét éves korára sem kopott meg szemernyit sem, Al ugyanaz az elbűvölően bolondozó figura, aki képes minden előadását frissességgel megtölteni. Ebből a friss energiából kapunk jókora dózist a világhírű Metropole Orkessel közösen készített Live című új albumán, mely tavaly áprilisi koncertjük felvételét örökíti meg.

A produkció tizenegy darabot köt csokorba Jarreau daloskönyvéből. A válogatás, a hangzás és a hangszerelés Vince Mendoza kiváló munkáját dicsérik. Neki és zenekarának köszönhetően egészen új, contemporary élményt adnak a régi szerzemények, köztük olyanok, mint a gazdag vonószekcióval életre keltett We're In This Love Together vagy a női kórusral díszített, lírai After All. Felcsendülnek olyan örökzöldek is, mint a Midnight Sun csöndes balladája vagy a Spain izgalmas dinamikájú, teljesen „jazzy” előadása és az I'm Beginning to See the Light vérbő, rézfúvósokkal és lelkes fokozásokkal teli átértelmezése. A lemez elképesztően jól szól. Mendoza vezényletével az összesen ötvenhárom tagú, big bandet és szimfonikus zenekart egyesítő orkeszter bravúroisan játszik, Jarreau pedig lubickol a kíséretükben. Játékos, érzékeny, közvetlen, kedves. Az együttes muzsikája nagyszerű szólókkal teljesedik ki, gitáron, szaxofonokon, trombitán, harsonán. A csapat és az énekes minden rezdüléssel egymásra hangolódnak. A csúcs a szédületes lendületű groove-val, altszaxofon-szólóval és scattal sodró Scootcha-Booty. Swing, swing, swing...

Laczkó Krisztián

Concord – Universal
7233858

Fújjon bele!

500 féle kipróbálható hangszer
www.fontrade.hu

FON TRADE MUSIC

HANGSZERBOLT ÉS FÚVÓS
HANGSZERÉSZMŰHELY
1081 Budapest, Kliss József utca 14.
Telefon: 1 210 2790, 30 488 6622
Nyitva: munkanapokon
9:00–17:30-ig

BUDBUDAS

DDK Records

SPAHI-12-001

A tizenhárom tagú, különböző zenei világokból érkező muzikusokból álló „nagyzenekar” egyfajta alternatív jazz-formanyelvet használ, amely a mainstream jazz, a jazz-rock, illetve a hip hop elemeit kombinálva éri el hatását. A különös zenei élményt színesítik a rapperek (Busa István, Keszég László), akik, szintén szakítva a fekete gettózenei hagyományokkal, új és eredeti minőségekkel gazdagítják ezt a száz százalékgig mai zenei vállalkozást. A Roland Kirk-témára írt ironikus Grecsó-szöveget és a Félkegyelmű fáraó eszperente szürrealizmusát egy Molière-részletre (Don Juan), illetve egy Sziveri János-versre épülő szám követi, vagyis a Budbudas előadásaiban (elsősorban koncertzenekarról van szó) a szöveg és a zene egyenrangú. Kiváló minősítésükben az is szerepet játszik, hogy nem egy bizonyos zenei tradíció követői, hanem merészen önálló, eklektikus stílusban játszó zenekar.

Máté J. György

URBÁN ORSOLYA:**MINDIG JÁTÉK**

Szerzői kiadás

Katalógusszám nélkül ●●●○○

Újabb magyar nyelvű lemez egy tehetséges zeneszerző/szövegíró/énekes műhelyéből. Kockázatos vállalkozás, mert míg a magyar az első szótagot hangsúlyozza, az angol a másodikat, így prozódiailag alkalmasabb a jazzre jellemző ritmikus éneklésre. Urbán Orsolya szövegei a hétköznap

nyelv fordulataival érvelnek a hétköznapok rutinja ellen, néhány kifejezése meghökkentően profán, de jól értelmezhető üzenete van dalainak. Zeneszerzőként próbára teszi a hallgatót: a lemez nem bővelkedik megjegyezhető, netán énekelhető dallamokban; olyan rendhagyó, disszonáns megoldásokkal és hangzatokkal él, amit csak a szakmabeliek képesek igazán méltányolni. A hétköznapiság előadói habitusára is jellemző, középfekvésű hangja mentes a drámaiságtól, biztos intonációja gyakran lamentáló deklamációval párosul. A lemez erőnye az ének és a zenei kíséret összhangja, amit kitűnő szólók színesítenek. TQ

THE TOMMY VIG ORCHESTRA FEAT. DAVID MURRAY:**WELCOME TO HUNGARY!**

Szerzői kiadás

Katalógusszám nélkül ●●●○○

A félévszázadnyi amerikai szereplés után hazatelepült vibrafonos-komponista hetvenen túl is hihetetlen aktivitással dolgozik. Jól mutatja kettős kötődését legújabb albuma is, amely tisztelgés szülőföldje és válsztott hazája előtt is. A repertoár egyrészt nagy amerikai standardek parafrázisa (Sahara, Buddy and Solita stb.), másrészt pedig közismert magyar mű- és népdalok feldolgozása (Veled vagyok még gondolatban, Csak egy kislány van a világon stb.). Tommy a felvételre a hazai élvonal olyan képviselőit mozgósította, mint Elek István, Schreck Ferenc vagy Szalóky Béla, a lemez sztárvendége pedig a fekete amerikai tenoros David Murray. A különleges zenei élmény mellett a korongot kísérő füzet tartalma sem a megszkott, hiszen nemcsak az elhangzó darabokról ad részletes információt, de Tommynak a műfajjal kapcsolatos sajtósági nézetéről is. MÅ

ULRICH DRECHSLER TRIO: BEYOND WORDS

Enja & Yellowbird Records –

Varga

ENJ-9717

A hosszabb ideje Bécsben élő német basszusklarinétos, Ulrich Drechsler a közép-európai jazzszíntér leginnovatívabb művészei közé tartozik. Az elmúlt években Schubert-dalokat jazzkvarterre átdolgozó – ellentmondásos megítélésű – lemezt és bátran kísérletező Thelonious Monk tribute-albumot egyaránt készített. Ezúttal kamarazenei ihlettségű saját kompozícióiból válogatott; Benny Omerzell zongorista, Lukas König dobos-ütőhangszeres és két tételben) Efrat Alony izraeli énekes közreműködésével. A lazán, szvitszerűen összefűzött rövid darabokból többnyire szomorúság és melankólia érződik, a napkorong csak egy-egy pillanatra bújik elő a felhők közül. Szép zenék ezek, és a mesterségbeli tudással sincs gond, de a rácsodálkozás, a felfedezés öröme ezúttal elmarad. ReÅ

THE ULTIMATE MICHEL PETRUCCIANI

Blue Note – EMI

5099991560124

Egy egész életmű legjavából álló válogatással örvendeztet meg minket a Blue Note „The Ultimate” sorozatának Michel Petrucciani muzsikáját bemutató darabja. A legendás jazzista pályájának magas ívét ez élet sajnos túl rövidre húzta, de a mindössze 36 évesen félbehagyott életmű így is terjedelmes, a dupla-

lemez bővelkedik a felejthetetlen pillanatokban. Petrucciani mesteri technikájú zongorista volt, talán kisebb konvencionális hanggal, de sokoldalú kifejezőkészséggel megáldva. Képes volt a leggyakrabban játszott örökzöldeknek is új mondanivalót adni, és addig rejtett szépséget feltárni bennük. Ettől a nagyszerű tehetségtől sugárik az albumon hallható minden egyes saját szerzemény és standard-átirat. Kristálytiszta minden egyes hang, amelyet Petrucciani valaha játszott. Szívből jövő muzsika. LK

THE ULTIMATE DJANGO REINHARDT

Blue Note – EMI

5099991562128

Az ember vitatkozhat minden „best of” vagy „ultimate” típusú szelekció létjogosultságával, de 54 Django Reinhardt-felvétellel igazából nem bukhat nagyot semmilyen lemezkiadó. Megtaláljuk közöttük a reinhardti életmű számos kimagasló alkotását, sőt néhány roppant ritka jazzcsemegét is. Épp ezért elkecsertő, hogy a legendás Blue Note azt a fáradságot sem vette magának, hogy a különböző felvételekhez megadja a felállásokat. Így legfeljebb a jazztörténész fogja tudni, hogy a Honeysuckle Rose és a Sweet Georgia Brown 1937-es változatán nem Django, hanem Coleman Hawkins viszi a prímet Benny Carter hathatós segítségével, hogy a Body and Soul szájharmonikása maga a nagy Larry Adler, vagy hogy különböző számokon még olyan, a harmincas években Párizsba látogató amerikai nagyságok hallhatók, mint a harsonás Dickie Wells, a klarinétos Barney Bigard vagy a trombitás Bill Coleman. Maga a zene, két-három izlésficamtól eltekintve, kiváló.

Pallai Péter

**TZUMO ÁRPÁD:
PICTURES OF NOTES**

Szerzői kiadás

Katalógusszám nélkül ●●●●●

A jazz története során a legkülönfélébb ihletforrásokhoz nyúltak szerzők és előadók, de a huszonegyedik század eljöveteleig kellett várnunk, hogy valakiben a Hubble űrteleszkóp által közvetített képek látványa indítson zenei asszociációkat. Ez történt Oláh Tzumo Árpád zongoristával, akit az esztétikai motívumokon túl a teremtés misztériuma is megérintett az Orion csillagképet szemlélve. Tzumo nem először készített szóló-zongora-lemezt, s a számok többsége most is improvizáció – valódi ihlettség érződik rajtuk, a kidolgozás pedig mives. A kompozíciók elmélyültek. Az univerzum tágassága, végtelensége érthető módon inspirálta őt arra, hogy műfajokon átívelve formálja meg gondolatait, érzéseit; nemcsak a jazz, de a kortárs klasszikus zene eszközeit, megszólalási módjait is alkalmazza. A modernség jegyében a lemez csak letölthető változatban hozzáférhető. *BB*

**PONCHO SANCHEZ AND HIS
LATIN JAZZ BAND:
LIVE IN HOLLYWOOD**

Concord – Karsay és Társa

CPI-34110-02 ●●●●●

A kongás és zenekarvezető, Poncho Sanchez a latin jazz egyik még élő óriása az Egyesült Államokban. Noha saját hősének Mongo Santamariát tekintik, de zenekarának hangzása inkább a néhai Tito Puenteére emlékeztet. Muzsikája mindvégig táncolható,

érzéki és hangulatos, ráadásul a trombitás-szárnykürtös Ron Blake, a szaxofonos Rob Hardt és a harsonás Francisco Torres személyében három nagyon erős szólista tölti meg jazz-tartalommal. A hangszerelésért az utóbbi felelős, de az nem olyan ötletes, mint Tito Puenteéé vagy a nyolcvanas évek Irakeréjének a hangzása volt. A zongorista Andy Langhamnél is lehetett volna markánsabb zenésztalálni. Ezzel együtt vannak nagy pillanatok az albumon. Ezek közé sorolnám a Morning című gyönyörű főhajtást Clare Fischer emléke előtt és a lélekemelő, életteli zárószámot, a Son son charari-t. Jó start lehet a lemez a latin jazzel most ismerkedőknek. *PP*

**MIKE STERN:
ALL OVER THE PLACE**

Heads Up – Karsay és Társa

HUI-33186-02 ●●●●●

A nagyhírű gitáros tizenötödik albuma igazi meglepetés: egy jó értelemben vett eklektikus projekt. Tizenegy saját kompozíció, túlnyomórészt funkos, groove-os számok, mind-egyik más-más formáció előadásában a kvartettől a szeptettig. Összesen 22 művész, az amerikai jazzelit képviselői, Stern régi barátai, köztük Randy Brecker, Kenny Garrett, Dave Holland, Al Foster, az utánpótlásból pedig Esperanza Spaulding és Richard Bona. Már önmagában a „sideman”-ek névsora garanciát jelenthet arra, hogy a zenei anyag az első perctől az utolsóig egyenletesen magas színvonalat képvisel. Stern sokféle irányzatban jártas, hiszen pályája során éppúgy játszott a Blood, Sweat and Tears együttesben, mint Billy Cobhamnál vagy Miles Davisnél. Változatos, érdekes lemez, amelyen mind a fúziós, mind pedig a konzervatívabb jazz hívei megtalálják az ízlésüknek megfelelő muzsikát. *MA*

**MACEO PARKER:
SOUL CLASSICS**

Moosicus – Varga

M I201-2 ●●●○○

A funk/jazz-szaxofonos sztár 2009-ben díjat kapott a kölni WDR Big Banddel készített Ray Charles-emlékalbuma miatt. Az album az év egyik szenzációja lett. Most elkészült a folytatás, melyen Maceo Parker egykori munkaadója, James Brown, illetve más soul nagyságok, Stevie Wonder, Aretha Franklin és Isaac Hayes számai szólnak meg Parker temperamentumos, profi feldolgozásában. A jövőre hetvenes muzsikusa ma is fergeteges tempót diktál, hibátlan funky groove-okkal dobja fel közönségét, mintha egyetlen napot sem öregedett volna a Parliament-Funkadelic idők óta. Tökéletesen működik mögötte a nagyzenekari háttér is, minden hangot, ütemet és alterálást precízen kiszámítottak, de a kompakt tálalásban nem jut hely a jazzben nélkülözhetetlen kiszámíthatatlanságnak. Így ez a zene: kiválóan középszerű. *MJGy*

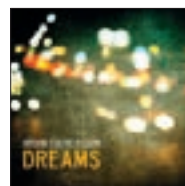
**AMANDA BRECKER:
BLOSSOM**

Emarcy – Universal

00600406239709 ●●○○○

Hogy Amanda Brecker énekesnőnek világhírű jazztrombitás az apja és szintén nagynevű énekes/zongorista az anyja, csak annyiban érdekes, amennyiben ez plusz esélyt jelentett számára, hogy átütő erővel robbanjon be a műfaj életébe. Nem így történt. A Blossom igen távol van a

fusion világtól, de legalább ilyen messze kalandozik Eliane Elias sambás ízlésétől. Amanda Brecker inkább popos hangszerelésű 3-4 perces dalokat ad elő szerelemről és elválásról, de ezt se változtatás. Mintha a tizenkét dal egyetlen érzés egy-egy változata volna. Ebből a kicsit balladisztikus hangvételű, enyhén retró daltípusból legfeljebb egyet bír el egy jazzlemez, azt is csak szigorú lemezkompozíció esetén. Az előadásnak itt hallható „egyszólamúsága” monoton és érdektelen. Lehetséges, hogy a Blossom népszerű lemez lesz, de nem a jazzrajongók körében. *MJGy*

**BRIAN CULBERTSON:
DREAMS**

Verve – Universal

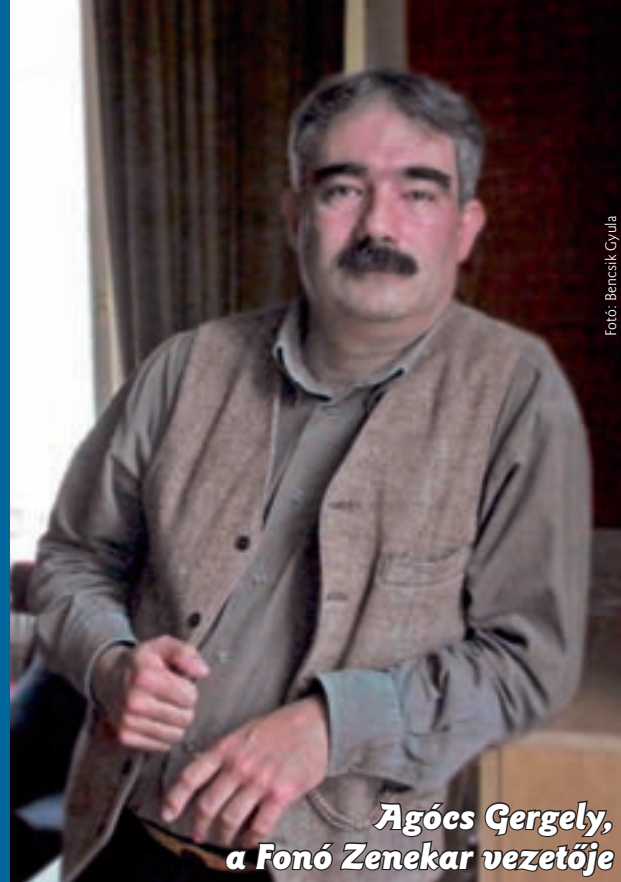
0602537024223 ●●○○○

A Dreams a zongorista tizenharmadik lemeze – az ő esetében, úgy tűnik, ez nem szerencsés szám. Az éppen mostanában negyvenedik születésnapját ünneplő Culbertson ötvenperces anyaga annyira jazz lite, hogy szinte semmilyen nyomot nem hagy a hallgatóban. Ezért felelőssé tehető a végtelen végig hallható szintetikus basszus és dobprogram alap, a teljességgel kiszámítható, klisékből építkező dallamok, a behízelgő, simára vasalt énekhangok és az alig változó tempók – az első négy szám egyforma lüktetésű. Nem segít itt Eric Marienthal szaxofonozása sem, aki sikeresen lényegtelenedik az alapszövetbe. Pedig a 2008-as Bringing Back The Funk még kifejezetten izgalmas, stílusos vállalkozása volt Culbertsonnak – persze érdemes végignézni a közreműködők listáját –, az ott hallható muzsikát aligha lehetett volna eladni hotelok vagy áruházláncok háttérzeneként, míg a Dreams kiváló efféle célokra. *BB*

„Baj, hogy a magyarok nem énekelnek”

Idén ünnepli 15. születésnapját a Fonó Zenekar, amelynek tagjai népdal- és népzene gyűjtéssel, tudományos közreadással is intenzíven foglalkoznak. A hangszerismertető koncerteket, népzenei táborokat is szervező formáció folyamatosan keresi a különböző zenei irányzatok közelítésének lehetőségeit; újabban a barokk kamaramuzsikán keresztül vizsgálják a mű- és népzene egymásra hatását. Ezekről a témákról beszélgettünk az oroszországi fellépésről és gyűjtőútról hazatért Agócs Gergely zenekarvezetővel.

•• Bencsik Gyula

Fotó: Bencsik Gyula

Agócs Gergely,
a Fonó Zenekar vezetője

Gramofon: *Mindig énekelve, táncolva közlekedsz, mint most a beszélgetésre jövet, vagy ez csak a hely szellemének szól? (Az interjú a Hagyományok Házában készült – a szerk.)*

Agócs Gergely: A zene és a tánc maga az élet. Eredetileg az ember természetes működésének egy olyan része volt, mint a lélegzetvétel. Mindig énekelve, füttyörészve közlekedem, és ha valamiért nem játszhatok két-három napig hangszereken, jelentkezik az „elvonási tünetek”. Erre így szocializálódtam gyerekkoromban a nagyszüleimnél, akik hétéves koromig neveltek. Otthon a krumplipucolástól a babfajtásig minden tevékenységet éneklés kísért.

G.: *Miért a népdalok, miért nem a rock and roll vagy a jazz?*

A. G.: Nagyszüleim korosztályánál még természetes volt a népdalok ismerete és szeretete. Amikor hétévesen elkerültem Pozsonyba a szüleimhez, ott már jött a jazz, meg minden más – például Bach, Gershwin, rádióból, lemezjátszóról. Pedig a zene eredeti állapotában nem arra való, hogy valaki szolgáltassa, más pedig fogyassza, hanem arra, hogy mindenki használja. Ki-ki a saját tehetsége, vérmérséklete szerint. Nagypapánk nem is olyan rég még nem azt kérdezték egymástól: te milyen zenét hallgatsz, hanem azt, hogy mi a te nótád? Mi az, amit énekelsz vagyis aktívan használod?

G.: *Tapasztalataid szerint mennyit tud a te munkád, kollégáid munkássága visszahozni mindabból az eleven zenei kultúrából, ami a nagyszüleid idejében még mindennapi gyakorlat volt?*

A. G.: Valójában nem az a baj a magyarokkal, hogy nem énekelnek magyar népdalt. Az a baj, hogy nem énekelnek. Néha szoktam magyarországi falusi lakodalomban vőfélykedni. Sajnos egyre általánosabban tapasztalom, hogy úgy kell hergelni a templomból a lakodalomba vonulókat,

hogy énekeljenek. Sokszor nem is értik, hogy az ilyen némán sétáló, kiöltözött sokadalmat az arra tévedő idegen könnyen gyászmenetnek nézheti. Remélem, hogy én és a kollégáim valamit tudunk javítani a tevékenységünkkel ezen a tragikus társadalmi helyzeten, amelyből az éneklés kiveszett. A kulturális értékek gazdagsága a globalizációs, homogenizációs folyamatok következtében gyérülni kezdett. Száz éve például minden magyar falunak saját, a többtől eltérő dalkincse volt. Ha ma egyáltalán van egy falunak dalkincse, az nagyjából azonos a többiekével, hisz a dalokat egyre inkább vagy az iskolában, vagy a médiából tanulják, s mindkét forrás ezen a vonalon is úgymond egysegített terméksomagokat közvetít. Szerencsésebb országokban és régiókban az állam nemcsak szlogenek szintjén tesz a kulturális sokszínűség megőrzéséért. Nem véletlen, hogy a 40 éve indult magyar táncház-modell kivívta az UNESCO elismerését. Mi ezekben az értékmentő folyamatokba kapcsolódtunk be a Fonó Zenekarral. Népzenei gyűjtőmunkánkkal, publikálási vagy oktatási tevékenységünkkel értünk is el eredményeket, de úgy érzem, hogy fokozottabb állami támogatás mellett sokkal hatékonyabbak lehetnénk.

G.: *Nemrég érkeztl haza Oroszországból.*

A. G.: Egy fesztiválra hívtak Udmurtföldre, ami Moszkva és az Ural között helyezkedik el. Az udmurtok a finnugor nyelvcsaládhoz tartoznak; mordvinok, cseremiszek szomszédságában élnek ott, de a régióban türök népek, csuvasok, baskírok, tatárok is megtalálhatók. A helyiek rendeztek ott egy finnugor népművészeti fesztivált, amelynek oldalvizen sikerült gyűjtőmunkát is végezniem.

G.: *Hogyan zajlik ma egy gyűjtés?*

A. G.: Nagyjából úgy, mint száz éve, csak modernebb eszközökkel. Eleinte ismeretlenül kimegyünk a terepre, betérünk a kocsmába, a postára vagy a kisboltba, és keresünk a faluban idősebb, víg kedélyű embereket, vagy megkérdezzük, ki a templomban az előénekes. Szándékosan nem nótafát keresünk, mert az emberek fejében nagy a zavar: sokan nótafaként tartják számon azokat a helyi embereket, akik betéve fújják a rádióból megismert magyarnóta-énekesek repertoárját, de mi nem rájuk vagyunk kíváncsiak. Ahhoz, hogy az ember fölismerje, valóban az adott tájegységre jellemző autentikus népdalt hall-e, előbb behatóan meg kell ismerkednie a magyar népzenei gyűjtemények törzsanyagával. Csak egy ilyen tudás birtokában lehet megkülönböztetni a népzene-t a népies műzenétől. Különbséget kell tudni tenni a népdalok eltérő történeti rétegei között is. A magyar népdalkincsnek van egy olyan rétege, amelyik általánosan elterjedt, és nemigen rendelkezik helyi változatokkal. Mi elsősorban azokat a régebbi dallamtípusokat keressük, amelyek az adott hely kulturális jellegét szépen ki tudják fejezni a zene nyelvén. Egyes vélekedésekkel ellentétben bőven akad még gyűjtenivaló.

G.: Mennyire szabad hozzányúlni ezekhez az autentikus népzenei anyagokhoz? Milyen mértékben „világzenésíthető” a gyűjtött kultúrkinés?

A. G.: A közelmúltban jelent meg Vadbarokk című lemezünk, amellyel megadjuk a válaszokat ezekre a kérdésekre. Mi úgy gondoljuk, hogy a műfajok létrejötte nem véletlen. A műfajokat olyan roppant társadalmi erők csiszolták a maguk formájára, amelyekhez egy-egy embernek a kísérletezései nem képesek fölérni. Ide sorolom azokat a különféle fuzionális próbálkozásokat, amelyek ma a zenei életet jellemzik. Én úgy gondolom, hogy ha össze-vissza keverjük csodás zenei palettánk színeit, végül egy nagy szürke masszát kapunk. Úgy vélem, a fuzionális és crossover kísérletek ebbe az irányba mutatnak. Rossz iránynak érzem, amikor azt hallom: „ezt a népdalt olyan izgalmasan megfűszerezték jazzes ritmusokkal, és milyen meghökkentő benne az a marimba...” Ahogy nem játszunk Bach Karácsonyi oratóriumát citerákkal vagy szaxofonnal, szerintem ugyanúgy nem illeszkedik a magyar népzenehez a basszusgitár vagy

a szintetizátor. Feltéve persze, ha művészetről beszélünk. A szórakoztatóiparban az egyedüli mérce az üzleti siker.

G.: A különféle zenei irányzatok, műfajok közötti párhuzamokat ti is keresitek. Gondolok a klasszikus vonószénre, az operára, a modern jazz irányzataira, amelyeket már közelítetek az általatok játszott népzenehez.

A. G.: Az egymás mellettiség harmóniáját képviseljük, keressük a különböző zenei irányzatok közelítésének a lehetőségét. Ennek szellemében adtunk ki Szabadi Vil móssal, Gulyás Mártával közös Bartók-lemezt, ahol annyi volt a közelítés művelete, hogy a hegedűduók elé tettük azok népzenei előképeit, mégpedig abban a hangzásban, amelyben ezzel a muzsikával Bartók a terepen is találkozhatott. Ugyanez történik a Vadbarokk című lemezünkön is, amelyen régizenesz barátainkkal együtt is muzsikálunk. A lemez elején egy rövid Bach-témát játszunk el kalotaszegiül, majd a végén kalotaszegi magyar népzene hallható a barokk kor hangszereivel kiegészítve. Elképzeltük, hogyan szólhatott a vonószene akkor, amikor a késő barokk idején beszüródött Magyarországra. Sok tanulmány született már arról, miként hatott a műzenére, Bartók, Dvořák, Brahms, Stravinsky, Chopin, Debussy munkásságára a népzene. Arról viszont kevés szó esik, hogyan hatott a népzene folyamatainak alakulására a műzene. Ezt szeretnénk volna bemutatni – már csak azért is, mert a barokkban kialakult vonós kamaragyüttes folklorizált változatával, azaz népi vonós formációkkal az egész világon csak itt, a Kárpát-medencében találkozhatunk. Például kevesen tudják, hogy az összes erdélyi magyar falu cigány és paraszt muzikusai pontosan úgy tartják a hegedűt, ahogy azt annak idején Leopold Mozart a Geigenschulében előírta.

G.: Hogyan alakul a közeljövők?

A. G.: A tél jórészt Vadbarokk című albumunk anyagának minél szélesebb körű bemutatásával telik. Terveink szerint külföldön (Németország, Franciaország), helyi régizenei együttesekkel közösen is szeretnénk bemutatni a repertoárt.

A Fonó Zenekar honlapja: www.fonozenekar.hu

A Fonó Zenekar új, Vadbarokk című lemezén egy rövid Bach-témát is eljátszik „kalotaszegiül”

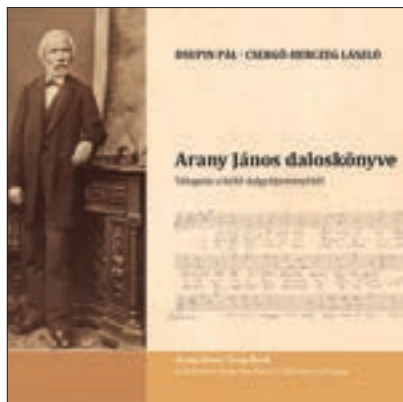
**MUZSIKÁS:
REPÜLJ, MADÁR, REPÜLJ**

Bár a Muzsikás jó ideje nem játszik már sem ifjabb Csoóri Sándorral, sem Sebestyén Mártával, sőt az ellentétek hosszú távon is kibékíthetetlennek bizonyulnak, ezúttal egy olyan dupla nosztalgialemezzel álltak elő, amelyen leginkább e két kiváló egykori művészünk adja a legendás számok gerincét. Mert azért azt senki sem tagadhatja, hogy a Muzsikás többek között attól vált olyan újszerűvé és népszerűvé, hogy ifjabb Csoóri Sándor olyan természetességgel alakította autentikus hangzású „világzenévé” a számokat, hogy azok mindenféle zenei ízlésen nevelkedett hallgatót szíven találtak, és hogy az tette őket halhatatlanná, hogy Sebestyén Márta adta hozzájuk nem mindennapi énekehangját. Persze nem vitatom el az úttörő munka verejtékét, és azt sem vonom kétségbe, hogy a Muzsikás a két szakítás óta is alkot, mégis az igazi legendás számok ezek, amelyeken még együtt volt a régi csapat. A hetvenes-nyolcvanas évek, a tánccházás ősorszáka. A „Hidegen fújnak a szelek...”, a „Repülj, madár, repülj...”, az „Istenem, istenem...”, és még sorolhatnánk. Ezek alapozták meg azt a hírnevet, amelyből most már könnyen megél az együttes, hiszen világszerte a magyar népzenevel azonosítják a nevét. A Repülj, madár, repülj címet viselő albumuk igazi best of CD, amelynek két korongján összesen huszonhat nótát találunk. Leginkább külföldi terjesztésre szánhatták, ugyanis csak az együttes történetének rövid összefoglalója kapott helyet a kizárólag angol nyelvű kísérőlapon, amely rendkívül egyszerű módon taglalja azt, amit a hetvenes évek Magyarorszájáról tudni illik. Best of CD-t nehéz értékelni, a válogatást tematikusabbra is vehették volna, és jót tett volna az is, ha legalább egy-két szám a jelent képviseli az albumon.

Kiss Eszter Veronika

Nascente
NSCD031

**DSUPIN PÁL – CSERGŐ-HERCZEG LÁSZLÓ:
ARANY JÁNOS DALOSKÖNYVE**

Van nekünk Arany Jánosunk, aki a magyar költészet alfája és ómegája. Makkai Sándortól Szerb Antalont át Vatai Lászlóig mindenki „megmondhatja”, hogy csak a leghamarabb eszembe ötlőket említssem. Zsenialitásához a népköltészet iránti érdeklődés is hozzátartozott, de persze nem csak a kor dívatja miatt. Ennek zenei lenyomata ez a CD, amelyet Dsupin Pál és Csergő-Herczeg László készített. Szép küllemű, nem hivalkodó tok korrekt szöveggel és szép kísérőfüzettel (illusztrációk: Dsupin Luca). A 18 track zenei anyagában is sokféle, de behatárolt: a valószínűsíthető eredeti megszólaltatástól nem távolodik el. Így természetesen zömében éneket hallunk, ami kiegészül a furulya, duda, tárogató, a citera, sőt a gitár és a fuvola kíséretével. A témák a gyerekdaloktól (esőhívogató, golyáröptető) a balladáiig (Barna Péter) ívelnek, van mulatók (Le az utcán, le, le, le), de nem hiányzik a csúfoló sem (Huncut német). A legjobb mondat kétségtelenül a „borba van a ked'mag vetve”, de van néhány szövegtelen, csak hangszeres dallam is. Sajnos sok pontatlanság, hamis intonáció csúszik az előadásba (a fuvola minden megszólalása magas, pedig azt igen egyszerű lett volna korrigálni), vagy a Barna Péter történetében (bár a hangulat kiválóan el van kapva) az egyetlen hangra épülő kíséret miatt a sorok zárása nagyon rosszul hangzik, mert nem a tiszta kvint szólal meg. Talán a sokféleség megy az előadás precizitásának a kárára, talán a rosszul értelmezett egyszerűség... Mindenesetre a figyelmünk Arany János felé fordul a válogatás segítségével, és akiben felébred a kíváncsiság vagy a nosztalgia az egykor esetleg olvasott költemények iránt, hát csak-csak leveszi a polcra a könyvet! Ez pedig mindenképpen nyereség.

Pödör Eszter

Szerzői kiadás
DP3

**ZAGYVA BANDA:
TALPALÁVALÓ I-II.**

Ádám Jenőnek volt egy rádióelőadás-sorozata a hetvenes években, amelynek egyik epizódja a Szürke köpeny címet viselte. Ez tulajdonképpen az első világháborús katonadalok, a néhol nyilvánosan is lenézett és leszólt új stílusú dalok apoteózisa. Ádám Jenő elmagyarázza, milyen sokat jelent, hogy az akkori generációnak volt utóljára valószínű kapcsolata a megénekelte közösséggel, szituációkkal, az a generáció még közvetlen munióként hozta (azaz vitte) magával a hagyományt. A huszonegyedik században a (most már világvédett) tánccházmozgalom és a hozzá kapcsolódó zenei kiadványok lehetnének azok, amik egy mai Ádám Jenőt meghihethetnének. A számtalan amatőr, hivatásos, ifjúsági, „senior” és minden valamirevaló településen önállóan működő tánc csoport zenét igényel a próbához, a fellépésekhez. De nem feltétlenül kell (lehet) minden alkalomra zenekart hívni, ha segíthet a technika... Ez a kiadvány pompás szöveget tesz a próbák során: nagyon szépen eljátszott, igényes válogatás. Az alcímben foglaltaknak tökéletesen megfelelő (Népzene táncoktatáshoz) férfi és női éneket, szólistikus hangszeres szakaszokat váltogat, igazi táncos tempóban és megfelelő hosszúságban. Erényei mellett olyan apró hibák bukkannak csak fel, hogy a nem szakmabéli hallgató azokat észre sem veszi. A legfeltűnőbb talán az ének szólam helyenkénti oktávtorzása, amit szerencsésebb lett volna hangnemtávolsággal kiküszöbölni, a hegedű és olykor a klarinét lehetett volna pregnánsabb, precízebb. Néhol jól jött volna egy kis fokozás a tempóban, de semmiképp nem a tempó visszaesése... Bizunk benne, hogy a szimpatikus Zagyva Banda mind tökéletesebb felvételekkel rukkolt elő, akár e sorozat folytatásaként is.

Pödör Eszter

Saramis Bt.
5999540528530, 5999540528547

**KOR-ZÁR:
BÚCSÚ
A HOLNAPÉRT**

Nyilván nem csak én hallom túl populárisnak a Kor-zár együttes dalait, és találok úgy, hogy versmegzenésítéseiben nagytúlsúlyt kell keresni bármiféle népzenei hatást. Utóbbi persze korántsem követelmény, inkább csak megszokás, és bár nyitott vagyok egy alternatív popzenei József Áttila-megközelítésre, de a Sebő- és a Hobo-változat erős hatása miatt a Tiszta szívvel újraformálásához még annak is bátorság kell, aki biztos lábakon áll a pályán. A Kor-zár Tiszta szívvel feldolgozása emellett még erőtlén is. Általában is elmondható ez a lemezről: sok az ismert dallamfordulat, előre hallhatóak a műfaj bevett harmóniamenetei, a vokál se nem egyéni, se nem érdekes. A probléma talán az, hogy manapság már olyan sok a próbálkozás, hogy nem is érdemes lemezzel kísérletezni akkor, ha nem tud az együttes azon olyan különlegességet felmutatni, ami kiemeli őket a szürke tömegből. *KEV*

Kor-zár polgári társulás
ZG 1772-002-2

**ANTONIO
ZAMBUJO:
QUINTO**

A portugál énekes már kamaszként helyi fado-versenyt nyert. Az országos elismertséget egy fado témájú musicalszerep hozta el neki. Világszerte sikeres lemezei sorában ez az ötödik (quinto). A laikus közönség számára a legszembeütőbb, hogy – a fado szépségeidálja szerint – a férfi énekes is érzelmes, sőt érzélgős módon jeleníti meg a dalok mondanivalóját. Zambujo legnagyobb erénye, hogy hű marad a tradícióhoz, de van egyéni hangja. A zenét akusztikus hangszereken adják elő, jellemzően pengetősökön. A hathúros klasszikus gitár (spanyol gitár, viola) mellett az elbűvölő hangú, lantszerű portugál gitár és a kis négyhúros cavaquinho (ukulele) kap helyet. A basszust portugál basszusgitár vagy bőgő játssza. Egyéni szín a klarinét és a basszusklarinét gyakori szerepeltetése. Bár ez a zene „ráérős” és melankolikus, az ötvenpercnyi album egyetlen másodperce alatt sem unatkozunk. *PE*

World Village – Karsay és Társa
WVF479069

**YASMIN LEVY:
LIBERTAD**

A közép-európai zsidó hagyománynak köszönhetően a jiddis nyelvről és kultúráról lehetnek bizonyos ismereteink – még ha sokszor hézagosak és pontatlanok is. A középkori Spanyolországból kiűzött – később Észak-Afrikában, Törökországban, illetve a Közel-Keleten letelepedett – zsidók nyelve, a spanyolra emlékeztető, de sajátos színezetű ladino azonban teljesen feledésbe merült. E nyelvet és a hozzá kapcsolódó dallamkincset eleveníti fel Yasmin Levy izraeli énekesnő, akinek a Libertad már a hatodik szólólemeze. A szolid kamara-jazzkísérettel (bőgő, gitár, percussion) megszólaló dalokban könnyen felismerhetők a spanyol flamenco, a portugál fado, a tradicionális argentin tangó, sőt a török népzene motívumai is. Kiválóan sikerült az a duett (Olvídate de Mi), amelyben Levy társa a neves mallorcai énekes, Concha Buika. *ReA*

World Village – Karsay és Társa
450023

Megjelent a Djabe új stúdió albuma!

A CD
digipak papír csomagolású,
bonus videó és audió tartalommal.

A 2 LP 180g Heavy Vinyl
audifil nyomás. 20 perc extrát
tartalmaz!

DVD audio
MLP Stereo és 5.1
valamint DTS Stereo és 5.1
hangsávokkal, videó és audió
extrákkal.

Sztárvendégek:
Steve Hackett - ének, gitár
John Nugent - szaxofon
Malik Mansurov - tar

Rendelés: www.djabe.hu

Down And Up
CD, 2 LP, DVD AUDIO

MAKÁM:
ROBINZON KRUZO

A Makám három évtizedes története összefonódik a zeneszerző-zenekarvezető, Krulik Zoltán nevével és életművével. Ez a megállapítás nem kisebbíti a nyolcvanas évekbeli indulás óta vele együttműködő énekesek és hangszeres muzsikások érdekeit, de tény: a Makám ma már teljes joggal nevezhető Krulik egyszemélyes zenei vállalkozásának. Mindezt azért érdemes hangsúlyozni, mert a Robinzon Kruzo voltaképpen szólólemezt: nagyon személyes hangú, vallomásszerű dalfűzér, amelynek címe sem más, mint szellemes játék Krulik nevének első szótagjaival. Ami viszont meglepő: a zenei anyag egyáltalán nem illeszthető be az eddigi Makám-albumok folyamatába. Ezek a dalok sem a zenekar első, instrumentális korszakának stílusjegyeivel, sem az 1999-es Skanzen óta tartó vokális periódus sajátosságaival nem mutatnak rokonságot. Ha zenei előzményeket keresünk, akkor sokkal inkább a hetvenes-nyolcvanas évek hazai progresszív rockzenéjében, underground áramlataiban és dalköltészetében kell kutatnunk – egy kritikus kollégám (jogosan) név szerint is említé irásában a Kex együtttest, az Európa Kiadót és Cseh Tamást. Ebből az is következik, hogy a Robinzon Kruzo tizenöt dalában felértékelődnek a szövegek. Az említett személyes hang nemcsak önéletrajzi ihletettségre és családi vonatkozásokra utal, hanem arra is, hogy minduntalan felbukkannak a 20. századi magyar történelem (túlnyomórészt tragikus) képekkel. A lemez „énekmondó” karakteréhez izgalmas dallam- és harmóniavilág, ízléses hangszerelek társulnak. Krulik fiatal zenésztársai – Hornai Zóra (vokál), Eredics Dávid (szaxofon), Zámbo Tamás (gitár), Boros Attila (basszusgitár), Badics Márk (dob) – is mindvégig nagyszerű teljesítményt nyújtanak.

Retkes Attila

Z Paraván
Katalógusszám nélkül

PALYA BEA:
EZEREY SZEFÁRD ÉJSZAKA

Palya Bea újabb projektben Dés András és Bolya Mátyás az énekesnő partnere. A korong tizennégy számot tartalmaz, amelyek kivétel nélkül mind különböző helyszíneken rögzített koncertfelvételek. Mielőtt ettől bárkinek előítéletei támadnának, le kell szögeznünk, hogy a korszerű hangtechnika már képes akár teljesen eltüntetni az élő és stúdiófelvételek közötti különbségeket, illetve az előnyöket kidomborítani – ez a lemez is ékes bizonyítéka ennek. Az ezeregy éjszakás címválasztás kommersz produkciót vetít előre – szerencsére nem ilyen kapunk. Az egyórányi zene vezérével a rituálé, a rítusok bemutatása. A dalok moll jellegűek, (a cigányskálára a keleties hatást erősíti), tipikus, balkáni, aszimmetrikus lüktetésűek. A műsor építkezése lehetne átgondoltabb, hisz csak a hatodik szám gyors dal, addig csak lassú hőmpölygést hallunk, ami esetleg unalmas lehet. De aztán eljön a lemez gerincét képező szefárd lakodalmas: öt számból álló blokk, ami egy szefárd lakodalom rendkívül gazdag rítusvilágát idézi meg. Ezek tradicionális dalok stílushű, ugyanakkor élvezetes feldolgozásai. Ritmikus, sőt táncolható kavalkád, vaskos népi humorral: Ásszonymulatság vagy az anyósokról szóló dal. A szövegek a szefárdok kevert nyelvén, a ladinón és (kisebb részben) magyar nyelven hangzanak el. Ez a kultúra széles körben egyelőre ismeretlen – az egzotikus jelzőt kerül-ném. Hangulatukban a hallgató egyszerre asszociál a balkáni, kis-ázsiai népzeneire (bolgár, török, szír) és a reneszánsz udvari zenére. A népzene után viszont újra saját számok következnek, amelyek eredetiségben, kiforrtságban nem kelnek versenyre az előbbiekkal. A művészek külön-külön és együtt is nagyon magas szinten muzsikálnak.

Pődör Eszter

Sony Music
88725450492

BEBEL GILBERTO:
ALL IN ONE

A brazil-amerikai énekesnő, Bebel Gilberto alighanem gyerekkora óta küzd családi örökségének gyönyörű, de bizonyára nyomasztó terhével. A riói bossa novát világhírnévre vezető João Gilberto és a nagyszerű énekesnő, Miúcha gyermekeként született New Yorkban, s úgy érzem, sohasem tudta eldönteni, hogy a populáris (de autentikus) brazil muzsika vagy a keleti parti show business világában éri-e igazán otthon magát. Tizennégy éves volt, amikor édesanyjának szólómezején Antonio Carlos Jobimmal muzsikálhatott együtt, két évvel később pedig Miúcha és Stan Getz oldalán tűnt fel a Carnegie Hall színpadán. 1986 óta tartó szólókarrierjében a szülői hagyományok tisztelete a bossa nova megújítására tett (váltakozó sikerű) kísérletekkel, a hitelességre törekvő, etnikus gyökerei közelítés pedig kommersz popzenével keveredik. Ilyen ellentmondásosnak érzem az All in One című albumot is, amelynek létrehozásában több neves producer, köztük az Amy Winehouse-t feltuttató Mark Ronson is közreműködött. A lemeznek van egy nagyon tradicionális, érzelmgazdag, szerelmes, brazil vonulata, amivel voltaképp csak az a probléma, hogy semmi eredeti vonás nem fedezhető fel benne. Ehhez csatlakoznak az átdolgozások, amelyek közül édesapjának egykori slágere, a Bim Bom (Jobim unokája, Daniel közreműködésével) remekül sikerült; a Chica Chica Boom Chic (Didi Gutman új verziójában) kellemesen hallgatható. A The Real Thing (eredeti verzió: Stevie Wonder) monoton chill out-zenévé transzformálása azonban sikertelen vállalkozás; Bob Marley klasszikusát (Sun is Shining) pedig elcsúfítják a kommersz számítógépes effektek, amelyek teljesen háttérbe szorítják az eredeti dallamvilágot, ritmusképleteket.

Retkes Attila

Verve – Universal
0602527166902

Analóg vagy digitális?

Tizenegyedik rész: a digitális adatredukció

Előző írásunkban bemutattuk, hogy a digitális technika megjelenése milyen változásokat hozott a hangstúdiókban. A következőkben a hangátviteli lánc kezdőpontjáról átugrunk a végpontra, s megvizsgáljuk, ennek nyomán milyen változások következtek be a hallgatónál. Ám ami e kettő között van, az sem lényegtelen, hiszen a hallgatóhoz többnyire nem pontosan abban a minőségben jut el a műsor, ahogyan azt a stúdióban a hangmérnök készítette. Részben technikai, részben gazdaságossági okokból az eredeti adatok egy része nem kerül továbbításra, vagyis az adatokat „előre megfontolt szándékkal” redukálják, tömörítik.

◆ Ujházy László

A bevezetőben használt, kissé bírósági szóhasználat persze nem valamiféle büntényre utal a szép hangzás ellen, hiszen az adatredukció kedvező esetben a hallgató élményét nem, vagy csak igen kis mértékben befolyásolja; ha pedig alkalmazásától eltekintenénk, akkor pl. egyes sokcsatornás kiadványok műsoridejét nagymértékben csökkenteni kellene. A digitális technika fejlődése szinte a kezdetektől együtt járt az egyre finomabb, kíméletesebb adatredukciós eljárások kifejlesztésével. Ezek között különösen hatásos, amely pszichoakusztikai vizsgálatok eredményein alapul, s egyben annyira ötletes és közérthető, hogy megérdemli alapelvnek bemutatását. Mindezt azzal a nem titkolt szándékkal is tesszük, hogy röviden a pszichoakusztika rejtelmeibe is betekintsünk, mert amint majd láthatjuk, e tudományágnak a mindennapi hangfelvétel-hallgatással is nagyon szoros a kapcsolata.

Gondolatok a pszichoakusztikáról

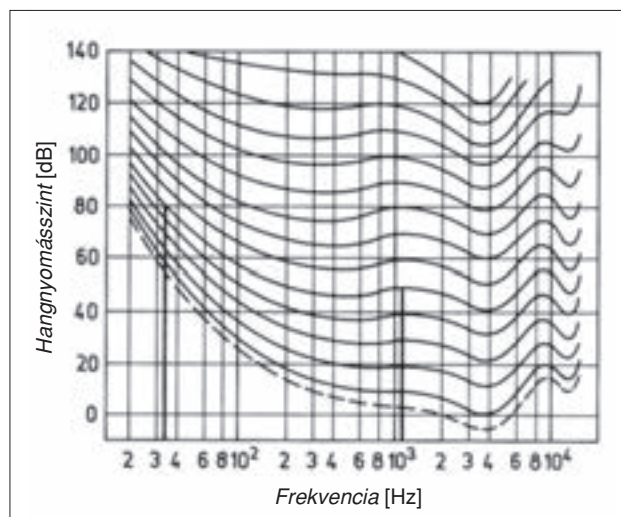
A pszichoakusztika részben szubjektív, részben pedig objektív tudományterület, hiszen egyfelől az emberi érzékelés, másfelől a mérés technikával alaposan megtámasztott akusztika birodalmaiban vizsgálódik. E kettő akkor kapcsolódik egybe, amikor pl. azt tanulmányozzuk, hogy az objektíven mérhető hang tulajdonságokat (pl. frekvencia, hangnyomás) hogyan érzékeljük, tehát az előbb említett két tulajdonság milyen hangmagasság vagy hangosság benyomását kelti tudatunkban. Joggal gondolhatnánk, hogy egy adott frekvenciához egy meghatározott hangmagasság-élmény kapcsolódik, hiszen ha nagyobb a frekvencia, akkor magasabb a hang, ha alacsonyabb a frekvencia, akkor mélyebb. Ám ez mégsem ennyire egyszerű, mert pl. egy adott frekvenciát bizonyos hangtartományokban mélyebbnek vagy magasabbnak hallunk attól függően, hogy éppen milyen a hangerőssége. Vagyis a hangot különböző erősséggel hallgatva, annak ellenére, hogy a frekvenciája (vagyis az objektív értéke) azonos marad, az általunk érzékelt hangmagassága (a szubjektív értéke) mégis megváltozik.

Ugyancsak érdekes az a kapcsolat, amely a hangok hosszúsága és hangossága között áll fenn, ugyanis a rövidebb (staccato) hangokat halkabbnak ítéljük, mint az azonos decibelértékkel megszólaló kitarított hangokat. Olyan hangszereknél, amelyeknél a dinamikus szint megváltoztatása nem lehetséges a hangmagasság nem kívánatos megváltozása nélkül – mint például a blockflöte – a crescendo érzete csak az egyre hosszabban megszólaltatott hangokkal lehetséges. S hogy a rövid hangok mennyivel csökkentik hangosságérzetünket, arra csodaszép zenei példa a Rigolettónak az a jelenete, amelyben az udvaroncok a sötétben lopakodva elröplő Gildát. Pedig hol volt még akkor a pszichoakusztika! További példaként azt is érdemes megemlítenünk, hogy még ma sem egységes a tudomány álláspontja azt a kérdést illetően, hogy minimum milyen hosszban kell egy hangnak megszólalnia ahhoz, hogy tudatunkban egyáltalán érzékeljük annak hangmagasságát. A nagyon pesszimista adatok 0,1 szekundumot jelölnek meg, amiből az következne, hogy ha egy előadó másodpercenként 10 hangnál többet szólaltat meg, akkor azok hangmagasságát külön-külön nem érzékeljük, csupán a dallammozgás irányát, mint pl. egy zongora- vagy hárfá-glissando esetében. Zenész tanítványaimnak minden évben lejátszom egy lemezt, amelyen egy barokk cselló egy igen gyors futamot játszik, s ezt eddig még egyiküknek sem sikerült lekottáznia.

Ám nemcsak a rövid, hanem a hosszan kitarított hangoknál is megfigyelhető az a jelenség, amikor a hangot – bár objektív decibelértéke végig azonos – egyre halkabbnak ítéljük, ami egyértelműen az idegpályák „kifáradására” vezethető vissza. Egy zenekari mű utolsó, kitarított akkordját – ha nem akarjuk, hogy szubjektíven egyre halkuljon – fokozatosan erősíteni kell. A megszokott monoton hangingerek egy idő múltán tudatunkban teljesen elhalkulnak – jó példa erre a falióra előbb-utóbb „észrevétlenné váló” ketyegése. Az említett egyszerű példák jól rávilágítanak a pszichoakusztika lényegére, s egyúttal módszerét is sejtetik: felkért tesztelő személyek előtt műszerekkel pontosan rögzített értékű hangjelenségeket játszanak le, s az így nyert szubjektív ítéletek átlaga alapján vonják le a tudományos következtetéseket.

A hallásküszöb és a hangosság szintek

A hallásküszöb elnevezés arra utal, hogy az egyes hangoknak egy adott decibelszinten meg kell szólalniuk ahhoz, hogy azokat egyáltalán érzékeljük, mert csak ekkor léphetünk át a „hallhatatlanság és a hallhatóság” közötti küszöbön. A jelenséget az teszi bonyolulttá, hogy ez a küszöb a frekvencia függvényében nem azonos. Különösen a mély hangoknál, valamint az egészen magas frekvenciákon nagyobb hangerősség szükséges ahhoz, hogy egy hangot egyáltalán meghalljunk, míg 2–3000 Hz környékén, ahol a fülünk igen érzékeny, egészen kis hangerősség is elegendő az említett küszöb átlépéséhez. E jelenséget már az 1920-as évektől kutatják, s bár azóta az eredményekben adódtak finom eltérések a tesztelők életkora vagy a bejátszásra szolgáló hangszórók, fejhallgatók, valamint a vizsgálat akusztikai környezetének függvényében, az eredmények karaktere lényegében azonos.

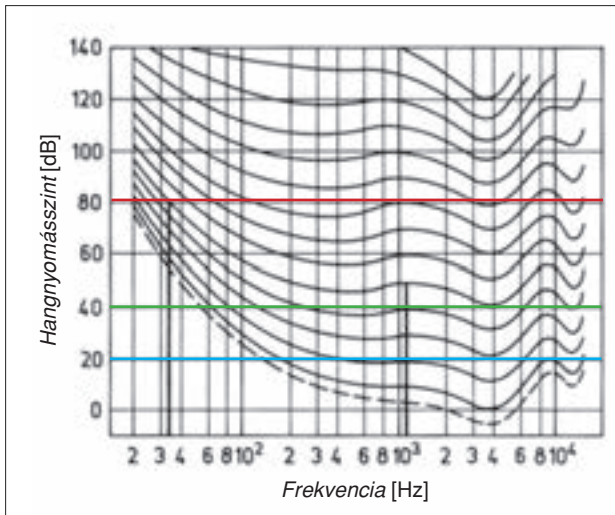
Az elmondottakat a fenti – és a szakirodalomban sokat idézett – egyik ilyen diagrammal szemléltetjük. (E diagram Dr. Tarnóczy Tamás: Zenei akusztika című, alapvető jelentőségű könyvében is megtalálható. Zeneműkiadó, Budapest, 1982.) A vízszintes tengelyen szokás szerint a frekvenciaértékek szerepelnek balról jobbra növekedve – úgy, mint a zongora billentyűsora, míg a függőleges tengely mentén olvasható le a hangerősség, tehát mindkét tengely objektív értékeket jelöl. A két tengely által bezárt térnegyedben látható görbék a szubjektív hangosság szintek. Egy-egy görbe mentén a hangosságérzet azonos, s alakjuk meglehetősen szabálytalan, mint érzékelésünk általában. A legalsó folyamatos görbe a hallásküszöb – ezen az ábrán szabadtérben, a hangforrástól távolabbra elhelyezkedő 20 éves tesztelőkkel vizsgálva –, míg a szaggatott görbe megállapítása akusztikailag zárt térben történt.

A hallásküszöb-görbe alatti decibelértékeket az egyes frekvenciákon már nem érzékeljük (ez tehát az egyes frekvenciákon hallásunk alsó határa), míg a további görbék felfelé haladva az egyre magasabb hangosság szinteket jelképe-

zik. A két tengely által jelzett objektív értékek mellett a görbék valamilyen mérőszám szerinti jellemzésére is szükség volt. Ezért vezették be a szubjektív phon hangosságértékeket, így e görbék lényegében a phon-görbék, melyek a hallásküszöböt jelentő 0 phon-tól a nagyobb hangosság szintek felé haladva a diagramon 10 phononként követik egymást. A legfelső a 120–130 phon, amely már olyan nagy hangosságérték, hogy annál jó esélye van a dobhártya sérülésének, s az ilyenkor érzett hasító fájdalom után kapta a fájdalomküszöb elnevezést. E két szélső határérték között elhelyezkedő hangosság szintek közül például a pianissimo (pp) kb. 40 phon – ezt jelzi az alulról számított nyolcadik görbe, – a fortissimo (ff) pedig kb. 80 phon, amit a nyolcadik görbe jelez. E meghatározások eléggé közelítőek, hiszen az, hogy egy hangot milyen dinamikaszintűnek érzékelünk, az a zenei környezettől is függ. A diagramról az a fontos adat is leolvasható, hogy hangérzékelésünk a kb. 16–20 ezer Hz-es frekvenciatartományban, a hallásküszöb és a fájdalomküszöb között helyezkedik el, ám a zene ennél kisebb területet vesz csak igénybe.

Amint az előzőekben hangsúlyoztuk, egy-egy phon-értékhez az egyes frekvenciákon más-más decibelérték tartozik. Pl. a diagramon a két függőleges vonal egy 30 és egy 1000 Hz körüli, pianissimo (pp) hangot jelképez. A hozzájuk tartozó decibelértékeket a függőleges tengelyen leolvasható, hogy a nagyon mély, 30 Hz-es hangnál kb. 80 dB hangnyomás szükséges ahhoz, hogy azt pianissimónak (pp) érzékeljük, míg 1000 Hz körül ehhez elegendő kb. 40 dB.

Feltűnő, hogy a phon-görbék nem párhuzamosak, s ez a hangfelvételek hallgatásakor beállított hangerősség szempontjából lényeges, mert annak függvényében az érzékelt hangszínezet is változik. Egyszerű eszközökkel magunk is kipróbálhatjuk: ha jó minőségű lejátszó berendezésünkön nagy hangerősséggel megszólaltatjuk egy jól kiegyenlített zenemű hangosabb részletét (amelyben tehát jó „izmos” basszusok és csillogó felhangok egyaránt szerephez jutnak), akkor lenyűgözhet a hangzás kiegyenlítetttsége, teltsége. Ezt jelzi az alábbi ábra 80 dB-es hangnyomásszintnél meghúzott piros egyenese. Ha ezután pl. 40 dB-re visszavesszük a hangerőt, akkor azt tapasztaljuk, hogy a basszus már korántsem olyan átütő. A zöld egyenes jelzi, hogy ennél a hangnyomásnál a 60 Hz alatti hangok már a hallásküszöb alá kerülhetnek, tehát azokat akár nem is halljuk. Tovább csökkentve a hangerőt, pl. 20 dB-nél (kék egyenes) a 200 Hz alatti hangok is eltűnhetnek. Természetesen a jelenség attól is függ, hogy e hangok éppen milyen erősséggel jelennek meg a felvételen, de a tendencia: hogy a hangerősség csökkentésekor a basszusok szubjektíven gyorsabban halkulnak, mint a középső hangtartomány, az egyértelmű. Igen kis hangerőnél már csak a középső hangfekvést érzékeljük, pl. egy szoprán-áriánál már szinte csak az éneket halljuk, hiszen a többi hang már alig éri el a hallásküszöböt. Ezért ha a felvételt készítő hangmérnökével azonos hangszínezettel akarjuk a felvételt hallgatni, akkor – az egyéb objektív feltételek teljesülése mellett – a kb. azonos hangerősség beállítása is szükséges.

A frekvencia szerinti hangelfedés

Az egyes hangösszeállításokat eddig úgy vizsgáltuk, hogy a szubjektív tesztek alkalmával minden esetben egy időben csak egy frekvencia szólalt meg. Bonyolultabb a helyzet akkor, ha egyszerre több hangesemény éri hallószervünket, mert akkor ezek egymással kölcsönhatásba lépve elfedhetik egymást. A vizsgálatok azt mutatták, hogy a hangosabb hangok elfedik a frekvenciájában hozzájuk közeli, halkabb hangokat. Ez annak a következménye, hogy a hangos hang frekvenciája környezetében megemeli a hallásküszöböt, s ezáltal olyan hangok is érzékelhetlenné válnak, amelyek egyébként (amikor a hangos hang nem szólal meg) jól hallhatóak lennének. Kicsit olyan ez, mint amikor sötétben megyünk az országúton, s az előttünk lévő, távoli, gyenge fényeket jól látjuk; ám amint egy éles fény sugar világít a szemünkbe, akkor a hozzá (térben) közel eső gyengébb fényeket már nem vesszük észre. Az elfedés aszimmetrikus: az elfedő hang jobban fedi a frekvenciában föllette lévőket, mint azokat, amelyek mélyebbek, tehát a cselló jobban fedi a brácsát, mint a bőgőt. Ugyanakkor egymástól frekvenciában távol eső hangoknak nincsen elfedési kapcsolatuk, tehát a bőgő a csellót elfedheti, a kispfuvolat viszont nem. Ezért is annyira áttetszők azok a zeneművek, amelyek szólamai hangmagasság szerint távol helyezkednek el egymástól. A zenében – hangzási felépítésétől függően – igen sok frekvencia szólalhat meg egyszerre, amelyek között pillanatról pillanatra változóan elfedések jönnek létre, s ilyenkor az éppen aktuális hallásküszöb alá esőket nem érzékeljük. A nem érzékelhető jelek elvileg feleslegesen terhelik a tároló kapacitást (pl. egy DVD hangcsatornáit), illetve azokat a távközlési összeköttetéseket, amelyeken többek között a műsorok eljutnak a stúdiókból az adóállomáshoz. A digitális technikában azonban van arra mód, hogy ezeket a nem hallható jeleket a műsorból kivonjuk, s ne is közvetítsük. Ez is egy adatredukációs eljárás, amelynek köszönhetően nagy mennyiségű tárhely szabadítható fel. Az adatredukáció jogossága, szubjektív érzékelhetősége legalább olyan vitáknak adott terepet, mint maga az ana-

lóg-digitális polémia, hiszen egyes esetekben áldás, más esetekben a sors csapása. Egy régebbi vélekedés szerint az adatredukció egy olyan kikerülhetetlen rossz, amelyre csak átmenetileg van szükség, s amint a digitális tárolók és átviteli rendszerek kapacitása, átviteli sebessége megnő, azonnal szükségtelenné válik. E naiv vélemények sajnos nagy részben alábecsülték az emberi mohóságot.

A kivonás mélységének fokozatai vannak: az enyhébbek füllel alig vagy egyáltalán nem vehetők észre, míg a durvábbak zenei alkalmazása már nem célszerű. Ma már annyira elterjedt eljárásról van szó, hogy néhány évvel ezelőtt, amikor műszaki főiskolás tanítványaimmal „vakteszten” hasonlítottuk össze ugyanannak a felvételnek CD minőségű (tehát nem adatredukált) változatát egy adatredukált (mp3) változatával, akkor a diákok több mint fele az utóbbit tartotta jobb minőségűnek. Ezen nem szabad csodálkoznunk: a mai fiatalok már ezen a hangzáson nevelkedtek. És itt nem csak a populáris műfajokról van szó, hiszen pl. a Bartók Rádió műsora is egy nagyon kíméletes adatredukcióval jut el az adóállomáshoz, s ezzel kapcsolatosan nincsenek tömeges panaszok. Ám amikor régebben előfordult egy külföldi közvetítés (anyagi okokra visszavezethető) kíméletlen adatredukciója, azt bizony a hallgatók már szóvá tették.

A lemezhallgatókat nem érinti ugyan, de a műsorszórásban könnyen előfordul, hogy az átviteli csatorna egyes szakaszain más-más adatredukációs rendszert alkalmaznak, s ezek együttesen már okozhatnak hallható jelenségeket. Ilyen, amikor egy beszélő hangja úgy kvarttyog, mintha felmenői között béka-rokongság is lenne... Adatredukció persze régen is volt, csak egészen más jellegű: pl. amikor a normál lemezekre vagy a középhullámú rádiózásban az 5000 Hz fölötti frekvenciákat már hiába kereshettük volna. Ezt akkor még nem nevezhettük adatredukciónak, hiszen a zene zene volt, és nem adat. Ott olyan frekvenciák hiányoztak, amelyeket egyébként (pl. koncerten) hallhatunk volna, sőt a hangszínezet szempontjából elengedhetetlenek. Ehhez képest a hangelfedéseken alapuló, kíméletes digitális adatredukció egészen más, hiszen olyan hangok hiányoznak, amelyeket – a feltételezések szerint – koncerten amúgy sem hallhatnánk. Továbbá ennek az eljárásnak nagyon pozitív velejárója, hogy segítette a hallásunkra vonatkozó psichoakusztikai vizsgálatokat.

A fentiekben kifejezetten a hangátvitelben alkalmazott adatredukcióról szóltunk, ám ennek és a hang területén kívüli adatredukciónak több fajtája (veszteséges, veszteségmentes) és számos ötletes megoldása ismeretes. Tehát lényegében a digitális technika egyik jelenleg is fejlődő, és gazdasági célkitűzései ellenére is minden tekintetben jobb minőségre törekvő ága, amely az otthoni zenehallgatás hangzását valamilyen mértékben meghatározza. S csak a teljesség kedvéért említjük meg, hogy a hangelfedési jelenségeknek van egy időbeli változata is: amikor a hangos hangok előtt vagy után közvetlenül megszólaló halk hangokat nem érzékeljük. Következő számunkban többek között még szólunk a digitális hibajavításról, majd néhány záró gondolattal befejezzük sorozatunkat. ■

Hangolási rendszerek és a kozmosz zenéje

Beszélgetés Keuler Jenővel

Fotó: Szabó Bálint

Keuler Jenő zeneszerző, zenetanár itt-hon azon kevesek közé tartozik, akik komolyabban foglalkoztak különféle hangolási rendszerek kutatásával és azok gyakorlati alkalmazásával.

Ezekről a tapasztalatairól beszélgetünk egy napos őszi vasárnap délelőtt, gőzölgő kávé mellett.

➔ Szabó Bálint

Gramofon: *Zeneszerzőnek vagy zenetudósnak tekinted magad?*

Keuler Jenő: Én elsősorban zeneszerző vagyok. Folytattam zenetudományi kutatómunkát is, de azt mindig zeneszerzőként tettem. Tanáremberként zeneszerzést és zeneelméletet tanítottam, és elsősorban zeneszerzőként érdekel az, amit kutatok. A hangok és az ember kapcsolatában zeneként funkcionáló rendszer érdekel elsősorban, és ennek psicho-akusztikai, hallásfiziológiai törvényszerűségei foglalkoztatnak leginkább. A dolognak a történeti részét tekintve kevésbé érdekel, hogy mi mikor és hol történt, ki mire miként hatott. Sokkal inkább érdekelnek azok a tényezők, amelyek nem tudatosulva hatnak az emberre, amelyek feltételrendszert szabnak annak, hogy valamilyen hangzási történés az ember számára zenei történésként funkcionáljon.

G.: *Személyesen mikor találkoztál azzal a kérdéssel, hogy sokféle hangolási rendszer van, nem csak a 250 éve a nyugati zenében uralkodóvá vált 12 fokú egyenlő temperálás?*

K. J.: Természetesen már zeneakadémista koromban szembesültem ezzel, de az első mély benyomást egy darmstadti utazás tette, 1965-ben, amikor egy háromhetes kortárszenei tanfolyamon vettem részt. Ott találkoztam a legújabb zeneszerzői törekvésekkel, zeneművekkel (Stockhausen, Ligeti és mások), aztán egy egyhetes tanfolyamra is elmentem a müncheni elektronikus stúdióba. Tulajdonképpen az elektronikus zene keltette fel az érdeklődésemet, amivel Magyarországon persze sokáig csak gondolatban lehetett foglalkozni, mert azok az eszközök, amelyekhez Nyugaton hozzáfértek, nem álltak rendelkezésre. A debreceni Kodály Zoltán Zeneművészeti Szakközépiskolában, ahol tanítottam, csak 1977-ben sikerült egy analóg szintetizátort beszerezni, de sajnos tisztességes hangosításra már nem volt pénze az iskolának.

G.: *Miért, a Zeneakadémiának nem volt ekkor szintetizátora?*

K. J.: Nem. Azt hiszem, a mi iskolánk volt az első, amelyik pedagógiai célra használt szintetizátort. Dubrovay László zeneszerző kollégám szerzett be magának egyet külföldről, és nekem is sikerült egy ugyanolyat megvetetnem az iskolával, nem tudom, hány ezer „devizaforintért”. Ahhoz viszont, hogy tisztességes erősítő és hangfal is kerüljön hozzá, még éveket kellett várni.

G.: *Vannak-e olyan munkáid, amelyek kilépnek a 12 fokú egyenlő temperálású rendszerből?*

K. J.: Természetesen vannak. Igaz, hogy Hangrendszer-elmélet című zenepedagógiai munkámban csak olyan rendszerekkel foglalkozom, melyek elhelyezhetőek a tizenkét fokú hangkészletben, de zeneszerzőként mindig is érdekelt, hogy hogyan viselkednek a hangközök más hangolási rendszerekben.

G.: *Fontos műved, az Oktáuparadoxonok, amely mások mellett meghallgatható az interneten. William A. Sethares: Tuning, Timbre, Spectrum, Scale című könyvének megállapítása szerint azt, hogy valami tisztán szól-e vagy sem, alapvetően nem*

a hangköztávolság, hanem a spektrum befolyásolja. Az Oktávparadoxonok című műved hogyan kapcsolódik ehhez?

K. J.: Az oktávparadoxonokra véletlenül hibáztam rá. Kósa Gábor kollégámnak van egy Fibonacci-számok alapján képzett hangolási rendszere, amit felhang nélküli szinuszhangokkal behangolt a szintetizátorba, s ebben segítettem neki. Az ő rendszerében a hangok nem az oktávokhoz igazodnak, hanem az aranyszextekhez, ami az oktáv aranymetszéseként adódik. Az oktáv-aranymetszés kétféleképpen is számítható. Egyrészt úgy, hogy az oktávot távolságnak veszem, és annak az aranymetszését tekintem. Én magam ilyen hangolást használtam az Éremtárlat című művemben. Kósa Gábor viszont a frekvenciaviszonyokban számította az aranymetszést. Ő az aranyszext hangközt tekintti olyan oszlopos fontosságú hangköznek, mint amilyen a hagyományos zenében az oktáv. Az aranyszext távolságok nem oktávok, hangjai nem csengenek úgy egybe, mint az oktávban, de amikor egy ilyen spektrumszerkezetű hangot szintetizáltam, kiderült, hogy a vele megszólaltatott aranyszext hangköz úgy hangzik, mintha oktáv lenne. Először el is csodálkoztam,

hogy ilyen tulajdonsága lenne az aranyszextnek, de aztán később elkezdtem másfajta spektrumok szerint is olyan hangokat építeni, amelyek nem az oktáv-távolságra lévő hanggal mutatkoznak azonos minőségűnek, hanem például a kisonóna, nagyszseptim vagy kisszeptim távolságúval. A zenei hangoknál azért halljuk az oktávot a legkonszonánsabbnak, mert a legtöbb közös frekvencia (felhang) az oktáv-távolságban fekszik. Viszont lehet olyan spektrumot is szintetizálni, ami úgy hangzik, mintha meghatározott magasságú hang lenne, ám egy más választott hangtávolságban, mondjuk egy nagyszseptim távolságra lévő hangban találkozik ugyanolyan spektrummal. Ha nagyszseptimek uralkodnak egy spektrumban, akkor az a tőle nagyszseptim távolságra lévő hanggal harmonizál a legjobban. Ha kisonónák uralják a spektrumot, akkor a kisonóna távolságú hanggal legjobb az összecsengés.

G.: Ez talán azt is megmagyarázza, hogy miért ilyen erős a kapcsolat a hangszerek és a hangolási rendszerek között a különböző kultúrákban.

K. J.: Igen, ez némileg alátámasztja ezt.

G.: Térjünk át másik témánkra, a Csillagzenére. Hallottunk már Pitagoraszról a szférák zenéjéről, de kitől származik a csillagzene ötlete?

K. J.: Kolláth Zoltán asztrofizikus hívta fel a figyelmemet arra, hogy a csillagok pulzálása is akusztikai, mechanikai rezgésjelenség. A csillagpulzálás hasonló ahhoz, ahogy hangforrásaink rezegnek, csak sokkal alacsonyabb frekvencián. Néhány naptól akár több évig tarthat egy csillag

pulzálásának periódusa. Ahhoz, hogy ez hallhatóvá váljék, fel kell gyorsítani, vagyis transzponálni kell. Kolláth megadta nekem néhány megfigyelt csillag rezgőképét, és megadta néhány csillagtípus frekvencia spektrum-változatait. Attól függően, hogy mekkora a csillag tömege és mennyi idős, változik a hangmagassága (a rezgés frekvenciája). Van még egy fontos tulajdonságuk az évmilliók során zsugorodó csillagoknak. Miközben rezgésfrekvenciájuk emelkedik, spektrumuk nemcsak transzponálódik, hanem kicsit transzformálódik is.

G.: Ha jól értem, ezek a jellemzők meghatározzák a hangszínt és a hangmagasságot is?

K. J.: Igen, de a hangmagasság itt azért kevésbé jut érvényre. Valami hangmagasságfélét hallhatunk, de valódi hangmagassághoz az kellene, hogy a részhangok (felhangok) az alaphang egész számú többszörösei legyenek, ahogy a húroknál vagy az orgonasípoknál. A csillagok viszont se nem húr, se nem síp alakúak. Annyi analógia mégis van, hogy ha egy csillagnak egy állandó belső energiautánpótlása van, akkor tartós állóhullámok alakulnak

ki. Ennyiben hasonlíthatók az orgonasípokhoz. Mindemellert vannak olyan csillagok is, amelyek egyáltalán nem pulzálnak – szerencsére a mi Napunk is ilyen. Ezeknél is előfordulhat azonban, hogy valamilyen nagyobb energia-kitörés megrengeti a csillagot, ami egy lecsengő, elhaló hangot eredményez. A dr. Kolláth-tól kapott rezgésminták felhasználásával alkottam meg csillagzenei kompozícióimat. Minden csillag spektruma többféle frekvenciát tartalmaz, de Csillagzene No 1 című kompozícióm partitúrájában több csillag esetében is csak azok a frekvenciavonalak látszanak folyamatosan kirajzolva, amelyek a leginkább kihanganak. Ezek főleg a figyelemvezetést szolgálják.

G.: Bármilyen szempontból kapcsolódik a Csillagzene a korábbi témánkhöz?

K. J.: Természetesen ezek nem tizenkétfokú zenék. A csillagok rendszere egy sokkal szabadabb világ, de a szabályokat zeneszerzőként én alkottam meg, a csillagokról származó információk alapján. Ezzel a darabbal tulajdonképpen valami kozmikus élményt próbáltam kifejezésre juttatni. Persze hát nekem nem lehetnek kozmikus élményeim, csak amit elképzelek.

A beszélgetés hosszabb változata olvasható a Gramofon.hu internetes folyóiratban:
www.gramofon.hu

Az interjúban szóba kerülő művek meghallgathatók:
<http://www.artisjus.hu/keulerjeno/>

Az 1996-ban alapított Gramofon – Klasszikus és Jazz című folyóirat nemcsak a szakmát, a magyar zenei élet szereplőit, illetve hűséges előfizetőit szeretné megszólítani, hanem a zenekedvelők, a klasszikus zene, a jazz és a népzene iránt érdeklődők lehető legszélesebb táborát. Ezért is fontos számunkra, hogy a Gramofon – terjesztési hálózatokon, illetve egyedi boltokon keresztül – az egész országban elérhető legyen. Az alábbiakban felsoroljuk lapunk terjesztési pontjait.

BUDAPESTI ZENEMŰBOLTOK

- Budapest Music Center – Bp. IX., Lónyay utca 41.
- Concerto Hanglemezbolt – Bp. VII., Dob utca 33.
- Fonó Budai Zeneház – Bp. XI., Sztregova utca 3.
- Írók Boltja – Bp. VI., Andrásy út 45.
- Kodály Zoltán Zeneműbolt – Bp. V., Múzeum krt. 21.
- Művészetek Palotája hanglemezbolt – Bp. IX., Komor Marcell utca 1.
- Rózsavölgyi és Társa Zeneműbolt – Bp. V., Szervita tér 5.

LAPKER – BUDAPEST

- Relay 1011 Budapest, Batthyány tér – metró
- Inmedio 1025 Budapest, Lövház u. 1–5. – Mammút II.
- Inmedio 1026 Budapest, Szilágyi Erzsébet fasor 121. – Budagyöngye
- Inmedio 1033 Budapest, Flórián tér – üzletközpont
- Relay 1042 Budapest, Újpest – metró
- Relay 1052 Budapest, Deák Ferenc tér – aluljáró
- Inmedio 1052 Budapest, Váci u. 10.
- Inmedio 1052 Budapest, Városház u. 3–5.
- Relay 1053 Budapest, Kálvin tér 1.
- Relay 1062 Budapest, Nyugati tér – aluljáró
- Relay 1071 Budapest, Blaha Lujza tér – aluljáró
- Inmedio 1082 Budapest, Corvin, Futó u. 37–45.
- Inmedio 1087 Budapest, Kerepesi út 9. – Aréna Pláza
- Inmedio 1106 Budapest, Örs Vezér tér 25/A – Árkád II.
- Inmedio Allee 1117 Budapest, Október 23. u. 6–10.
- Relay 1122 Budapest, Déli pályaudvar – metró
- Press Spot Kft. 1123 Budapest, Alkotás u. 53. – MOM Park
- Relay 1132 Budapest, Váci út – Róbert Károly krt. (Árpád híd 1.)
- Inmedio 1152 Budapest, Szentmihályi u. 131. – Pólus Center
- Relay 1185 Budapest, Liszt Ferenc Repülőtér 2/B – Érkezés
- HUB 1185 Budapest, Liszt Ferenc Repülőtér Skycourt

LAPKER – VIDÉK

- Inmedio 2040 Budaörs, Sport u. 2. – Auchan
- Cora 2045 Törökbálint, Torbágy út 1. B/420.
- Városi Könyvtár 2100 Gödöllő, Dózsa Gy. út 8.
- Inmedio 2400 Dunaújváros, Dózsa György út 56.
- Relay 2890 Tata, Váralja út 5. – Volán
- Inmedio 3300 Eger, Széchenyi út 20.
- Inmedio 3532 Miskolc, József A. út 87. – Auchan

- 3963 Karcsa, Postahivatal
- Inmedio 3980 Sátoraljaújhely, Rákóczi út 10.
- Inmedio 4026 Debrecen, Péterfia u. 18. – Debrecen Pláza
- Inmedio 4400 Nyíregyháza, Szegefü u. 75. – Nyíregyháza Pláza
- Relay 5000 Szolnok, Gárdonyi u. 2. – Vasútállomás 1.
- Inmedio-TESCO 5900 Orosháza, Vásárhelyi út 23/a
- Inmedio 6000 Kecskemét, Petőfi S. u. 2.
- Inmedio 6722 Szeged Kárász, Dugonics tér 1.
- Relay 6722 Szeged, MÁV Pályaudvar
- Inmedio 6724 Szeged Árkád, Londoni krt. 3.
- Inmedio 7400 Kaposvár, Berzsényi u. 1–3. – Kaposvár Pláza
- Inmedio 7621 Pécs, Bajcsy u. 11. – Árkád
- Tabak & News 7621 Pécs, Irgalmasok u. 5.
- Inmedio 8000 Székesfehérvár, Palotai út 1. – Alba Pláza
- Inmedio 8200 Veszprém, Kossuth u. 1.
- Inmedio 8200 Veszprém, Kossuth u. 19.
- Inmedio 8800 Nagykanizsa, Európa Tanács u. 2. – Nagykanizsa Pláza
- Inmedio 9400 Sopron, Széchenyi tér
- Relay 9700 Szombathely, MÁV Csarnok

VIDÉKI KÖNYV- ÉS HANGLEMEZBOLTOK

- Antikvárium Kft. – 6720 Szeged, Kárász u. 16.
- Blue Train Hanglemezbolt – 8000 Székesfehérvár, Károly J. u. 43/A
- CD Café – 2000 Szentendre, Alkotmány u. 5.
- Deák Könyvesház – 8800 Nagykanizsa, Deák tér 2.
- Filharmónia Kelet-Magyarország Nkft. jegyiroda – 3525 Miskolc, Kossuth u. 3.
- Hold Antikvárium és Hanglemezbolt – 8000 Székesfehérvár, Kossuth u. 2. Miskolci Könyvpavilon – 6721 Szeged, Bartók Béla tér
- Könyvpavilon – 7100 Szekszárd, Szent István tér
- Könyvjelző Kkt. Babó Könyvesbolt – 4400 Nyíregyháza, Dózsa György u. 8.
- Miskolci Szimfonikus Zenekar köznevelési iroda – 3525 Miskolc, Rákóczi u. 2.
- Rivalda Antikvárium – 9021 Győr, Kazinczy u. 6.
- Roger's – 4024 Debrecen, Batthyány u. 22.
- Sziget Könyvesbolt (Debreceni Egyetem főépület) – 4032 Debrecen, Egyetem tér 1.
- Unicus Antikvárium – 9400 Sopron, Szt. György u. 14.
- Victor Audio hanglemez- és CD-szaküzlet – 6000 Kecskemét, Vörösmarty u. 6.
- Vörös Cédrus – 9400 Sopron, Mátyás király u. 34/f

GRAMOFON
Klasszikus és Jazz

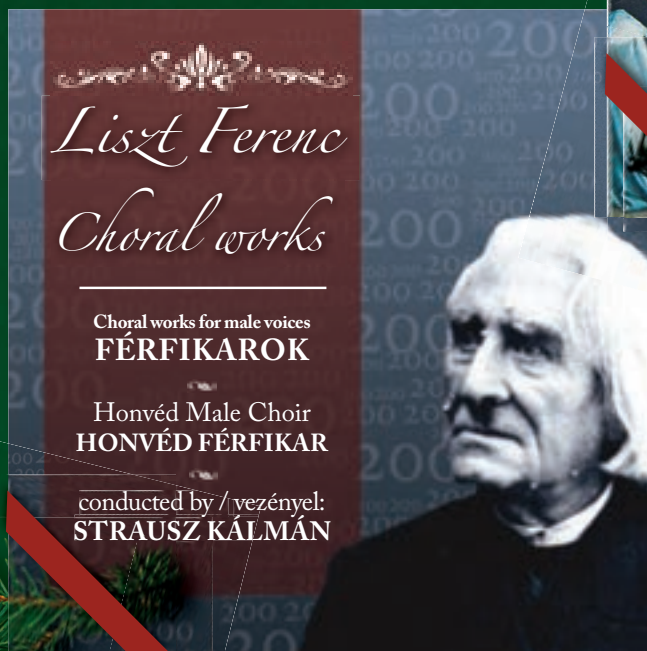
Olvasson tovább!

- koncertek
- fesztiválok
- interjúk
- kritikák
- hírek

A klasszikus zene és a jazz internetes folyóirata: www.gramofon.hu

Méltó az ünnephez

*Liszt-művek
a Honvéd Férfikar
előadásában*

A *Szent Szaniszló - Requiem* CD

rendelhető a www.fidelio.hu

honlapon, továbbá kapható
az Alexandra Könyvtárház boltjaiban.

Vezényel: Strausz Kálmán

A *Liszt Férfikarok* lemez rendelhető
a ferfikar@honvedart.hu
címen.

FISCHER IVÁN ÉS A BUDAPESTI FESZTIVÁLZENEKAR A MŰPÁBAN

2012. dec. 9., 10., 11. >>> A kékszakállú herceg vára és A csodálatos mandarin
2013. febr. 13., 15., 17. >>> Figaro házassága
2013. jan. 9., 11., 12. >>> Vendégünk Radu Lupu

Budapesti Fesztiválzenekar
Minden koncert ünnep

WWW.BFZ.HU

BUDAPEST

fidelio

PORT.hu
mozitv színház

Jegymester.hu